

ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา
และบริหารจัดการเมืองเก่า
เล่มที่ ๒ บทเรียนการอนุรักษ์
และพัฒนาเมืองเก่า กรณีศึกษา

คำนำ

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดำเนินงานอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า ตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์ และเมืองเก่า พ.ศ. ๒๕๔๖ ซึ่งมีคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า ทำหน้าที่กำกับดูแล โดยที่ผ่านมาเป็นการดำเนินงานในเชิงนโยบาย และจากการสำรวจตรวจสอบข้อมูลในพื้นที่เมืองเก่าพบว่า การรับรู้ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เมืองเก่า ยังไม่กว้างขวางนัก สำนักงานฯ จึงจัดทำโครงการพัฒนาขีดความสามารถในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยการจัดทำชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า เพื่อเป็นการสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่เมืองเก่า ทุกภาคส่วน เพื่อให้เมืองเก่าซึ่งเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้ และแหล่งท่องเที่ยว ได้รับการคุ้มครองให้อยู่ในสภาพที่เหมาะสม

การจัดทำชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่านี้ สำนักงานฯ ได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ดำเนินการ โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการกลั่นกรองและพิจารณาแผนการดำเนินงาน ในพื้นที่เมืองเก่า ภายใต้คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า อีกทั้งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ในการเผยแพร่ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ย่านเก่า

สำนักงานฯ หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ชุดความรู้นี้จะก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติเพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์กับเมืองเก่าได้อย่างยั่งยืน ถูกต้องตามหลักวิชาการ และสามารถส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรมที่มีค่าให้แก่คนรุ่นต่อไปในอนาคต รวมทั้ง ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งชุมชนในพื้นที่ องค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน มีความตระหนักในการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมืองเก่าให้มีคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ตุลาคม ๒๕๕๔

ข้อเสนอแนะการใช้ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า

ชุดความรู้นี้จัดทำขึ้นภายใต้โครงการพัฒนาขีดความสามารถในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า โดยสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นผู้ศึกษาและจัดทำ ในการดำเนินงานมีการสอบถามข้อมูลจากทุกภาคส่วนจากการประชุมคณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับเมืองสำหรับเมืองเก่ากลุ่มที่ ๑ เพื่อทราบความต้องการในการใช้งานชุดความรู้ และนำข้อมูลดังกล่าวมาออกแบบชุดความรู้ที่แบ่งเป็น ๖ เล่ม และเหมาะสำหรับการใช้งานของกลุ่มเป้าหมายที่ต่างกัน ดังนี้

เล่มที่ ๑ ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองเก่าในประเทศไทย

เป็นความรู้พื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองเก่าในประเทศไทย โดยเฉพาะครู อาจารย์ที่สามารถนำข้อมูลไปถ่ายทอดแก่เด็ก และเยาวชนให้มีความรู้ ความเข้าใจ เกิดจิตสำนึก และความตระหนักในการอนุรักษ์เมืองเก่า ซึ่งเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไว้ต่อไป เนื้อหาในชุดความรู้เล่มที่ ๑ ประกอบด้วย

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเมืองเก่าในประเทศไทย

เมืองเก่าคืออะไร

องค์ประกอบของเมืองเก่า ได้แก่ กำแพงเมือง - คูเมือง ป้อม แบบแผนโครงข่ายคมนาคมในเมืองเก่า ที่หมายตาในบริเวณเมืองเก่า และธรรมชาติในเมืองเก่า

การจัดแบ่งกลุ่มเมืองเก่า โดยแบ่งเป็น เมืองเก่ากลุ่มที่ ๑ กลุ่มที่ ๒ และกลุ่มที่ ๓

คุณค่าความสำคัญของเมืองเก่า

เล่มที่ ๒ แนวคิดและหลักเกณฑ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับการอนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูเมืองเก่า

เป็นความรู้ในการอนุรักษ์ โดยเฉพาะหลักการสำหรับการอนุรักษ์
พัฒนา และฟื้นฟูเมืองเก่า เหมาะกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้ทำหน้าที่ใน
การบริหารจัดการเมืองเก่า ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักงานจังหวัด
คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับเมือง สำนักงาน
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด
เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเก่า
องค์กรเอกชน และองค์กรสนับสนุนอื่นๆ เพื่อจะได้ทราบหลักการและ
แนวทางปฏิบัติในการบริหารจัดการเมืองเก่าที่สอดคล้องกับกระบวนการ
ในการอนุรักษ์และอำนวยประโยชน์ในระยะยาวได้อย่างยั่งยืน เนื้อหาใน
ชุดความรู้เล่มที่ ๒ ประกอบด้วย

แนวคิดและหลักเกณฑ์โดยทั่วไปเกี่ยวกับการอนุรักษ์ พัฒนา และฟื้นฟูเมืองเก่า

การวางแผนเพื่อการอนุรักษ์เมืองเก่า ประกอบด้วย
ขั้นที่ ๑ การระบุ ขั้นที่ ๒ วิธีการรักษา และขั้นที่ ๓ การนำมาปฏิบัติ

การรักษาเอกลักษณ์ ภูมิทัศน์ และการฟื้นฟูเมืองเก่า
ประกอบด้วย หลักการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า การฟื้นฟูชุมชนเมืองเก่า
และการจัดการภูมิสถาปัตยกรรมในย่านเมืองเก่า

เล่มที่ ๓ ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการ อนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในประเทศไทย

เป็นความรู้ในการอนุรักษ์ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่ม
ของผู้ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการเมืองเก่า ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด
สำนักงานจังหวัด คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับเมือง

องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชน
ที่อาศัยอยู่ภายในเมืองเก่า ทั้งกลุ่มผู้ใช้งานกฎหมาย และกลุ่มผู้มีหน้าที่
ต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ในเล่มจะนำเสนอกฎบัตรระหว่างประเทศ ซึ่ง
เป็นหลักการสำคัญในการอนุรักษ์ และรวบรวมพระราชบัญญัติต่างๆ ที่
เกี่ยวข้อง และสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการเมืองเก่าได้
รวมทั้ง การนำเสนอกฎหมายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอ
ข้อบัญญัติท้องถิ่น พ.ศ.๒๕๔๒ ซึ่งภาคประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เมือง
เก่าในฐานะที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงสามารถดำเนินการได้ เนื้อหา
ในชุดความรู้เล่มที่ ๓ ประกอบด้วย

ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับระบุถึงเมืองเก่าไว้อย่างไร

มาตรการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าในระดับสากล

การครอบครองกรรมสิทธิ์โดยรัฐ

การออกกฎหมาย

แรงจูงใจ

การเปลี่ยน/โอนสิทธิในการพัฒนาทรัพย์สิน

การให้ข้อมูลข่าวสาร

กฎบัตรระหว่างประเทศเพื่อการอนุรักษ์และบูรณะ

โบราณสถานและแหล่งที่ตั้ง อาทิ กฎบัตรฟลอเรนซ์ว่า
ด้วยการสงวนรักษาสวน ประวัติศาสตร์ กฎบัตรเพื่อการปกป้องคุ้มครอง
และการจัดการมรดกทางโบราณคดี และกฎบัตรว่าด้วยมรดกสิ่งก่อสร้าง
พื้นถิ่น เป็นต้น

ระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับ การอนุรักษ์ และพัฒนาเมืองเก่า ในประเทศไทย อาทิ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐
พระราชบัญญัติส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๓๕
พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. ๒๕๑๘
และพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. ๒๕๒๒ เป็นต้น

การบังคับใช้กฎหมายอื่นในการอนุรักษ์ พัฒนา และ บริหารจัดการเมืองเก่า

เล่มที่ ๔ กิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า สำหรับ ประชาชนและเยาวชน

เป็นความรู้พื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม โดยเฉพาะ
ชุมชน กลุ่มสังคม และประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเก่า ครู อาจารย์
รวมทั้ง องค์กรเอกชนหรือองค์กรสนับสนุนอื่นๆ ในการจัดกิจกรรมที่
เป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าอย่างยั่งยืน ภายในเล่ม
จะมีตัวอย่างโครงการต่างๆ ที่ดำเนินการแล้วประสบความสำเร็จ โดย
แยกเป็นกิจกรรมสำหรับประชาชนทั่วไป ทั้งกิจกรรมระดับละแวกชุมชน
ระดับชุมชน ระดับย่าน กิจกรรมระดับเมือง และกิจกรรมระดับประเทศ
รวมทั้ง กิจกรรมสำหรับเยาวชน ทั้งกิจกรรมระดับละแวกชุมชน
ระดับชุมชน ระดับย่าน กิจกรรมระดับเมือง และกิจกรรมระดับโรงเรียน
ซึ่งผู้สนใจสามารถนำกิจกรรมเหล่านี้ไปปรับใช้ให้เหมาะสมตามความต้องการ
และงบประมาณในการจัดกิจกรรมได้ เนื้อหาในชุดความรู้เล่มที่ ๔ ประกอบด้วย

กิจกรรมสำหรับประชาชนทั่วไป ประกอบด้วย

กิจกรรมระดับละแวกชุมชน ระดับชุมชนหรือระดับย่าน กิจกรรมระดับเมือง
กิจกรรมระดับประเทศ

กิจกรรมสำหรับเยาวชน ประกอบด้วย

กิจกรรมระดับละแวกชุมชน ระดับชุมชนหรือระดับเมือง กิจกรรมระดับโรงเรียน

เล่มที่ ๕ การจัดทำแผนงาน/โครงการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่าสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เป็นความรู้พื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเป้าหมายที่เป็นกลุ่มของผู้ทำหน้าที่ในการบริหารจัดการเมืองเก่า ได้แก่ ผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักงานจังหวัด คณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าระดับเมือง องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และชุมชนที่อาศัยอยู่ภายในเมืองเก่าชุมชนกลุ่มสังคม และประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเก่า โดยเนื้อหาเป็นตัวอย่างโครงการขนาดใหญ่ที่ใช้งบประมาณของรัฐในการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า เพื่อประโยชน์ในการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าอย่างยั่งยืน เนื้อหาในชุดความรู้เล่มที่ ๕ ประกอบด้วย

ปัญหาและสิ่งที่ไม่สมควรดำเนินการในพื้นที่เมืองเก่า
สาเหตุของปัญหาในการอนุรักษ์พัฒนา และฟื้นฟูเมืองเก่า
หลักการจัดทำแผนงาน/โครงการอนุรักษ์ พัฒนา และ
บริหารจัดการเมืองเก่า

แนวทางในการจัดทำแผนงาน/โครงการอนุรักษ์ พัฒนา
และบริหารจัดการเมืองเก่า

แผนงาน/โครงการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการ
เมืองเก่า ที่จะดำเนินการในพื้นที่เมืองเก่า

เล่มที่ ๖ บทเรียนการอนุรักษ์ และพัฒนาเมืองเก่า กรณีศึกษา

เป็นความรู้พื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายทุกกลุ่มทั้งภาครัฐ ภาคประชาชนโดยเฉพาะชุมชน กลุ่มสังคม และประชาชนที่อาศัยอยู่ใน เขตเมืองเก่า ครู อาจารย์ ตลอดจน ภาคเอกชน ทั้งองค์กรเอกชนหรือ องค์กรสนับสนุนอื่นๆ เพื่อร่วมกันนำตัวอย่างการดำเนินการที่เกิดประโยชน์ กับการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่าอย่างยั่งยืน มาปรับใช้ กับเมืองเก่าที่ต้องการได้ เนื้อหาในชุดความรู้เล่มที่ ๖ เป็นการนำเสนอ บทเรียนการอนุรักษ์ และพัฒนาเมืองเก่า กรณีศึกษาเมืองเก่าผ่าน การดำเนินงานของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ และเมืองเก่า ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

รายชื่อผู้ดำเนินโครงการ
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม

ที่ปรึกษา

๑. นายสุพัฒน์ หวังวงศ์วัฒนา	เลขาธิการสำนักงานนโยบายและ
แผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๒. นางสาวอาระยา นันทโพธิเดช	รองเลขาธิการสำนักงานนโยบายและ
แผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
๓. นางอุษา เกียรติชัยพัฒน์	ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านสิ่งแวดล้อม
๔. นางดวงมัลย์ สิ้นธวัช	ผู้อำนวยการกองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ธรรมชาติและศิลปกรรม

คณะกรรมการผู้กำกับดูแลโครงการ

๑. นางสุกัลยา ปิ่นทะจักร์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
๒. นางกิตติมา ยินเจริญ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
๓. นางสาวกรพินธุ์ พยัคฆประการณ	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการพิเศษ
๔. นางสาวกนกกาญจน์ โกติรัมย์	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ
๕. นางสาวสิริวรรณ สุโอฬาร	นักวิชาการสิ่งแวดล้อมชำนาญการ

รายชื่อคณะผู้ศึกษา
สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๑. รองศาสตราจารย์ โรจน์ คุณเอนก	คณะวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี
๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงธินศรี พิมลเสถียร	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
และการผังเมือง
๓. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมบูรณ์ กิริติประยูร	คณะวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี
๔. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาวัณย์ ภมรสุวรรณ	คณะวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี
๕. อาจารย์ ดร.ไตรเทพ วิชัยโกวิทเทน	คณะวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี
๖. อาจารย์ สมเจตน์ วิมลเกษม	โรงเรียนสตรีศรีน่าน
๗. อาจารย์ จิรวัดน์ รุ่งเลิศระกูลชัย	คณะวิทยาศาสตร์
และเทคโนโลยี

คณะอนุกรรมการกลั่นกรองและพิจารณาแผนการดำเนินงาน ในพื้นที่เมืองเก่า

๑. นายวทัญญู ณ ถลาง	อนุกรรมการและที่ปรึกษา
๒. รองศาสตราจารย์ ประสงค์ เอี่ยมอนันต์	อนุกรรมการและที่ปรึกษา
๓. นายบุญญวัฒน์ ทิพทัส	อนุกรรมการและที่ปรึกษา
๔. นายมานิตย์ ศิริวรรณ	ประธานอนุกรรมการ
๕. นายเฉลิมศักดิ์ วานิชสมบัติ	รองประธานอนุกรรมการ
๖. เลขาธิการสำนักงานนโยบาย
และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ
๗. ผู้แทนสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	อนุกรรมการ
๘. ผู้แทนสำนักงานคณะกรรมการพัฒนา
การเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ	อนุกรรมการ
๙. ผู้แทนกรมส่งเสริมวัฒนธรรม	อนุกรรมการ
๑๐. ผู้แทนกรมการท่องเที่ยว	อนุกรรมการ
๑๑. ผู้แทนกรมทางหลวงชนบท	อนุกรรมการ
๑๒. ผู้แทนกรมธนารักษ์	อนุกรรมการ
๑๓. ผู้แทนกรมโยธาธิการและผังเมือง	อนุกรรมการ
๑๔. ผู้แทนกรมศิลปากร	อนุกรรมการ
๑๕. ผู้แทนผู้ว่าราชการจังหวัดที่เกี่ยวข้อง	อนุกรรมการ
๑๖. ผู้แทนองค์กรปกครองท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง	อนุกรรมการ
๑๗. ผู้แทนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย	อนุกรรมการ
๑๘. ผู้แทนสมาคมสถาปนิกสยาม
ในพระบรมราชูปถัมภ์	อนุกรรมการ
๑๙. ผู้แทนสมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรม
และสิ่งแวดล้อม	อนุกรรมการ
๒๐. ผู้แทนสมาคมนักผังเมืองไทย	อนุกรรมการ
๒๑. นายสุวิชัย รัศมิภูติ	อนุกรรมการ
๒๒. นางนิตานาถ สติรกุล	อนุกรรมการ
๒๓. รองศาสตราจารย์ เอกรินทร์ อนุกุลยุทธชน	อนุกรรมการ

๒๔. ผู้แทนชุมชนที่เกี่ยวข้องโดยความเห็นชอบ

ของประธานอนุกรรมการ

อนุกรรมการ

๒๕. เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบาย

และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุกรรมการและเลขานุการ

๒๖. เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบาย

และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

๒๗. เจ้าหน้าที่สำนักงานนโยบาย

และแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อนุกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

สารบัญ

คำนำ	ก
ข้อเสนอแนะการใช้ชุดความรู้ด้านการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่า	ข
รายชื่อผู้ดำเนินโครงการ	ช
รายชื่อคณะผู้ศึกษาสถาบันวิจัยและให้คำปรึกษา แห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	ฅ
คณะอนุกรรมการกลั่นกรองและพิจารณา แผนการดำเนินงานในพื้นที่เมืองเก่า	ญ
บทเรียนการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า กรณีเมืองเก่าน่าน	ด
การดำเนินงานก่อนจะเป็นเมืองเก่าน่าน	ด
แนวทางและมาตรการในการอนุรักษ์พื้นที่เมืองเก่าน่าน	ด๑
เมืองเก่าน่านของทุกคน	ด๒
เป็นเมืองเก่ามีอะไรที่ต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม	ด๔
บทสรุป	ด๘
การอนุรักษ์อาคารโบราณ ย่านเก่า และเมืองเก่า ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์	๒๑
โครงการเก็บรวบรวมข้อมูลอาคารอนุรักษ์	๒๕
โครงการฟื้นฟูอาคารประวัติศาสตร์ตึกแถวถนนหน้าพระลาน	๒๘
บทเรียนจากการศึกษาดูงานการอนุรักษ์เมืองเก่า ในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม	๕๙
เมืองเก่าเว้ (HUE)	๕๙
เมืองโบราณหมีเซิน (My Son)	๘๐
เมืองเก่าฮอยอัน (Hoi An)	๘๕
บรรณานุกรม	๑๐๐

บทเรียนการอนุรักษ์ และพัฒนาเมืองเก่า กรณีเมืองเก่าน่าน

หากจะมองถึงจุดกำเนิด และรากเหง้าของศิลปวัฒนธรรม การรวมตัวกันของกลุ่มชน จนกระทั่งพัฒนาการมาเป็นนครรัฐของเมืองน่าน สืบมาจนถึงปัจจุบัน กว่า ๗๐๐ ปี และมีเจ้าผู้ครองนครถึง ๖๔ พระองค์ นับแต่พญาภูคา ปฐมวงศ์ของราชวงศ์ภูคา ตราบถึงเจ้าผู้ครองนครองค์สุดท้ายคือเจ้ามหาพรหมสุรธาตานั่น เมืองน่านต้องมีปัจจัยที่สำคัญเป็นอย่างมากจนกระทั่งสามารถทำให้นครรัฐของตนเองดำรงอยู่ได้ท่ามกลางเมืองขนาดใหญ่ที่อยู่รายรอบ เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม จารีต ประเพณี มีความเป็นอัตลักษณ์ที่แสดงออกจากวิถีชุมชนของผู้คนเมืองน่านและมีเอกลักษณ์เฉพาะตนที่สะท้อนออกมาให้เห็นในด้านสถาปัตยกรรม ปฎิมากรรม ที่ทรงคุณค่ายิ่งที่สืบทอดมาแต่อดีตและยังรับใช้สังคมเมืองน่านมาตราบทุกวันนี้

การดำเนินงานก่อนจะเป็นเมืองเก่าน่าน

จังหวัดน่านมีการรวมกลุ่มกันของภาคประชาชน ที่มีความเข้มแข็ง เป็นเวทีที่คนน่านสามารถนำความคิดเห็นมาแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ร่วมกันเพื่อป้องกันและแก้ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้น เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ที่พวกเราเรียกว่า “**ประชาคม น่าน**” เริ่มต้นจากการรณรงค์ให้มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ จากการรวมตัวครั้งนั้นก่อให้เกิดพลัง

แห่งการขับเคลื่อนในทางสร้างสรรค์ของทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐ เอกชน ประชาชน พระสงฆ์ และองค์กรต่างๆ ทำให้เกิด “การมีส่วนร่วม” อย่างแท้จริง จนถึง ปี พ.ศ. ๒๕๓๙ ประชาคมน่าน จึงเกิดขึ้นอย่างเป็นทางการ โดยมีนายแพทย์ บุญยงค์ วงศ์รักมิตร เป็นหัวหน้าคณะทำงาน และมีนายแพทย์คณิต ตันติศิริวิทย์ เป็นรองหัวหน้าคณะทำงาน คุณนิคม ดีพอ เกสัชกร เป็นเลขานุการ โดยใช้ห้องประชุม ๓ โรงพยาบาลน่านเป็นศูนย์ประสานงาน ต่อมานายแพทย์ชาติรี เจริญศิริ ได้เข้ามาปฏิบัติหน้าที่เป็นเลขานุการ จากการที่มีเวทีประชามณาน ซึ่งหน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่นจังหวัดน่าน* เป็นภาคีเครือข่ายหนึ่งที่นำเสนอในด้านการจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของจังหวัดน่าน ในที่ประชุมของประชามณาน จึงทำให้เกิดเครือข่ายและความเข้าใจเรื่องสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมขยายผลไปสู่ประชาชนชาวจังหวัดน่าน ได้อย่างแพร่หลายกว้างขวาง มีส่วนร่วมในการจัดเวทีรับฟังความคิดเห็นของประชาชนชาวน่าน เช่น เรื่อง “น่านเมืองศิลปวัฒนธรรมนำสู่มรดกโลก” การจัดเวทีสาธารณะเรื่อง “แผนที่ชุมชนเมืองเก่าน่าน” และการรับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้เสียในการประกาศขอบเขตพื้นที่เมืองเก่าน่าน ถึง ๓ ครั้ง ก่อนที่จะได้รับการประกาศโดยคณะรัฐมนตรีให้เป็นเมืองเก่าน่าน อย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ ๒๐ มิถุนายน ๒๕๔๘

ศาสตราจารย์ ดร.อดุลย์ วิเชียรเจริญ พร้อมคณะจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ความรู้แก่ประชามณาน เรื่องมรดกโลก ต้องทำอย่างไร

* หน่วยอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมท้องถิ่น จังหวัดน่าน ตั้งอยู่ที่โรงเรียนสตรีศรีน่าน จัดตั้งขึ้นตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมตามมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๒๗

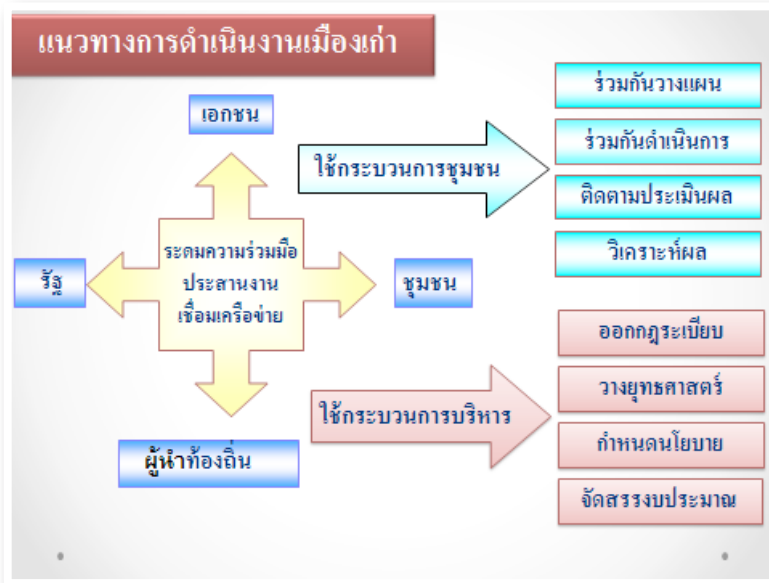
ผลจากการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องตามแผนงานโครงการของหน่วยอนุรักษ์ฯ ในการจัดประชุมสร้างเครือข่ายสร้างความตระหนักรู้ให้กับชุมชน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง จึงทำให้หน่วยอนุรักษ์ฯ เกิดกลายามิตร เกิดการมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง และเกิดการเรียนรู้และเข้าใจคำว่า “เตรียมคน” เพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าของจังหวัดน่านให้ยั่งยืนต่อไปให้ได้ ถือว่ามีความสำคัญยิ่ง เพราะทำให้เราได้เรียนรู้วิธีที่จะปฏิบัติงาน ควรจะเริ่มต้นจากไหน ใครหรือหน่วยงานใดจะเป็นผู้ปฏิบัติ และจะมีวิธีบริหารจัดการอย่างไร ให้แผนงานโครงการต่างๆที่กำหนดไว้บรรลุผลสำเร็จ

หน่วยอนุรักษ์ฯ ได้กำหนดแนวทางในการดำเนินงานไว้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๐ คือ “ต้องมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในจังหวัดน่าน” โดยใช้กระบวนการ “ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผลประโยชน์” เริ่มจากการจัดประชุมสัมมนาทางวิชาการให้แก่กลุ่มเป้าหมาย คือ พระสังฆาธิการ ผู้นำชุมชน นักเรียน นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ให้มีความตระหนักรู้ต่อคุณค่าของแหล่งศิลปกรรม และความรู้ด้านวิชาการต่างๆที่จำเป็นต่อการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมของจังหวัดน่าน จนถึงปัจจุบันนี้

การประชุมและร่วมรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วน

แผนภูมิการดำเนินงาน :

(ที่มา : จะเด็จ อินสว่าง อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน)

จากแผนภูมิดังกล่าว การดำเนินงานของหน่วยอนุรักษ์ฯ ได้ใช้กระบวนการชุมชน หรือกระบวนการเครือข่ายที่เกิดขึ้นจากการจัดประชุมสัมมนาตามแผนงานของหน่วยอนุรักษ์ฯ โดยดำเนินงานควบคู่ไปกับกระบวนการบริหารโดยภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งเป็นฝ่ายที่ต้องออกกฎระเบียบ ข้อกำหนด มาตรการต่างๆ อาทิ กำหนดยุทธศาสตร์ กำหนดนโยบายแผนงาน และที่สุดการจัดสรรงบประมาณสนับสนุน ให้แก่แผนงานโครงการต่างๆที่ได้จัดทำร่วมกับชุมชน ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ท้องถิ่น เกิดการร่วมมือในการอนุรักษ์ฟื้นฟู และพัฒนา บริหารจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีความยั่งยืน เพราะชุมชนตระหนักรู้ในคุณค่า เกิดความรู้สึกว่ามีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของต่อแหล่งศิลปกรรมในท้องถิ่นของตนเอง ซึ่งจะพัฒนาไปสู่การรวมกลุ่มกัน เฝ้าระวัง รักษา จัดการบริหารดูแลโดยชุมชนและเพื่อชุมชนอย่างแท้จริง เช่น เกิดการจัดภูมิทัศน์ การจัดสร้างพิพิธภัณฑ์ชุมชนซึ่งเกิดขึ้นจากการเรียนรู้ การร่วมมืออย่างจริงจังอย่างต่อเนื่อง และยาวนานของผู้นำชุมชน หน่วยอนุรักษ์ฯ ภาครัฐ (คณะอนุกรรมการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจังหวัดน่าน) ภาคเอกชน ตัวอย่างกรณีศึกษา เช่น วัดหนองแดง อำเภอเชียงกลาง วัดต้นแหลง วัดร่องแง อำเภอปัว วัดหนองบัว วัดดอนมูล อำเภอน้ำฝาง วัดพญาวัด วัดน้ำล้อม วัดพระเกิด วัดพระธาตุช้างค้ำ วัดภูมินทร์ วัดกู่คำ อำเภอเมืองน่าน วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง เป็นต้น

งานอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม เป็นงานที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากภาคประชาชนสูงมากจึงจะประสบความสำเร็จ มิใช่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งจะดำเนินการได้โดยลำพัง และการที่จะทำเรื่องเมืองเก่านานให้ประสบผลสำเร็จอย่างทุกวันนี้ นอกจากการดำเนินงานมีความต่อเนื่องยาวนานกว่าสิบปี แล้ว คนน่านเอา “ใจมาแลกใจกัน” หมายถึง การทำงานที่มีได้กำหนดงบประมาณเป็นตัวตั้ง หากแต่กำหนดผลของงานว่า หากทำแล้ว

ท้องถิ่นได้อะไร? ชุมชนได้อะไร? คนเมื่อนานได้อะไร? และที่สุดท้ายบ้านเมืองได้อะไร? คณะกรรมการดำเนินงานจึงเกิดขึ้น คณะทำงานในแต่ละส่วนจึงเกิดขึ้น กระบวนการร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และแยกกันทำตามภารกิจของแต่ละหน่วยงานแต่ละภาคส่วนของจังหวัดจึงเกิดขึ้น แนวคิดเรื่อง “น่านเมืองมรดกโลก” จึงเกิดขึ้น

เริ่มจากการประชุม ปี พ.ศ.๒๕๔๐ จังหวัดน่านร่วมกับหน่วยอนุรักษ์ฯ โดยการสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้จัดประชุมสัมมนาเรื่อง “การจัดการสิ่งแวดล้อมศิลปกรรมจังหวัดน่าน มุ่งสู่มรดกโลก” ระหว่างวันที่ ๒๗ – ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๓ ณ ห้องประชุมโรงเรียนสตรีศรีน่าน และการประชุม “น่าน แนวทางสู่มรดกโลกอย่างไม่เป็นทางการ” โดยเชิญผู้ทรงคุณวุฒิและผู้ที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมประชุมหารือพิจารณาแนวทางในการดำเนินการ เมื่อวันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ เวลา ๑๓.๓๐ น. ณ ห้องประชุมสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่าน นายธนพงษ์ จักกะพาก ผู้ว่าราชการจังหวัดน่าน เป็นประธาน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดน่านในขณะนั้นเป็นเลขานุการ มติที่ประชุมครั้งนั้นมีมติเห็นชอบที่จะนำเสนอให้เมืองน่านเป็นมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ โดยเน้นให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน และมีขั้นตอนในการปฏิบัติดังนี้

- ตั้งคณะทำงานจัดทำแผน/โครงการ ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเป็นมรดกโลก ให้แก่ประชาชนในทุกพื้นที่ทุกอำเภอ/กิ่งอำเภอ
- กำหนดดำเนินการประชาสัมพันธ์ในเดือนมกราคม ๒๕๔๔
- แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำแผนผังกำหนดพื้นที่เป็นเขตมรดกโลก
- ให้สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเสนอเรื่อง การเตรียมเมืองน่านสู่มรดกโลกให้หัวหน้าส่วนราชการจังหวัดทราบ

จังหวัดน่านได้แต่งตั้งคณะกรรมการจัดทำแผนพัฒนาเมืองน่านให้ยั่งยืน
ก้าวสู่มรดกโลก ระยะ ๕ ปี (พ.ศ.๒๕๔๔ – ๒๕๔๘) ตามประกาศจังหวัดน่าน
ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๔๓ และจัดประชุมในวันที่ ๒๖ ธันวาคม ๒๕๔๓
เพื่อกำหนดยกร่างแผนพัฒนาเมืองน่านอย่างยั่งยืน ระยะเวลา ๕ ปี

มติที่ประชุม เมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๔๓ จังหวัดน่านได้กำหนด
พื้นที่หัวแขวนเมืองน่าน โดยให้ทิศเหนือติดวัดหัวข่วง ทิศตะวันออกเป็นวัดกุคำ
ทิศใต้ติดวัดภูมินทร์ ด้านตะวันตกติดวัดมิ่งเมือง รวมเป็นพื้นที่ประมาณ ๘๗ ไร่
ซึ่งถือเป็นพื้นที่เริ่มต้นของเมืองเก่าน่าน ในปัจจุบัน

จากการร่วมแรงร่วมใจกันของคนในท้องถิ่น และจากทุกภาคส่วนที่ตื่นตัว
และตระหนักถึงความสำคัญของมรดกทั้งธรรมชาติและมรดกทางศิลปวัฒนธรรม
ของคนเมืองน่าน และมีกระบวนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ มีรูปแบบการ
ปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน จึงทำให้สำนักงาน
นโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) กระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยกองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ
ศิลปกรรม ได้สนับสนุนงบประมาณให้แก่จังหวัดน่าน เพื่อจัดจ้างบริษัท องค์กร
หรือสถาบันที่มีความรู้ความสามารถในการจัดภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมเมือง
จังหวัดน่านได้พิจารณาคัดเลือกและมอบหมายให้สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่ เป็นผู้ดำเนินการศึกษา “โครงการศึกษา สํารวจออกแบบเพื่อปรับปรุง
ภูมิทัศน์และสิ่งแวดล้อมเมืองบริเวณพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์น่านชั้นใน”
เมื่อวันที่ ๒๙ มีนาคม ๒๕๔๕ และได้จัดทำรายงานฉบับสุดท้าย (Final Report)
ของโครงการมอบให้แก่จังหวัดน่านเพื่อใช้ในการพัฒนาเขตพื้นที่ประวัติศาสตร์
น่านชั้นในต่อไป เมื่อวันที่ ๒๖ กรกฎาคม ๒๕๔๕ ต่อมาจังหวัดน่านได้เชิญ
ดร.พิสิฐ เจริญวงศ์ รองศาสตราจารย์ประสงค์ เอี่ยมอนันต์ และผู้ที่เกี่ยวข้อง
เข้าร่วมประชุมให้ข้อเสนอแนะในการจัดทำข้อมูลเพื่อนำเสนอต่อคณะกรรมการ

มรดกโลก เมื่อวันที่ ๒๕ มีนาคม ๒๕๔๕ ณ ห้องประชุมสำนักงานศึกษาธิการ
จังหวัดน่าน และได้จัดทำเอกสาร “ภูมิทัศน์บูรณาการทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ
ในเขตลุ่มน้ำน่านและว้าของประเทศไทยภาคเหนือ” เพื่อเสนอเข้าบัญชีรายชื่อ
เบื้องต้น (Tentative list) จากนั้นเมื่อวันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๔๖ จังหวัดน่าน
ได้ประกาศ ให้บริเวณเขตพื้นที่เมืองประวัติศาสตร์ชั้นใน(ภายในบริเวณกำแพง
เมืองน่าน) คือขอบเขตของ “หัวแขวน” เมืองน่านเดิมให้เป็นเขต “ใจเมืองน่าน”

ระหว่างวันที่ ๒๗ - ๒๙ มกราคม ๒๕๔๖ และวันที่ ๑๐ - ๑๒ มิถุนายน
๒๕๔๖ สำนักงานนโยบายและแผนฯ (สผ.) ได้เชิญคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วย
อนุสัญญาคุ้มครองมรดกโลก สํารวจแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ
ของจังหวัดน่าน โดยการนำของศาสตราจารย์ ดร.อดุล วิเชียรเจริญ ตามที่ได้
เสนอชื่อแหล่งมรดกของจังหวัดน่านเข้าบัญชีรายชื่อเบื้องต้น (Tentative List)
ของประเทศไทยและได้จัดประชุมสัมมนาทางวิชาการร่วมกับหน่วยอนุรักษ์ฯ
เรื่อง “การกำหนดขอบเขตแนวทางและมาตรการเพื่อการคุ้มครองและอนุรักษ์
แหล่งโบราณคดีเขาภูช้าง เตาเผาบ้านบ่อสวก และกลุ่มชาติพันธุ์ตองเหลือง”
ณ โรงแรมเทวราช จังหวัดน่าน

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
(สผ.) ร่วมกับจังหวัดน่าน และหน่วยอนุรักษ์ฯ ได้ดำเนินการตามโครงการ
“การจัดทำแผนที่ชุมชน (Atlas) เพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรมเมือง
เก่าน่าน” วันที่ ๑๖ ธันวาคม พ.ศ.๒๕๔๗ สิ้นสุดโครงการเมื่อเดือนมีนาคม
พ.ศ.๒๕๔๘ และจังหวัดน่าน โดย ดร.สุวัฒน์ โชคสุวัฒนสกุล ผู้ว่าราชการจังหวัด
น่านในขณะนั้น ได้อนุมัติงบประมาณ จำนวน ๑,๐๐๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านบาทถ้วน)
เพื่อจัดพิมพ์หนังสือแผนที่ชุมชนเมืองเก่าน่าน จำนวน ๗,๐๐๐ เล่ม และได้นำ
ทูลเกล้าถวายแด่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารีฯ เมื่อวันที่
๒๙ กรกฎาคม พ.ศ.๒๕๔๘ ผลสำเร็จของโครงการนี้ ทำให้นักเรียน นักศึกษา

ประชาชน หน่วยงาน องค์กรต่างๆทุกภาคส่วนของจังหวัดน่าน เกิดจิตสำนึกและตระหนักถึงคุณค่า เกิดความรัก ห่วงแหนและภาคภูมิใจต่อแหล่งศิลปกรรมที่สำคัญในท้องถิ่น เกิดการรวมกลุ่มของชุมชน เพื่อการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาบริหารจัดการแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนมากขึ้น เช่น กลุ่มฮักเวียงสา กลุ่มฮักท่าวังผา ฯลฯ เป็นต้น

การจัดทำแผนที่ชุมชนโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

โครงการสำคัญที่สุดที่สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สผ.) ได้จัดสรรงบประมาณให้แก่จังหวัดน่าน และถือเป็นโครงการนำร่องที่ทำให้เมืองน่าน ประสบความสำเร็จในการเตรียมการให้เป็นเมืองเก่าน่าน คือ การจัดทำแผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณเมืองเก่าน่าน

ในปีพ.ศ.๒๕๔๘ โดยมอบหมายให้บริษัทชินครอนกรุ๊ปจำกัด และบริษัทมรดกโลกจำกัด ศึกษา ขอบเขตเมืองประวัติศาสตร์ชั้นใน และบริเวณที่เห็นว่ามีคามสำคัญยิ่ง โดยรอบ พร้อมกับรับฟังความคิดเห็นของชุมชนไปพร้อมๆกัน หน่วยอนุรักษ์ฯ และ ประชาชนชาวจังหวัดน่านนับว่าโชคดีที่ได้มีโอกาสศึกษาเรียนรู้กระบวนการทำงาน อย่างมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นโครงการต่างๆ มาเป็นระยะเวลาหลายปี และได้เรียนรู้ ถึงคุณค่า ความสำคัญของแหล่งศิลปกรรมร่วมกันที่ต้องร่วมแรง ร่วมใจกัน อนุรักษ์ พื้นฟู อย่างเป็นระบบ เป็นขั้นเป็นตอน มีหลักวิชาการ มีงบประมาณสนับสนุน จากภาครัฐที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาครั้งนั้นทำให้เกิดแผนแม่บท และผังแม่บทฯ ประกอบด้วย ๖ ยุทธศาสตร์หลัก และ ๒๐ กลยุทธ์ในการนำไปปฏิบัติ และได้ นำเสนอต่อคณะกรรมการดำเนินงานโดย สผ.และกองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมได้พิจารณากลับกรอง ปรับปรุงแก้ไขจนสมบูรณ์ สามารถนำไปปฏิบัติใน พื้นที่ของจังหวัดน่านได้จริง ซึ่งในที่สุด คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบประกาศให้พื้นที่ ใจเมืองน่าน เนื้อที่รวม ๐.๑๘ ตารางกิโลเมตร และพื้นที่เวียงพระธาตุแช่แห้ง เนื้อที่รวม ๐.๑๓ ตารางกิโลเมตร ให้เป็นพื้นที่อนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน เมื่อวันที่ ๒๐ กันยายน ๒๕๔๘ เป็นแห่งที่ ๒ รองจากกรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า นับเป็นแห่งแรกในส่วนภูมิภาค และเห็นชอบแผนแม่บทและผังแม่บทฯ เมืองเก่าน่าน ซึ่งเมืองน่านได้ใช้แผนแม่บทและผังแม่บทฯ ที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจของประชาชน ชาวเมืองน่าน และทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ในการพัฒนาเมืองเก่าน่านอย่างยั่งยืน มาจนถึงปัจจุบัน ต่อมาเมื่อวันที่ ๒ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๙ จังหวัดน่านได้มีองค์กร ที่เข้ามาดูแลประสาน และดำเนินการให้เป็นไปตามแผนแม่บทและผังแม่บทฯ ในรูปของคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าน่าน ภายใต้คณะกรรมการ อนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า

แนวทางและมาตรการในการอนุรักษ์พื้นที่เมืองเก่า

เพื่อการอนุรักษ์ ถนอม รักษาและรู้จักใช้ต้นทุนทางวัฒนธรรม ของเมืองเก่า
เพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน มีแนวทางในการบริหารจัดการ ดังนี้

๑. ประการสำคัญคนเมืองเก่าต้องรู้จักคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมทุกประเภทที่ตนเองมีอยู่ อย่างถ่องแท้ ไม่ฉาบฉวย ต้องเรียนรู้ และรู้ที่จะเรียนรู้ร่วมกันในทุกระดับ ต้องรู้ที่จะบริหารจัดการอย่างมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างเป็นองค์รวม ร่วมคิด ร่วมทำ อย่างสร้างสรรค์ และอย่างชาญฉลาด

๒. รู้จักสร้างมูลค่า จากสิ่งที่มีคุณค่าต่อวิถีชีวิต ต่อจิตวิญญาณของคนเมืองเก่าอย่างรู้เท่าทัน มีหลักวิชาการ มีแผนแม่บทและผังแม่บทฯ ในการเข้าไปใช้พื้นที่หรือการพัฒนาพื้นที่แหล่งโบราณสถาน ต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น และต้องสงวน รักษาคุณภาพของสิ่งแวดล้อมกับแหล่งศิลปกรรม ได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืนด้วย

๓. ในส่วนของภาครัฐ ตั้งแต่ระดับจังหวัด องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ต้องกำหนดเป็นกรอบ นโยบาย มีเป้าหมายและแผนยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในการส่งเสริมสนับสนุนภาคเอกชน ตลอดจน การกำกับดูแล โดยมาตรการทั้งของชุมชน และมาตรการทางกฎหมาย ถ้าสามารถปฏิบัติได้ เพียง ๒ - ๓ ประการที่กล่าวมา เมืองเก่าก็จะเป็นเมืองที่สามารถปกป้องมรดกทางศิลปวัฒนธรรมของตนเองไว้ได้อย่างยั่งยืน เพราะแหล่งศิลปกรรม โบราณสถานต่างๆ หากมีการบริหารจัดการที่ดี ก็จะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีศักยภาพสูง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อย่างมหาศาลสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่น และประเทศชาติในที่สุด

ในอนาคต “เมืองเก่า” จะกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ได้อย่างสมบูรณ์และเป็นต้นแบบให้แก่เมืองอื่นๆ นำไปปฏิบัติตามได้อีกด้วย ซึ่งเมือง

นานได้ดำเนินการและประสบความสำเร็จมาแล้ว กรณีตัวอย่าง เช่น การอนุรักษ์และพัฒนาแหล่งเมืองเก่าบริเวณใจเมืองนาน และเวียงพระธาตุแช่แห้ง ถ้าหากเมืองนานจะนำความสำเร็จนี้ไปขยายผลให้ครอบคลุมทุกอำเภอทั้งจังหวัด เชื่อว่า “การอนุรักษ์มรดกทางศิลปวัฒนธรรมเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเมืองนานอย่างยั่งยืน” จะบังเกิดผลเป็นรูปธรรม ทำให้จังหวัดนานเป็นเมืองที่น่าอยู่ และพิสูจน์ให้เห็นว่า “ความสุขมวลรวม” ของชุมชน มีคุณค่าและความหมายมากกว่ามายาภาพที่เกิดจาก “ผลิตภัณฑ์มวลรวม” อย่างแน่นอน การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน คือร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมรับผลประโยชน์ ย่อมก่อให้เกิดเครือข่ายการส่งเสริมและการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นให้ยั่งยืนสืบไป

เมืองเก่านานของทุกคน (ที่มา : สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดนาน)

ข้อดีของการเป็นเมืองเก่า :

เป็นเมืองเก่าของประเทศไทย ที่สะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ที่สมดุลของการอยู่ร่วมกันของคนกับแหล่งศิลปกรรมและธรรมชาติอย่างกลมกลืนเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตประจำวัน

การบริหารจัดการที่เหมาะสมของเมืองเก่า ภายใต้การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของล้านนาตะวันออกแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมนี้เป็นจุดแข็งเป็นชีวิตที่ทำให้นานได้รับเลือกเป็นเมืองเก่าแห่งแรก เป็นที่ยอมรับในข้อดีเด่นที่มีจากคณะกรรมการ ในการบริหารจัดการจะมีคณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าทำหน้าที่กำหนดทิศทางการวางกรอบการทำงาน การติดตามประเมินทุกอย่าง การสรรหาบุคคลขึ้นมาเป็นคณะกรรมการสำคัญนี้มีใช้พวกมากลากไป หรือแต่งตั้งมาจากหน่วยงานราชการใดแบบโอนงานไปให้ทั้งหมด แต่เป็นสิ่งที่คนนานต้องรู้ ต้องเลือก ต้องตามดู ต้องกำกับ

เป็นแหล่งเรียนรู้และสืบทอดเอกลักษณ์วัฒนธรรมประเพณีแบบน่านให้กับประชาชนชาวน่าน ชาวไทยและชาวต่างประเทศ เช่น มาชมคุ้มเจ้าราชบุตรแล้วเข้าใจวิถีชีวิตของเจ้าเมืองน่านเมื่อร้อยปีก่อน

มีสภาพแวดล้อมของชุมชนที่เหมาะสม เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีแก่ประชาชน มีพื้นที่ให้ออกมาเดิน ออกมาพบปะกัน เปิดสนามในสถานที่ราชการให้ชุมชนร่วมใช้ประโยชน์ มีต้นไม้ใหญ่เพิ่มพื้นที่สีเขียวสองข้างทาง รวมถึง สถานที่ราชการ เช่น พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติน่าน

ผู้ที่อยู่ในพื้นที่ปฏิบัติตามกฎข้อบังคับ ข้อบัญญัติ มีสิทธิประโยชน์ชัดเจนเพื่อเป็นการสร้างแรงจูงใจและสร้างแรงเสริมให้แก่ผู้ที่ให้ความร่วมมือ เช่น ทำป้ายหน้าร้านให้กลมกลืนกัน สีส้นไม้ตัดกันหรือขัดแย้งกับสิ่งแวดล้อม ไม่ส่งเสริมให้เปิดแหล่งอโคจร ร้านจำหน่ายสุราในเขตเมืองเก่า ปรับแต่งหน้าร้านที่เป็นอาคารพาณิชย์ให้เหมือนอดีต ถ้าเจ้าของอาคารท่านใดให้ความร่วมมือก็จะได้รับการยกเว้นภาษีท้องถิ่น เป็นต้น หรือนำไปทัศนศึกษาเมืองมรดกโลก เช่น เมืองหลวงพระบาง หรือเมืองลี่เจียงของจีน ก็อยู่ในวิสัยที่ทำได้เพราะบุคคลเหล่านี้จะได้กลับมารักษามรดกที่ดั่งามของเมืองน่านไว้ให้ลูกหลานรุ่นต่อไป

เป็นจุดเริ่มต้นของการร่วมมือร่วมใจในการอนุรักษ์และพัฒนาของจังหวัดน่าน **ที่เป็นพื้นที่ตัวอย่าง** ที่ต้องสงวน รักษา อนุรักษ์ และพัฒนา แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนที่นำไปสู่การพิทักษ์รักษาพื้นที่แหล่งอารยธรรม ล้านนาตะวันออกให้ยั่งยืน เช่น การจัดภูมิทัศน์วัฒนธรรมในเขตพื้นที่เมืองเก่าตามแผนแม่บท และผังแม่บท เช่น การเอาสายไฟลงใต้ดิน การทำรั้วแบบโบราณที่ต่ำกว่าระดับสายตา เป็นต้น

ก่อให้เกิดรายได้ของคนในพื้นที่ในลักษณะแหล่งเรียนรู้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์และเชิงวัฒนธรรม ตัวอย่างที่เห็นชัดเจนจากการจัดถนนคนเดินที่หน้าวัดหัวเวียงใต้ เมื่อวันที่ ๑๙ - ๒๐ กันยายน ๒๕๔๘ แม่ค้าข้าวเหนียวเฒ่า

ให้ฟังว่า ทำกระทงใส่ข้าวเหนียวก้อนหนึ่งและใส่ั่ว (ใส่กรอก) ขึ้นหนึ่ง กระทง
ละ ๑๐ บาท คนมาเที่ยวซื้อเดินไป กินไป วันนั้นขายได้ ๒,๐๐๐ บาท เพราะคน
มาเดินชมบ้านเก่าเมืองเก่า จึงมีรายได้มากกว่าไปขายที่ตลาดเช้าซึ่งขายได้วันละ
๔๐๐ - ๕๐๐ บาทเท่านั้น นับแต่เมืองน่านประกาศให้เป็นเมืองเก่า ปัจจุบันนี้
ปรากฏว่านักท่องเที่ยวได้หลังไหลเข้ามาเที่ยวในเมืองน่าน โดยเฉพาะในช่วงเทศกาล
หยุดยาวเป็นจำนวนมหาศาล เฉลี่ยทั้งปีมีจำนวนหลายแสนคน ซึ่งเป็นผลมาจาก
ที่ทุกภาคส่วนช่วยกันรักษามรดกทางวัฒนธรรมของเมืองน่านเอาไว้ได้นั่นเอง

เป็นเมืองเก่ามีอะไรที่ต้องเสียสละเพื่อส่วนรวม

การเป็นเมืองเก่าใช้ว่าจะมีข้อดีเพียงด้านเดียว ระยะเริ่มต้นอาจต้องม
ีการเสียสละหรือปรับเปลี่ยนวิถีทำงาน วิธีการใช้ประโยชน์จากเมืองบ้าง แต่จาก
ประสบการณ์บ้านอื่นเมืองอื่นในต่างประเทศ เช่น หลวงพระบาง ลีเจียง ฮอยอัน
พบว่าระยะยาวจะได้มากกว่าที่เสียไป เช่น รายได้จากการขายอาหาร ขายของ
ที่ระลึก จะได้มากกว่าก่อนเป็นเมืองเก่า ราคาที่ดิน ค่าเช่าอาคารจะสูงกว่าก่อน
ที่จะเป็นเมืองเก่า สิ่งที่ต้องยอมเสียสละในระยะเริ่มแรก น่าจะได้แก่

- เจ้าของอาคารอาจเสียความเป็นส่วนตัวไปบ้าง เช่น มีคนขอเข้ามา
ชมบ้านที่ตนอาศัยอยู่ การจะดัดแปลงบ้านก็ต้องเคารพกฎ กติกา
หรือทำให้ไม่ผิดแผกแตกต่างจากอาคารหลังอื่นในละแวกนั้น ทั้งนี้
สมควรมีศูนย์ข้อมูลให้ความรู้แก่เจ้าของอาคาร รวมถึง การมีแบบ
แปลนเพื่อจะนำไปซ่อมแซมบ้านได้
- หน่วยงานราชการและท้องถิ่นในเขตเมืองเก่า ต้องปรับวิธีการ
ทำงานจากเดิม หน่วยงานที่มีอำนาจในการอนุญาตให้ก่อสร้าง
หรือทุบทำลาย หลังจากเป็นเมืองเก่าต้องทำงานร่วมกับหน่วย
งานอื่นอย่างบูรณาการ และถือความเป็นเจ้าของร่วม กล่าวคือ

จะสร้าง จะทุบ จะทำลายก็ต้องปรึกษาคณะอนุกรรมการอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่าก่อน ถ้าเป็นเรื่องใหญ่อาจต้องเปิดเวทีประชาคม ให้พลเมืองได้ตื่นรู้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นหรือเรียกว่ากระบวนการประชาสังคม

- การจราจรในเขตเมืองเก่า จะเน้นการเดินชมและใช้จักรยาน จะขอร้องและใช้มาตรการไม่ให้รถบรรทุกขนาดใหญ่ผ่านเขตเมืองเก่าที่เป็นโบราณสถาน ดังนั้น ท่านที่ใช้จักรยานและรถขนาดเล็กจะได้ประโยชน์ คือ ถนนปลอดภัยและมีพื้นที่มากขึ้น เจ้าของรถใหญ่คงต้องเสียสละเลี่ยงไปใช้เส้นทางอื่น
- อาจมีกิจกรรมในเขตเมืองเก่า ซึ่งใช้สถานที่ใช้เวลาของผู้อยู่อาศัย ถ้ามองในทางลบคือจะมีคนมามากขึ้น ข้าราชการต้องมาร่วมกิจกรรมนอกเวลาทำงานบ้าง ถ้ามองแง่ดีสุดๆแบบหลวงพระบาง เมืองเล็กนิดเดียวมีนักท่องเที่ยวเข้ามาชมเมืองปีละ ๓ ล้านคน
- นักท่องเที่ยวที่หลังไหลมามาก จะทิ้งขยะ จะใช้น้ำใช้ไฟฟ้ามาก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องวางแผนรองรับในเรื่องนี้

ประชาชนชาวน่านทุกคนเป็นเจ้าของพื้นที่เมืองเก่าก่อน เพื่อรักษามรดกทางศิลปวัฒนธรรมที่ดีงามไว้อย่างยั่งยืนตลอดไป สามารถมีส่วนร่วมในการดูแลพื้นที่เมืองเก่าได้อย่างง่าย ๆ และมีความสุข สะดวกสบาย จากการอาศัยอยู่ในฐานะเจ้าของบ้านในเมืองเก่าก่อน ดังนี้

๑. รักษาความสะอาดอาคารบ้านเรือน บำรุงรักษาบ้านเรือน โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านไม้ ต้องดูแลอย่างระมัดระวัง รอบคอบ ให้ความเอาใจใส่เป็นพิเศษ เช่น การดูแลเปลี่ยนสายไฟฟ้า เพื่อป้องกันไฟไหม้ การกำจัดมอด ปลวก การรักษาความสะอาดของเนื้อไม้ ป้องกันเชื้อรา การผูกเรือน รักษาความสะอาดบริเวณหน้าบ้าน และถนน เป็นต้น
๒. ปลูกต้นไม้ และดอกไม้ ประดับบ้านเรือน เพิ่มความร่มรื่นและน่าอยู่อาศัย
๓. ร่วมกันดูแลแหล่งน้ำของชุมชน ไม่ทิ้งขยะลงแม่น้ำ ลำคลอง
๔. จัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดศิลปวัฒนธรรมและความภาคภูมิใจในท้องถิ่นให้แก่เยาวชนและประชาชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู และพัฒนาอย่างสร้างสรรค์

กิจกรรมถีบสองล้อผ่อเมืองเก่านาน

กิจกรรมเยาวชนวาดภาพเมืองเก่านานน่าอยู่

๕. ช่วยกัน ดูแลรักษาโบราณสถาน และแหล่งศิลปกรรมที่สำคัญของเมืองน่าน
๖. ใช้การสัญจรขนาดเบาในเขตพื้นที่เมืองเก่า หากเดินทางระยะใกล้ ใช้วิธีเดิน หรือใช้จักรยานเพื่อป้องกันปัญหาแรงสั่นสะเทือนที่มีผลกระทบต่อโบราณสถาน
๗. แต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองน่าน ซึ่งทำด้วยผ้าฝ้าย เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว ส่งเสริมบรรยากาศเมืองเก่า และกระจายรายได้สู่คนเมืองน่าน
๘. เป็นเจ้าบ้านที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใสต่อคนน่านและนักท่องเที่ยว
๙. พูดภาษาพื้นเมือง จังหวัดน่านมีทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนของตนเองเป็นเอกลักษณ์ที่ควรรักษา สืบทอดและคนน่านทุกคนควรภาคภูมิใจ
๑๐. นำภูมิปัญญาของบรรพบุรุษมาปรับใช้ในชีวิตประจำวัน โอสภอาหาร อาคาร และอาภรณ์ นอกจากจะเป็นการรักษาสุขภาพรักษาวัฒนธรรมแล้ว ยังช่วยให้เมืองน่านเป็นเมืองน่าอยู่ยิ่งขึ้น

เมื่อพื้นที่ทั้งสองแห่งคือใจเมืองน่าน และเวียงพระธาตุแช่แห้งได้รับการประกาศให้เป็นเมืองเก่าน่านแล้ว เมืองน่านได้กลายเป็นจุดสนใจของประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศมากยิ่งขึ้น คนน่านอาจต้องสูญเสียความสงบ ความเป็นส่วนตัวลงบ้าง และเพื่อป้องกันไม่ให้อาณาเขตแบบบริโภคนิยม หรือวัฒนธรรมที่คนน่านไม่พึงประสงค์เกิดขึ้น คนน่านต้องร่วมมือกันปรึกษาหารือจัดเวทีต่างๆ เช่น การประชุมสัมมนา การอภิปรายแสดงความคิดเห็น การรับฟังความคิดเห็นของชุมชน เพื่อสรุปเป็นมาตรการ ปกป้องและรักษามรดกทางวัฒนธรรมที่ดีงามให้แก่ลูกหลานสืบต่อไปในอนาคต

บทสรุป

จากที่กล่าวมา การที่จะทำงานให้ประสบผลสำเร็จ เป็นที่ยอมรับของสาธารณชนได้นั้น ไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย หรือสำเร็จเพราะโชคช่วย แต่ต้องอาศัยหลักการทำงานที่จริงจัง มีความต่อเนื่อง ต้องใช้ระยะเวลายาวนาน เพราะชาวอนุรักษ์นิยมพวกเราทำงานเกี่ยวกับนามธรรมซึ่งเกี่ยวเนื่องกับความรู้สึก ให้เกิดความรัก ห่วงแหน ถนอมรักษา ภาควุมิใจต่อแหล่งวัฒนธรรมต่างๆในท้องถิ่น และสร้างให้ชุมชนเกิดจิตอาสา พร้อมใจกันลุกขึ้นมาปกป้องมรดกทางวัฒนธรรมให้เป็นรูปธรรมนั้นเป็นสิ่งที่ยากยิ่ง จากประสบการณ์ทำงานที่ผ่านมาจึงพอสรุปหลักการทำงานที่ได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในจังหวัดด้วยดีตลอดมา ดังนี้

๑. ทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ สร้างการมีส่วนร่วมจากทั้งองค์กรภายในและภายนอก
๒. ปฏิบัติงานตามแผนงานของหน่วยอนุรักษ์ฯ ตามแผนพัฒนาการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม
 - ๒.๑ ประชุมคณะกรรมการหน่วยอนุรักษ์ฯ ของโรงเรียน
 - ๒.๒ ประชุมคณะอนุกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมจังหวัดน่าน
 - ๒.๓ จัดประชุมสัมมนาสร้างเครือข่ายให้ครอบคลุมทั้งจังหวัด
๓. มีความมุ่งมั่นในการทำงาน มีหลักการและวิชาการเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและเกิดแรงจูงใจ
 - ๓.๑ ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและศิลปกรรม
 - ๓.๒ การเป็นนักวิชาการและเป็นวิทยากร ให้ความรู้ทั้งการ

เขียนบทความและบรรยายเกี่ยวกับ ประวัติศาสตร์
ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น การจัดการสิ่งแวดล้อมทั้ง
ทางธรรมชาติและแหล่งศิลปกรรม

๔. การทำงานให้ยึดหลัก “เมตตาและไม่โลภ” รู้จักประยุกต์ใช้ทฤษฎี
และหลักการบริหารต่างๆ

๕. ต้องมีขันติ อดทน อดกลั้น เพราะการทำงานด้านอนุรักษ์ฯ ย่อม
มีแรงเสียดทานจากสังคม ซึ่งมีทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วย จะทำ
อย่างไรให้เห็นด้วยเพิ่มมากขึ้น และฝ่ายไม่เห็นด้วยกลับมาเห็น
ด้วยกับงานที่เราทำ

ประเด็นที่กล่าวมานี้คงจะพอเป็นแนวทางและตัวอย่างในการปฏิบัติงาน
ของการอนุรักษ์ และพัฒนาเมืองเก่าได้บ้างไม่มากนักน้อย เพราะผลที่เกิดขึ้นย่อม
มาจากการปฏิบัติงานนั่นเอง อยู่ที่เราคิดว่าจะทำมากหรือน้อยแค่ไหนเท่านั้น
เอง หากทำมากจังหวัดและท้องถิ่นก็ได้มาก หากทำน้อยจังหวัดและท้องถิ่นก็ได้
น้อย เป็นเรื่องปกติธรรมดา แต่ถ้าหากทำเป็นและเป็นงาน จังหวัดและท้องถิ่นก็
จะเข้ามาช่วยเราทำงานเอง ที่สุดพวกเราก็จะทำหน้าที่เพียงประสานงาน เพื่อให้
งานด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรมที่หน่วยงานในแต่ละจังหวัด
มีหน้าที่ มีงบประมาณได้ดำเนินการ และก้าวเดินไปในทิศทางที่พึงประสงค์ทั้ง
ของจังหวัดและของชาติในที่สุด

การอนุรักษ์ อาคารโบราณ ย่านเก่า และเมืองเก่า ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จัดตั้งขึ้นภายใต้พระราชบัญญัติจัดระเบียบทรัพย์สินฝ่ายพระมหากษัตริย์ พุทธศักราช ๒๔๗๙ และได้ยกฐานะขึ้นเป็นนิติบุคคล เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๙๑ เดิมสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์อยู่ในความดูแลของสำนักงานพระคลังข้างที่ ในสังกัดสำนักพระราชวัง ทั้งนี้พระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น ได้ให้อำนาจหน้าที่แก่สำนักงานฯ ในการดูแลรักษา และบริหารจัดการทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ พร้อมทั้งให้การสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ เพื่อประโยชน์สุขของพสกนิกรและสังคมไทย ทรัพย์สินส่วนหนึ่งที่สำนักงานฯ ต้องดูแลคือที่ดิน และอาคารที่ปลูกสร้างอยู่ในบริเวณย่านเก่าและเมืองเก่า ซึ่งอาคารหลายหลังอยู่ในฐานะของการเป็นอาคารอนุรักษ์ด้วย

อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์อยู่ภายใต้เจตนารมณ์ ๔ ประการ ได้แก่ “ความเป็นธรรม ความมั่นคง การพัฒนาเชิงอนุรักษ์ และการส่งเสริมประโยชน์ส่วนรวมตามรอยพระยุคลบาท”

ดังนั้น เพื่อสนองตอบเจตนารมณ์ในการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จึงได้ตั้งกองโครงการอนุรักษ์ ภายใต้ฝ่ายบริหารงานอนุรักษ์ขึ้น เพื่อดำเนินงานด้านการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ของสำนักทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งการดำเนินงานมิได้จำกัดอยู่เพียงลักษณะทางกายภาพเท่านั้น แต่ครอบคลุมไปถึงการร่วมจรโลง อารัง

และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษไทยร่วมกันรังสรรค์ไว้ในทุกๆ ด้าน นอกจากนี้ ยังให้ความร่วมมือ และสนับสนุนเครือข่ายการดำเนินงานขององค์กร ที่มีบทบาทในด้านการอนุรักษ์และพัฒนา มรดกทางวัฒนธรรม อาทิ กรมศิลปากร และกรุงเทพมหานครด้วย

อย่างไรก็ดี แนวทางอนุรักษ์ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มิได้ยึดติดกับกฎหมายหรือหลักการจนกลายเป็นกรอบจำกัดโอกาสในการพัฒนา หากแต่ดำรงอยู่บนพื้นฐานทางสายกลางที่ยืดหยุ่นและประณีตประณีต แต่ต้องเหมาะสมสอดคล้อง ไม่สูญเสียคุณค่าดั้งเดิม และได้รับประโยชน์ร่วมกันทุกฝ่าย เพื่อรักษา “ร่องรอยความรุ่งเรืองแห่งอดีตกาล” ให้อยู่ร่วมกับ “ความรุ่งโรจน์แห่งปัจจุบันสมัย” ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน ซึ่งนโยบายของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จะให้ความสำคัญกับภารกิจด้านการอนุรักษ์เป็นอย่างยิ่ง โดยกำหนดนโยบายและแนวทางให้มีการดูแลรักษาและพัฒนาพื้นที่อันทรงคุณค่าอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่และเอกลักษณ์ของพื้นที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้ใช้ประโยชน์และสังคมโดยรอบสอดคล้องกับนโยบาย และทิศทางการพัฒนาในทุกระดับชั้น ควบคู่ไปกับการสร้างกลไกที่กระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนของสังคม พร้อมทั้งปลูกสร้างจิตสำนึก ให้ประชาชนตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของมรดกทางวัฒนธรรม โดยสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้กำหนดแนวทางการอนุรักษ์อาคารตามหลักวิชาการ รวมไปถึงการรับฟังความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์จากบุคคล สถาบัน และองค์กรต่างๆ เพื่อใช้เป็นวิธีการอนุรักษ์ ดังต่อไปนี้

๑. การจัดเก็บบันทึกข้อมูลจากสภาพปัจจุบันของอาคาร
๒. การศึกษาและสำรวจความต้องการ การใช้ประโยชน์ในอาคารจาก ผู้ใช้อาคารและนโยบายการพัฒนาพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินฯ

๓. การจัดทำแบบแปลนทางสถาปัตยกรรมสภาพปัจจุบันของอาคาร เพื่อนำไปใช้ในการปรับปรุงฟื้นฟูอาคารในอนาคต
๔. การเสนอแนวคิดและรูปแบบการพัฒนาต่อที่ปรึกษาทางด้านการอนุรักษ์ กรมศิลปากร ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
๕. การจัดทำแผนงานการปรับปรุงฟื้นฟูอาคาร งบประมาณในการซ่อมแซมและนโยบายการช่วยเหลือผู้ใช้อาคารในระหว่างการปรับปรุงฟื้นฟูอาคาร
๖. การให้ความรู้ความเข้าใจเรื่องการอนุรักษ์และการใช้อาคารอนุรักษ์ อย่างมีคุณค่าและยั่งยืน
๗. การสร้างระเบียบและมาตรฐานการใช้อาคารให้เป็นตามหลักวิชาการ

ในการดำเนินงานที่ผ่านมาของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ได้พยายามดำเนินการตามพันธกิจและนโยบายที่ได้ตั้งไว้ ประกอบไปด้วยงานด้านต่างๆ ที่มีความหลากหลายเพิ่มขึ้นมาเป็นลำดับ ส่วนใหญ่ได้จัดทำเป็นโครงการต่างๆ เพื่อกำหนดเป็นแผนการดำเนินงานประจำปีของสำนักงานทรัพย์สินฯ มาอย่างต่อเนื่อง โดยได้มีการดำเนินงานต่างๆ เช่น

๑. งานด้านการพัฒนาชุมชนบนพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินฯ ภายใต้หลักการของโครงการบ้านมั่นคง โดยร่วมกับสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) หรือ พอช.
๒. งานด้านการพัฒนาอสังหาริมทรัพย์ที่คำนึงถึงการสร้างภูมิสังคม และสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพ ทำให้เกิดความสุขแก่ผู้ที่อยู่อาศัย บนพื้นที่อัตราค่าเช่าที่เป็นธรรมอย่างสมเหตุสมผลของทุกฝ่าย
๓. งานพัฒนาสังคมทั้งบนพื้นที่ของสำนักงานทรัพย์สินฯ และใน

ประเทศทั้งหมด โดยมีจุดเน้นที่การพัฒนาเยาวชน ซึ่งในหลายๆ โครงการ สำนักงานทรัพย์สินฯ ได้ทำร่วมกับองค์กรอื่นๆ เช่น บริษัทปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) และธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

๔. งานด้านอนุรักษ์ โดยเฉพาะโครงการปรับปรุงฟื้นฟูอาคารอนุรักษ์ในพื้นที่บริเวณรอบพระบรมมหาราชวัง และการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสถาบันพระมหากษัตริย์

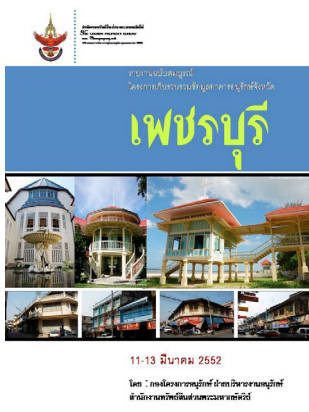
สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ในฐานะองค์กรซึ่งเป็นเจ้าของพื้นที่และอสังหาริมทรัพย์ มีบางส่วนได้รับการจำแนกให้เป็นมรดกของชาติ (National Heritage) ที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม และสะท้อนวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งเป็นประจักษ์พยานที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์และรากฐานความเป็นมาของชาติ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้ให้ความสำคัญกับการกิจด้านการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ ทั้งอาคารอนุรักษ์ (Heritage Building) และพื้นที่อนุรักษ์ (Heritage Sites) โดยกำหนดนโยบายและแนวทางการดูแลรักษาและพัฒนาพื้นที่ที่สำคัญนี้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชน เอกลักษณ์ของพื้นที่ และตอบสนองความต้องการของผู้เข้าเพื่อให้เกิดประโยชน์ที่ยั่งยืน พร้อมทั้งกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน

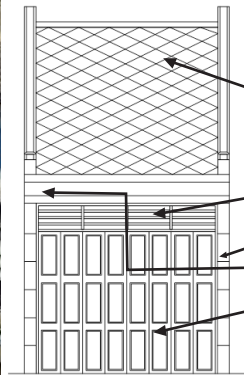
ในการนี้ กองโครงการอนุรักษ์ได้ดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้อย่างมีรูปแบบและขั้นตอนที่เหมาะสม โดยเฉพาะโครงการเก็บรวบรวมข้อมูลอาคารอนุรักษ์ที่จะได้กล่าวถึงต่อไป

โครงการเก็บรวบรวมข้อมูลอาคารอนุรักษ์

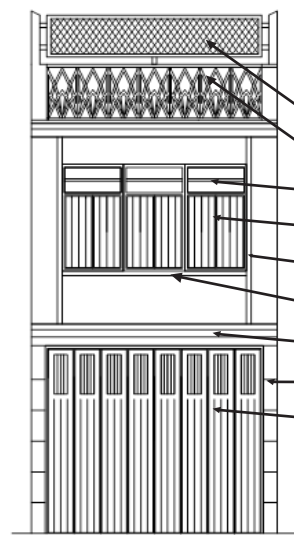
กองโครงการอนุรักษ์ได้ดำเนินโครงการเก็บรวบรวมข้อมูลอาคารอนุรักษ์ที่ในหลายจังหวัดด้วยกัน ซึ่งเมื่อการดำเนินโครงการเสร็จสิ้นจะได้รายงานฉบับสมบูรณ์ที่รวบรวมข้อมูลอาคารอนุรักษ์ ทั้งการจำแนกประเภทและแบ่งกลุ่มของอาคารอนุรักษ์ในจังหวัดนั้น การสำรวจทางกายภาพเพื่อคุณลักษณะการจัดกลุ่มอาคาร การใช้อาคาร จำนวนชั้นและการต่อเติมอาคาร วัสดุอาคาร สภาพอาคาร ลักษณะอาคาร ป้ายโฆษณา และกันสาด รวมทั้งระบบสาธารณูปโภคและการป้องกันภัย เพื่อนำไปสู่ข้อเสนอแนะทางกายภาพทั้งในเรื่องของการทาสีตึกแถวอนุรักษ์ การซ่อมแซมตึกแถวอนุรักษ์ รวมถึงแนวทางการอนุรักษ์รูปด้านหน้าอาคาร (Facade) ทั้งนี้การดำเนินงานดังกล่าวเป็นไปตามแนวทางการอนุรักษ์อาคารที่สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ได้กำหนดไว้ในข้อ ๑-๕ ดังที่ได้กล่าวถึงแล้วข้างต้น

ตัวอย่างรายงานฉบับสมบูรณ์โครงการเก็บรวบรวมข้อมูลอาคารอนุรักษ์จังหวัดเพชรบุรี การดำเนินงานเริ่มจากการสำรวจภาคสนามโดยการสอบถามข้อมูลจากผู้อยู่อาศัย การถ่ายภาพ และการรับฟังบรรยาย

- เป็นตึกแถวชั้นเดียว มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่สำคัญคือ
- ๑) หลังคาทรงจั่วมุงด้วยกระเบื้องว่าว
 - ๒) ช่องลมบานเกล็ดไม้
 - ๓) เสาศาຂາຮ່ອງ
 - ๔) กันสาดปูน
 - ๕) ประตูบานเฟี้ยมลูกฟัก 8 พับ

- เป็นตึกแถว 2 ชั้น หลังคาทรงแบน มีลักษณะสถาปัตยกรรมที่สำคัญคือ
- ๑) ลูกกรงเหล็กชั้นดาดฟ้า
 - ๒) ลูกกรงแก้ว
 - ๓) ช่องแสงกรูกระจัก
 - ๔) หน้าต่างไม้ลายทางแนวตั้ง
 - ๕) กันสาดด้านข้าง (FIN)
 - ๖) ปูนปั้นได้หน้าต่าง
 - ๗) กันสาดปูน
 - ๘) เสาศาຂາຮ່ອງ
 - ๙) ประตูเฟี้ยม 8 พับ ลายทางแนวตั้งข้างบนมาช่องลม

ตัวอย่างการบันทึก ประเมิน และวิเคราะห์สภาพอาคาร โดยลักษณะสถาปัตยกรรมที่สำคัญจะถูกประเมิน และให้คะแนนเพื่อประเมินในเรื่องของระดับความแท้ของอาคาร

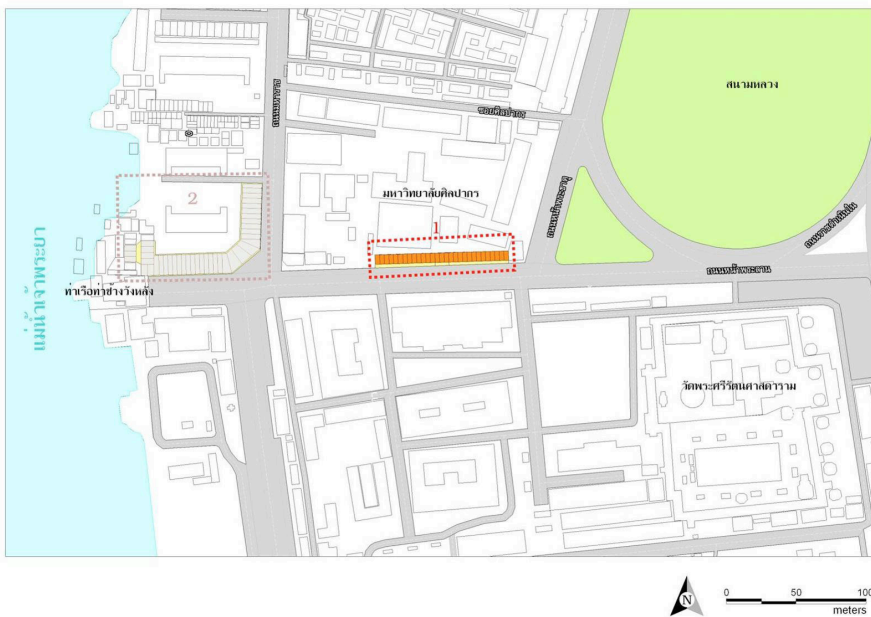
ตารางสรุปจำนวนเตียงผู้ป่วยในจังหวัดเพชรบุรี

เตียง	จำนวนค้นหา	สัดส่วนร้อยละ
 ประเภทที่ 1	99	64.29
 ประเภทที่ 2	20	12.99
 ประเภทที่ 3	22	14.28
 ประเภทที่ 4	13	8.44
รวม	154	100

การประเมินสภาพอาคารนำไปสู่การบันทึกเป็นระบบฐานข้อมูลที่สามารถประเมิน
ในเรื่องของแนวทางในการอนุรักษ์อาคารที่มีคุณค่าได้

อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างการอนุรักษ์อาคารซึ่งเป็นกรณีศึกษาที่เป็นเลิศ (Best Practice) ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ มีหลายโครงการด้วยกัน ซึ่งหนึ่งในโครงการเหล่านั้น คือ โครงการปรับปรุงฟื้นฟูอาคารอนุรักษ์บริเวณรอบพระบรมมหาราชวัง มีรายละเอียดดังนี้

โครงการฟื้นฟูอาคารประวัติศาสตร์ตึกแถวถนนหน้าพระลาน

แผนที่แสดงตำแหน่งของโครงการฟื้นฟูอาคารประวัติศาสตร์ ตึกแถวถนนหน้าพระลาน

“ท่าเตียน ท่าช้าง หน้าพระลาน สามกลุ่มอาคาร โบราณสถาน งามสง่า
คูวังเวียง เคียงวิถี นาครา ร้อยอดีต ทรงคุณค่า ของแผ่นดิน”

ตึกแถวหน้าพระลาน ตึกแถวท่าช้าง และ ตึกแถวท่าเตียน คือ กลุ่มอาคาร
โบราณสถานที่ตั้งอยู่โดยรอบพระบรมมหาราชวัง มีความโดดเด่นด้วยเอกลักษณ์

ทางสถาปัตยกรรมและอายุสมัยนานนับ ๑๐๐ ปี ในสมัยรัชกาลที่ ๕ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างตึกแถวเหล่านี้ขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๕๒ เพื่อใช้เป็นอาคารพาณิชย์ อีกทั้งยังเป็นการปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบพระบรมมหาราชวังให้เป็นระเบียบและสวยงาม

นอกจากกลุ่มอาคารโบราณสถานทั้ง ๓ กลุ่ม สื่ให้เห็นถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของการวางระบบผังเมืองของสยามประเทศในยุคแรกๆ ที่เปลี่ยนจากการค้าขายริมน้ำมาเป็นการค้าขายบนบกในตึกแถวที่กระจายตัวไปตามเส้นทางถนน ซึ่งอีกนัยหนึ่งยังเป็นการแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองทางการค้าขายแบบเสรีของสยามอันเป็นผลมาจากสนธิสัญญาเบาริ่ง รวมถึง การเจริญเติบโตของระบบทุนนิยมในขณะนั้น ส่วนรูปแบบทางสถาปัตยกรรมของกลุ่มอาคารกลุ่มนี้คือ สถาปัตยกรรมแบบนีโอคลาสสิก ซึ่งเป็นที่นิยมในทวีปยุโรปช่วงกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ จึงถือได้ว่าเป็นกลุ่มอาคารพาณิชย์ในยุคแรกของสยามที่ได้รับอิทธิพลจากชาติตะวันตกอีกด้วย

ดังนั้น สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ จึงจัดทำแผนงานปรับปรุงและบูรณะอาคารรอบพระบรมมหาราชวังในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ ประกอบด้วย กลุ่มตึกแถวบริเวณถนนหน้าพระลาน ท่าช้าง และท่าเตียน โดยแผนงานหลักดังกล่าวจะแบ่งการดำเนินงานเป็น ๓ ส่วน คือ โครงการปรับปรุงกลุ่มตึกแถวถนนหน้าพระลาน ท่าช้าง และท่าเตียน มีกำหนดระยะเวลา ๕ ปี แบ่งโครงการเป็น ๕ ระยะ ดังนี้

โครงการระยะที่ ๑ โครงการจัดทำแบบสภาพอาคารปัจจุบันของพื้นที่ทั้ง ๓ แห่ง (หน้าพระลาน ท่าช้าง และท่าเตียน) เป็นการเก็บข้อมูลการใช้อาคารสภาพอาคารปัจจุบัน โดยจัดทำเป็นฐานข้อมูลสำหรับการพัฒนา ได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๕๐ – ๒๕๕๒ งบประมาณที่ใช้ในการดำเนินการ ๒.๒๕ ล้านบาท

โครงการระยะที่ ๒ การออกแบบปรับปรุงซ่อมแซมอาคารหน้าพระลาน เป็นการระดมแนวคิดในการปรับปรุงของผู้ทรงคุณวุฒิ (ที่ปรึกษาด้านการอนุรักษ์)

หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้ใช้อาคาร เพื่อสรุปรูปแบบการปรับปรุง เสนอต่อกรมศิลปากร เนื่องจากเป็นอาคารโบราณสถาน ที่มีกฎหมายควบคุมการปรับปรุงซ่อมแซม (พระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ พ.ศ. ๒๕๐๔) ได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๕๒ – ๒๕๕๓ (มิ.ย. ๒๕๕๒ – มิ.ย. ๒๕๕๓) งบประมาณที่ใช้ ๐.๕ ล้านบาท

โครงการระยะที่ ๓ โครงการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารถนนหน้าพระลานเป็นการเริ่มดำเนินการบูรณะอาคาร หลังจากความเห็นชอบของทุกฝ่าย และผู้เช่าทุกรายร่วมมือในการส่งมอบพื้นที่ให้ดำเนินการ ดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ – ๒๕๕๔ (เดือนมีนาคม) โดยเริ่มจากการจัดทำงานโบราณคดี และเมืองงานโบราณคดีเรียบร้อยแล้ว จึงได้ลงมือดำเนินการบูรณะ งบประมาณที่ใช้ ๔๕ ล้านบาท (พื้นที่ ๒,๐๖๐ ตารางเมตร) แบ่งเป็นขอบเขตของงานในระยะที่ ๓ ได้ดังนี้

- งานขุดค้นทางโบราณคดี
- งานรื้อถอนอาคารส่วนต่อเติม และส่วนที่เป็นภัยต่อโบราณสถาน
- งานก่อสร้างปรับปรุงสถาปัตยกรรมหลัก และสถาปัตยกรรมภายในของอาคาร
- งานระบบปรับอากาศ ระบบระบายอากาศ ระบบสุขาภิบาล ระบบไฟฟ้า และระบบสื่อสาร
- งานปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณโดยรอบอาคารที่ปรับปรุง

โครงการระยะที่ ๔ การออกแบบปรับปรุงซ่อมแซมอาคารทำช่าง และทำเตียน เป็นการรวบรวมแนวคิดความต้องการใช้สอยอาคารจากผู้เกี่ยวข้อง จัดทำเป็นแบบพร้อมรายละเอียดค่าใช้จ่าย เพื่อนำเสนอขออนุญาตต่อกรมศิลปากร กำหนดแผนงานดำเนินการในปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ระยะเวลาที่ใช้ ๑๐ เดือน งบประมาณที่ตั้งไว้ ๖.๑ ล้านบาท

โครงการระยะที่ ๕ โครงการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารท่าช้างและท่าเตียน เป็นการนำผลของแบบปรับปรุง ตามโครงการระยะที่ ๔ ดำเนินการบูรณะอาคาร กำหนดแผนการดำเนินงานในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ ระยะเวลา ๘ – ๑๐ เดือน งบประมาณ ยังไม่ได้กำหนด

ระยะเวลาโดยรวมของโครงการหลักทุกโครงการ ๖ ปี ส่วนระยะเวลา สำหรับโครงการปรับปรุงพื้นที่หน้าพระลานที่จะกล่าวถึงรายละเอียดต่อไป นั้น ใช้เวลาทั้งสิ้น ๔ ปี แบ่งเป็นระยะเวลาในการศึกษาและเตรียมการ ๓ ปี และระยะเวลาในการบูรณะ ๘ เดือน ขนาดโครงการรวม ๒,๐๖๐ ตารางเมตร แบ่งเป็นส่วนของอาคารโบราณสถานเดิม ๑,๒๓๒.๓๖ ตารางเมตร และส่วนพื้นที่ ต่อเติม ๘๒๖.๙๔ ตารางเมตร

ตึกแถวถนนหน้าพระลานอยู่ในกลุ่มอาคารตึกแถวที่มีการตกแต่งประดับ ประดาอย่างสวยงามในเขตกรุงรัตนโกสินทร์ชั้นใน มีรูปแบบคล้ายคลึงกับตึกแถว บริเวณท่าช้าง ท่าพระจันทร์ และท่าเตียน ในสมัยรัชกาลที่ ๕ ได้มีการขยาย ถนนหน้าพระลาน ทำให้มีการร่นเขตวังท่าพระและวังถนนหน้าพระลาน จึงได้ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าให้รื้อกำแพงวัง รวมทั้ง โปรดเกล้าฯ ให้สร้าง ตึกแถวหน้าพระลานขึ้น (ราว พ.ศ.๒๔๕๒) เพื่อต้อนรับแขกเมือง และใช้ในการ พาณิชย์ ปัจจุบันมีทั้งสิ้น ๒๙ คูหา เป็นอาคารก่ออิฐถือปูนใช้ผนังรับน้ำหนัก

การปรับปรุงฟื้นฟูตึกแถวถนนหน้าพระลาน จำนวน ๒๙ คูหา มีเป้าหมาย และวัตถุประสงค์หลัก ๔ ประการคือ

๑. การรักษาสภาพอาคารอนุรักษ์ ที่ขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานโดย กรมศิลปากรเมื่อ พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งการขึ้นทะเบียนนั้นเจ้าของหรือผู้ครอบครอง จะต้องสงวนรักษาและปรับปรุงสภาพให้อาคารนั้นคงคุณค่ามรดกวัฒนธรรม อยู่เสมอ และอาคารดังกล่าวถูกใช้มานานกว่าศตวรรษ บางส่วนมีการดัดแปลง

ต่อเติม โดยเฉพาะบริเวณด้านหลัง ที่มีการต่อเติมอาคารบริเวณพื้นที่เดิมของ
วังหน้าพระลาน และวังกลาง จึงจำเป็นต้องมีการปรับปรุงซ่อมแซมให้สามารถ
ใช้งานได้อย่างดีต่อไปในอนาคต

๒. การรักษาสภาพความเป็นเมืองเก่า หรือย่าน (Urban and District)
ให้สามารถดำรงอยู่ควบคู่กับกรุงเทพมหานคร เพื่อรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของ
พื้นที่ประวัติในเขตเมืองหลวง และเป็นสัญลักษณ์ของประเทศไทย ให้เป็นที่จดจำ
และเป็นที่ประทับใจสำหรับผู้มาเยี่ยมชม เนื่องจากอาคารดังกล่าวอยู่ในบริเวณ
พื้นที่สำคัญที่เป็นสัญลักษณ์ (Urban Landmark) ของประเทศไทย

๓. การให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้อยู่อาศัยเดิมในพื้นที่ ให้สามารถดำรง
อยู่ได้อย่างยั่งยืน ด้วยการใช้แนวทางการพัฒนาพื้นที่ด้วยวิธีการสนับสนุนจาก
สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์

๔. การใช้กระบวนการการพัฒนาเมืองเก่าตามหลักวิชาการที่สามารถ
จะนำไปประยุกต์ใช้กับการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารอนุรักษ์ในลักษณะเดียวกัน
ในลักษณะการแบ่งปันภาระค่าใช้จ่าย โดยหน่วยงานหรือเจ้าของอาคารอื่นๆ
สามารถนำวิธีการ (Model) เหล่านี้ไปใช้ได้ โดยวิธีการเหล่านี้เริ่มตั้งแต่การจัด
ทำเก็บข้อมูลการใช้อาคาร การจัดทำแบบสภาพปัจจุบัน การระดมความคิดของ
ผู้ทรงคุณวุฒิและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การจัดแบบการปรับปรุงซ่อมแซม การชุด
ค้นทางโบราณคดี การกำหนดค่าใช้จ่ายระหว่างเจ้าของและผู้ใช้อาคาร การให้
ความรู้เรื่องการใช้อาคาร และการใช้มาตรการควบคุมการเปลี่ยนแปลงอาคาร
หลังการปรับปรุงซ่อมแซม

ทั้งนี้ การดำเนินโครงการประกอบไปด้วย ๕ ขั้นตอน ได้แก่

๑. การสำรวจคุณค่าทั้งทางด้านกายภาพและประวัติศาสตร์

๒. การจัดประชุมหารือแนวทางในการปรับปรุงซ่อมแซม

๓. การจัดทำแบบปรับปรุงอาคารและส่วนต่อเติมให้เหมาะสมตามกฎหมาย

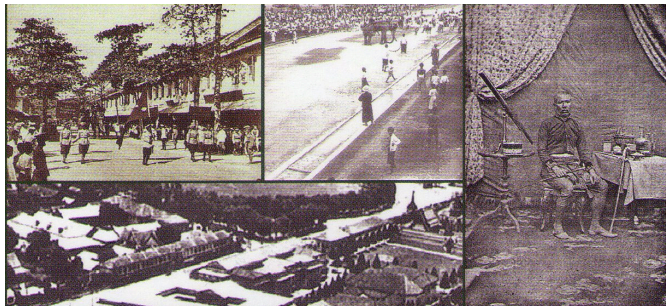
๔. การดำเนินงานปรับปรุงซ่อมแซมอาคาร

๕. กิจกรรมหลังอาคารได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมจนแล้วเสร็จ

การดำเนินงานในแต่ละขั้นตอนมีรายละเอียดดังนี้

๑. การสำรวจคุณค่าทั้งทางด้านกายภาพและประวัติศาสตร์

การสำรวจคุณค่าในด้านประวัติศาสตร์เริ่มจากการศึกษาประวัติความเป็นมาของอาคาร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ ทั้งภาพถ่ายเก่า คำบอกเล่า และเอกสารบันทึกในรูปแบบต่างๆ ประวัติความเป็นมาของอาคาร สรุปได้ดังนี้

การรวบรวมภาพถ่ายเก่าที่เกี่ยวข้อง

กระบวนแห่พระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๕๔

มองเห็นตึกแถวถนนหน้าพระลาน

ที่มา: สำนักหอจดหมายเหตุแห่งชาติ อ้างถึงใน กองโครงการอนุรักษ์ (มปป.)

อาคารตึกแถวถนนหน้าพระลาน ตั้งอยู่ริมถนนหน้าพระลาน ตัดถนนหน้าพระธาตุตรงข้ามกับประตูวิเศษไชยศรี ในสมัยรัชกาลที่ ๑ โปรดเกล้าฯ ให้สร้างวังนี้เป็นที่ประทับของพระเจ้าอภัยฯ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๔ โปรดให้รวมวังหน้าพระลานเข้ากับวังกลางเพื่อใช้เป็นที่พักของเจ้าฟ้ากรมขุนบำราบปรปักษ์ ในสมัยปลายรัชกาลที่ ๕ ได้มีการรื้อกำแพงวังด้านทิศใต้ (ริมถนนหน้าพระลาน) ออก แล้วสร้างเป็นตึกแถว สร้างขึ้นราวปี พ.ศ. ๒๔๕๒ และโรงเรียนช่างสิบหมู่ ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๖ โปรดเกล้าฯ ให้ใช้เป็นที่พักการของกรมศิลปากร มาจนถึงปัจจุบันนี้

นอกจากการรวบรวมหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์แล้ว ในโครงการฯ ยังได้มีการขุดค้นทางโบราณคดี โดยมีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อศึกษาหลักฐานทาง

โบราณคดี เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการใช้พื้นที่บริเวณตึกแถวหน้าพระลาน อีกทั้งเป็นการตรวจสอบหลักฐานใต้ดินในพื้นที่ ก่อนการก่อสร้างและต่อเติม ซึ่งนอกจากจะเป็นประโยชน์ด้านวิชาการแล้ว ยังเป็นการป้องกันและระวังผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับหลักฐานทางโบราณคดีจากการดำเนินงานดังกล่าว จากการขุดค้น พบหลักฐานทางโบราณคดีทั้งโบราณสถานและโบราณวัตถุ ที่มีอายุอยู่ในสมัยรัตนโกสินทร์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักฐานทางเอกสารที่บ่งชี้ว่า พื้นที่ริมถนนหน้าพระลาน ฝั่งด้านทิศเหนือ ตรงข้ามพระบรมมหาราชวัง ตั้งแต่ สมัยรัชกาลที่ ๑ จนถึงปลายรัชกาลที่ ๕ เป็นที่ตั้งของวัง ๓ วัง ได้แก่ วังถนน หน้าพระลาน วังตะวันตก (หรือเรียกว่า วังท่าพระ) วังถนนหน้าพระลาน วังกลาง และ วังถนนหน้าพระลาน วังตะวันออก ผู้ครอบครองวังในแต่ละช่วงเวลาล้วน เป็นพระบรมวงศานุวงศ์ที่ใกล้ชิด

หลักฐานทางโบราณคดีที่ขุดค้น โดยเฉพาะโบราณสถาน สามารถแบ่ง ออกได้เป็น ๒ สมัย ได้แก่

๑. สมัยก่อนการสร้างตึกแถวหรือสมัยวังถนนหน้าพระลาน หลักฐานสมัยวังถนนหน้าพระลาน ได้แก่ ฐานก่ออิฐของสิ่งก่อสร้างที่พบในหลุม ขุดค้นหมายเลข ๑ และ ๒ จากลักษณะและตำแหน่งแล้ว สันนิษฐานได้ว่า อาจเป็นส่วนหนึ่งของบานซุ้มประตูด้านทิศตะวันตก ริมถนนหน้าพระลาน ของวังถนนหน้าพระลาน วังกลาง หรือ ฐานก่ออิฐของซุ้มประตูด้านทิศตะวันตก ริมถนนหน้าพระลาน ของวังถนนหน้าพระลาน (บริเวณวังกลาง หรือวังกลางที่ รวมเข้ากับวังตะวันออกแล้ว) นอกจากนี้ในหลุมขุดค้นหมายเลข ๓ ยังพบพื้นใช้งานภายนอกอาคารของวัง แบ่งออกเป็น ๒ สมัยย่อย โดยในสมัยที่ ๑ เป็นพื้นที่ ปูด้วยแผ่นหินแกรนิตสีเทาขาวและก้อนอิฐ ซึ่งพื้นที่ทั้ง ๒ ลักษณะแบ่งออกจาก กันด้วยแนวคันปูนเล็กๆ ส่วนในสมัยที่ ๒ เป็นพื้นที่ปูด้วยแผ่นหินทรายสีชมพู หรือสีแดงขนาดใหญ่ จากตำแหน่งและหลักฐานทางเอกสารแล้ว สันนิษฐาน

ว่าพื้นลักษณะต่างๆที่พบเป็นพื้นใช้งานภายนอกอาคารริมกำแพงวังด้านในของ
วังถนนหน้าพระลาน หรืออาจเป็นทางเดินที่นำไปสู่ซุ้มประตูด้านทิศตะวันออก
ริมถนนหน้าพระลานของวังถนนหน้าพระลาน

ซากโบราณสถานสมัยวังถนนหน้าพระลานที่พบจากการขุดค้นในครั้งนี้ พบ
เฉพาะพื้นที่ภายในอาคารตึกแถว (ไม่พบในพื้นที่ด้านหลังอาคาร) ตั้งแต่ระดับลึก
ลงไปจากพื้นใช้งานประมาณ ๒๗ เซนติเมตร เป็นต้นไป ส่วนหลักฐานประเภท
โบราณวัตถุที่อยู่ในสมัยวังถนนหน้าพระลาน ได้แก่ ชิ้นส่วนภาชนะดินเผาประเภท
เครื่องถ้วยจีน เคลือบสี และเคลือบเขียว มีการเขียนและพิมพ์สีน้ำเงินได้เคลือบ
ทั้งหมดจัดอยู่ในสมัยราชวงศ์ชิงของจีน อายุราวปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๔ ถึง
ต้นหรือกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๕ ตำแหน่งของซุ้มประตูที่พบ แสดงให้เห็นถึง
ความสำคัญและความใกล้ชิดระหว่างวังหลวง และ วังกลาง ที่ต้องมีการติดต่อ
หารื้อราชการร่วมกันอย่างใกล้ชิด และต่อมาในระยะหลังเมื่อเจ้านายผู้อาศัยใน
วังหน้าพระลานได้ย้ายออกไป บทบาทของวังหน้าพระลาน ในด้านความมั่นคง
ของประเทศในระยะต้น จึงได้ลดลงไป และต่อมาจึงได้เปลี่ยนเป็นบทบาทเป็น
พื้นที่สำหรับการค้าขายและการรับรองแขกชาวต่างประเทศแทน

๒. หลักฐานสมัยตึกแถวถนนหน้าพระลานเป็นต้นมา ได้แก่ ส่วนฐานราก
ของตึกแถว พบว่า เป็นฐานใต้กำแพง (strip footing) หรือที่สมัยโบราณเรียกว่า
“คลองราก” โดยเป็นฐานก่ออิฐแผ่ออกไปจากตัวผนังหรือกำแพงเป็นชั้นๆ ลึกลง
ไปในพื้นดิน รองด้วยพื้นเทปูนและเข็มไม้ จากการขุดค้นยังพบอีกว่า ฐานก่ออิฐไม่
ได้มีเฉพาะที่ได้ผนังก่ออิฐหรือมีทุกๆ ๓ ห้องของตึกแถวเท่านั้น เพราะจากการขุด
ค้นหลุมหมายเลข ๑ และ ๒ พบส่วนฐานก่ออิฐใต้ผนังห่างกันเพียง ๒ ห้องเท่านั้น
หลักฐานของโครงสร้างอาคารเป็นฐานรากใต้กำแพง (step footing) แสดงให้
เห็นถึงวิธีการเรียงอิฐแบบสลับด้านยาวและสั้นในระหว่างแถว หรือแบบ English
รองรับรับตัวเสา เป็นการก่อสร้างที่นำความรู้มาจากตะวันตก จากสถาปนิกหรือ

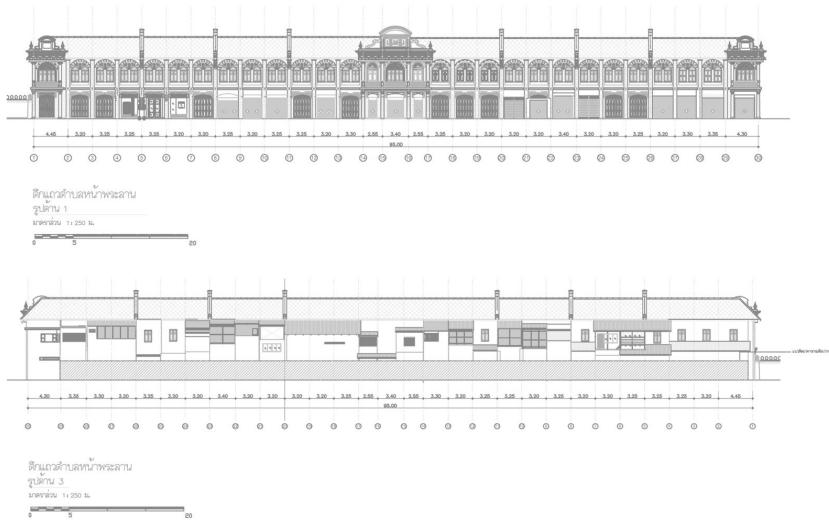
ผู้ควบคุมงาน โดยใช้วิธีการที่เป็นที่นิยม หรือแพร่หลายในสมัยนั้น ถือได้ว่าเป็น
วิทยาการสมัยใหม่ในการก่อสร้างอย่างหนึ่ง

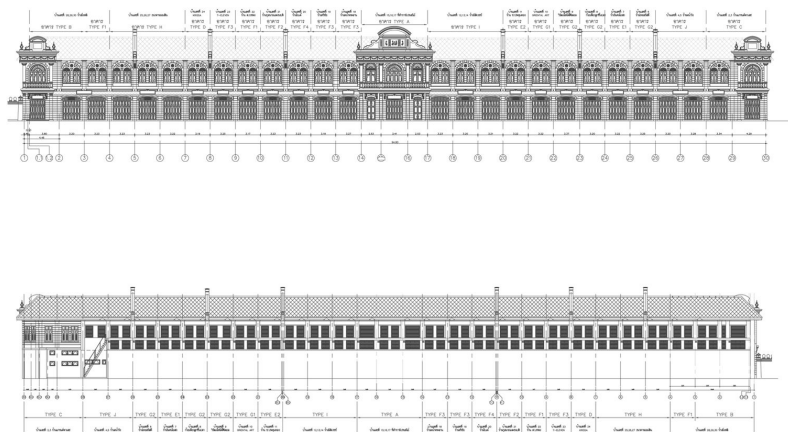
หลุมขุดค้นได้อาคารตึกแถวถนนหน้าพระลาน ลึกลงไปประมาณ ๒๗ เซนติเมตร
พบหลักฐานทางโบราณคดีในส่วนที่เป็นซากอาคารโบราณ

ส่วนในด้านคุณค่าด้านกายภาพในเชิงสถาปัตยกรรมนั้น ได้มีการศึกษา
ลักษณะของอาคารซึ่งพบว่าอาคารตึกแถวถนนหน้าพระลาน เป็นอาคาร
ก่ออิฐถือปูน ๒ ชั้น ขนาด ๒๙ ห้อง แบบสถาปัตยกรรมของอาคารเป็นรูปตัว E
หลังคามุงกระเบื้องว่าว ด้านหน้าอาคารของคูหากลาง และคูหาปลายทั้ง ๒ ด้าน มี
กระบังหน้าลักษณะเป็น Pediment ลายปูนปั้นรูปดอกบัวขนานข้างด้วยแจกัน
หัวเสาประดับลายเฟือง ส่วน Pediment ของปลายคูหาปลาย ลวดลายเป็นชาย
ผ้าหรือชายริบบิ้นขนานข้างด้วยแจกันปูนปั้น ทั้งนี้ ได้มีการบันทึกลวดลายและ
ลักษณะเด่นของอาคารทั้ง ๓ แห่ง รวมทั้ง แบบของอาคารที่แสดงองค์ประกอบ
ทางสถาปัตยกรรมอย่างละเอียด เพื่อให้การซ่อมแซมในภายหลังไม่ผิดเพี้ยนจาก
ต้นแบบเดิม ไม่ว่าจะซ่อมแซมเมื่อใดก็ตาม

PRE RESTORATION

POST RESTORATION

การศึกษาและบันทึกรูปแบบของประกอบทางสถาปัตยกรรมของอาคารอนุรักษ์บริเวณรอบ
พระบรมมหาราชวัง ก่อนและหลังการดำเนินโครงการฯ

๒. การจัดประชุมหารือแนวทางในการปรับปรุงซ่อมแซม

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญที่สุด เนื่องจากความร่วมมือของผู้ใช้อาคารในการปรับปรุงซ่อมแซมเป็นสิ่งที่ทำให้โครงการนี้เดินทางไปสู่ความสำเร็จได้ ทั้งนี้ สิ่งที่สำคัญงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ให้ความสำคัญมากที่สุดคือ ความร่วมมือและความยินยอมพร้อมใจของผู้ที่อาศัยและใช้งานอาคาร ดังนั้น ก่อนจะถึงขั้นตอนของการจัดประชุม สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จะส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปเพื่อพบปะพูดคุยกับผู้ที่เกี่ยวข้องในอาคาร เพื่อทราบความต้องการใช้งานอาคาร เป็นการรวบรวมความต้องการของผู้ใช้อาคาร รวมทั้ง ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ผู้ใช้อาคารมีความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโครงการนี้ อันเป็นการผานความต้องการในปัจจุบันกับการดำเนินการอนุรักษ์อาคารตามหลักวิชาการ ซึ่งหลังจากการลงพื้นที่เพื่อพบปะพูดคุยกับผู้เช่าอาคารทุกหลังแล้ว การจัดประชุมหารือจึงเกิดขึ้นอีกหลายครั้งตลอดโครงการฯ

การจัดประชุมเพื่อหารือแนวทางในการปรับปรุงซ่อมแซม

ในการดำเนินงานอนุรักษ์ตึกแถวหน้าพระลานนี้ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ในฐานะเจ้าของอาคารได้คำนึงถึงความเป็นอยู่ของผู้เช่าและผู้ใช้อาคารแต่เดิม จำนวนทั้งสิ้น ๒๙ คูหา แบ่งเป็น ๑๗ ราย โดยผู้เช่าส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากอาคารอย่างต่อเนื่องมาแล้วไม่น้อยกว่า ๓๐-๖๐ ปี เช่น

ร้านมิงหลี และร้านแกรนด์พาเลซ จึงไม่ใช้การบังคับและยกเลิกการเช่าใช้อาคาร ซึ่งทำให้เมื่อสิ้นสุดการซ่อมแซมตัวอาคารแล้ว ผู้เช่าอาคารชุดเดิมก็จะสามารถดำเนินธุรกิจและใช้ชีวิตได้ตามเดิม ถึงแม้สัญญาเช่าจะต้องมีการต่อสัญญาทุก ๓ ปี แต่สำนักงานทรัพย์สินฯ ไม่มีนโยบายที่จะยกเลิกสัญญาเช่าและนำพื้นที่ไปหาผลประโยชน์ใหม่ แต่จะปล่อยให้การใช้พื้นที่เป็นไปตามสภาวะที่แท้จริงของย่านและพื้นที่รอบรัศมีนั้น และจะทำให้ชุมชนและบริเวณรอบรัศมียังคงสภาพของกิจกรรมและการใช้ชีวิตในลักษณะเดิม แต่มีสภาพทางสิ่งแวดล้อมคือ ตัวอาคารที่ดีขึ้น ทั้งนี้ ผู้เช่าเดิมได้มีส่วนร่วมและรับรู้ในขั้นตอนต่างๆ ของการอนุรักษ์ ซึ่งมีความสำคัญทำให้ผู้เช่าเดิมเข้าใจคุณค่าของอาคารที่ตนเช่าใช้อยู่และมีความรับผิดชอบต่อพื้นที่ประวัติศาสตร์ในฐานะสมาชิกของชุมชน

แนวทางการพัฒนาพื้นที่ด้วยวิธีการสนับสนุนจากสำนักงานทรัพย์สินฯ ในลักษณะของการแบ่งเบาภาระค่าใช้จ่ายโดยสำนักงานทรัพย์สินฯ ช่วยเหลือค่าใช้จ่ายในการปรับปรุงอาคารในส่วนของหน้ากากอาคาร ระบบสาธารณูปโภค และส่วนที่เป็นโบราณสถานที่สำคัญ (เขตแนวของวังเดิม) และผู้เช่าจะจ่ายค่าใช้จ่ายในส่วนของการปรับปรุงที่พักอาศัยภายใน โดยอัตราส่วนทั้งหมดเทียบได้เท่ากับ ๗๕ : ๒๕ หรือสำนักงานทรัพย์สินฯ จ่ายร้อยละ ๗๕ และผู้เช่าอาคารจ่ายร้อยละ ๒๕ ของค่าใช้จ่ายการปรับปรุง (ไม่รวมค่าปรับปรุงซ่อมแซมพื้นที่โดยรอบที่เกี่ยวข้องเช่น การซ่อมแซมอาคารของกรมศิลปากรในส่วนที่ติดกัน สำนักงานทรัพย์สินฯ เป็นผู้รับผิดชอบ) เพื่อเป็นการสร้างความมีส่วนร่วมและความเป็นเจ้าของอาคารร่วมกัน ระหว่างการปรับปรุงผู้เช่าอาคารจะต้องออกจากพื้นที่เพื่อให้สำนักงานทรัพย์สินฯ เข้าดำเนินการปรับปรุง โดยสำนักงานทรัพย์สินฯ จะช่วยเหลือค่าขนย้ายรายละเอียด ๒๐,๐๐๐ บาท รวมทั้ง ช่วยเหลือค่าเช่าบ้านให้กับผู้เช่าเดิมหลังละ ๒,๕๐๐ บาท เป็นระยะเวลา ๘ เดือน และงดเว้นการเก็บค่าเช่า ตลอดระยะเวลาการปรับปรุง และเมื่อการปรับปรุงแล้วเสร็จ

อย่างไรก็ตาม ในการประชุมหารือมีประเด็นสำคัญที่ได้ในเรื่องของความ ต้องการพื้นที่ใช้สอยในอาคารเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น ก่อนการดำเนินการปรับปรุง ส่วนที่ต่อเติม จึงได้มีการเปิดโอกาสให้ผู้เข้าสามารถมีส่วนร่วมในการคิด และ เลือกสรร ตำแหน่งของพื้นที่ด้านในเพื่อการใช้ประโยชน์ในอนาคต ด้วยการนำ เอาความต้องการของผู้ใช้อาคาร มาปรับแก้ไขแบบการปรับปรุง แต่อย่างไรก็ตาม แบบการปรับปรุงดังกล่าวยังต้องเป็นไปตามแนวทางการอนุรักษ์ ที่กำหนดไว้โดย สำนักงานทรัพย์สินฯ และกรมศิลปากร

การประชุมผู้ใช้อาคาร

สำนักงานทรัพย์สินฯ จัดพาหนะอำนวยความสะดวก แก่ผู้ใช้อาคาร

๓. การจัดทำแบบปรับปรุงอาคารและส่วนต่อเติมให้เหมาะสมตาม กฎหมาย

ความต้องการของผู้ใช้งานอาคารที่ต้องการพื้นที่ใช้สอยเพิ่มขึ้น จึงส่งผล ให้การออกแบบได้เพิ่มเติมส่วนขยายของอาคารขึ้นในบริเวณหลังอาคารโดยที่ยัง คงรักษารูปแบบของอาคารอนุรักษ์ด้านหน้าไว้อย่างสมบูรณ์ รวมทั้ง โครงสร้างที่ เพิ่มเติมขึ้นนั้นไม่มีส่วนใดที่ยึดเกาะกับตัวอาคารเดิมเลย ซึ่งรายละเอียดได้กล่าว ถึงแล้วในชุดความรู้เล่มที่ ๒ ในหัวข้อ ๒.๔ การฟื้นฟู (Rehabilitation) หน้า ๒๒

นอกจากความต้องการของผู้ใช้อาคารแล้ว แนวทางในการอนุรักษ์ตามหลักวิชาการ ตลอดจน ความถูกต้องสอดคล้องตามข้อกำหนดของกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เป็นสิ่งที่ถูกนำมาพิจารณาเป็นเงื่อนไขในการจัดทำแบบปรับปรุงอาคาร และส่วนต่อเติมดังนี้

แนวคิดและเกณฑ์ในการออกแบบอาคาร

ตึกแถวถนนหน้าพระลาน มีการแบ่งแนวคิดและเกณฑ์ ออกเป็น ๒ แนวทาง ได้แก่

๑. แนวความคิดและเกณฑ์ในการอนุรักษ์อาคารที่ได้รับจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาทางกายภาพของอาคาร

แนวความคิดในการบูรณะ (Conservational Concepts)

- การบูรณะปรับปรุงอาคารเพื่อแก้ไขปัญหาทางกายภาพของอาคาร จะต้องเลือกวิธีการที่ยั่งยืนโดยผู้เข้าสามารถดูแลรักษาและซ่อมบำรุงต่อได้โดยง่าย ไม่ใช่เทคนิคที่ซับซ้อนและยากเกินไป
- การดัดแปลงและต่อเติมอาคารที่เกิดขึ้นต้องถูกนำมาศึกษาและกำหนดเป็นแนวทางที่เหมาะสมกับอาคาร ทั้งนี้บางกรณีอาจกำหนดให้เป็นแบบทางเลือก ๒ – ๓ แนวทาง เพื่อให้ผู้เข้าได้มีทางเลือกในการใช้ประโยชน์ภายในอาคาร
- การออกแบบต้องช่วยเพิ่มเครื่องมือ และสิ่งอำนวยความสะดวกในการแก้ปัญหาและการบำรุงรักษาอาคาร

เกณฑ์ในการบูรณะ (Conservational Criterias)

- เลือกใช้เทคนิคการอนุรักษ์ทางสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นที่ยอมรับ

และตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ทางวิทยาศาสตร์

- เลือกใช้วัสดุอุปกรณ์และวิธีการติดตั้ง ประกอบด้วย งานโครงสร้าง และงานระบบ ให้สามารถรับรองการใช้งานและสามารถเปลี่ยนแปลงได้หลายรูป วัสดุอุปกรณ์ที่นำมาใช้งานต้องจัดหาง่ายและราคาเหมาะสมที่ผู้เช่ายอมรับได้
- การออกแบบต้องดำเนินการควบคู่ไปกับการกำหนดมาตรการ บทลงโทษ และการจัดทำคู่มือการใช้งานและดูแลรักษาอาคาร สำหรับผู้เช่า เพื่อให้มีความสอดคล้องถูกต้องตรงกัน

๒. แนวความคิดและเกณฑ์ในการอนุรักษ์อาคาร ที่ได้รับการวิเคราะห์พื้นที่และการใช้งานอาคาร

แนวความคิดในการบูรณะ (Conservational Concepts)

- รูปแบบในการอนุรักษ์อาคารหน้าพระลาน ต้องยอมรับในการต่อเติมพื้นที่ด้านหลังอาคารให้เพียงพอที่จะตอบสนองการใช้งานของผู้เช่า โดยการต่อเติมด้านหลังอาคารต้องเป็นรูปแบบทางเลือกมาตรฐาน ที่ปรับให้สอดคล้องกับลำดับความสมบูรณ์ของอาคาร และผู้เช่าอาคารในปัจจุบัน เพื่อให้การอนุรักษ์และพัฒนาดำเนินไปคู่กัน
- รูปแบบการอนุรักษ์อาคารในบางส่วน อาจต้องเกิดการรื้อถอนองค์ประกอบภายในดั้งเดิมบ้าง เพื่อให้ผู้ใช้ประโยชน์ของอาคารสามารถจัดประเภทและระเบียบการใช้งาน ตลอดจนสามารถบริหารจัดการกลุ่มอาคารได้ดีขึ้นในระยะยาว

เกณฑ์ในการบูรณะ (Conservational Criterias)

- ส่วนต่อเติมด้านหลังอาคารต้องมีเนื้อที่และประโยชน์ใช้สอยครบถ้วน เพียงพอและยืดหยุ่นได้ ตามข้อสรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูลอาคารเบื้องต้น
- การออกแบบพื้นที่ใช้งานภายในจำเป็นต้องให้มีการระบายอากาศ และแสงสว่างที่เพียงพอ โดยเฉพาะส่วนห้องน้ำและห้องครัว
- การออกแบบต้องรองรับการใช้งานได้ทั้งในเชิงพาณิชย์ และพักอาศัย
- การออกแบบต้องให้เกิดความปลอดภัยกับผู้ใช้ประโยชน์ในอาคาร และทรัพย์สินให้มากที่สุด

วิธีการก่อสร้างเพื่ออนุรักษ์อาคารส่วนเดิม

การอนุรักษ์อาคารหน้าพระลาน หากพิจารณาตามสภาพความสมบูรณ์ทางสถาปัตยกรรมและสภาพปัญหาของอาคารแล้วจะต้องใช้วิธีการก่อสร้างเพื่ออนุรักษ์อาคาร ๔ วิธีร่วมกัน ประกอบด้วย

๑. การสงวนรักษา (Preservation) : สำหรับงานสถาปัตยกรรมและงานโครงสร้าง
๒. การฟื้นฟูสภาพ (Rehabilitation) : สำหรับงานสถาปัตยกรรมและงานโครงสร้าง
๓. การปฏิสังขรณ์ (Restoration) : สำหรับงานสถาปัตยกรรม
๔. การเสริมความมั่นคง (Consolidation) : สำหรับงานโครงสร้าง

ทั้งนี้ สำหรับอาคารที่มีสภาพสมบูรณ์ จะใช้วิธีที่ ๑ และ ๒ เป็นหลัก โดยอาคารที่มีสภาพเกือบสมบูรณ์จะใช้วิธีที่ ๑ ๒ และ ๓ ส่วนอาคารที่มีสภาพ

ปานกลางจะใช้วิธีที่ ๒ และ ๓ และอาคารที่มีสภาพสมบูรณ์น้อยจะใช้วิธีที่ ๓ เป็นหลัก ส่วนวิธีการเสริมความมั่นคงจะเลือกใช้เป็นบางกรณี เฉพาะอาคารที่มีปัญหาทางโครงสร้าง หรือต้องการเสริมความแข็งแรงเพื่อเปลี่ยนแปลงการใช้งานเท่านั้น

ตึกแถวหน้าพระลานจำนวน ๒๙ คูหา ก่อนการจัดทำโครงการปรับปรุงซ่อมแซม ได้มีการใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ ดังนั้น ในการสืบทอดหรือการรักษาไว้ซึ่งกิจกรรมการค้าในลักษณะเดิมจึงเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสนใจหรือความสำคัญเป็นลำดับแรก สาเหตุต่อมาคือ ความทรุดโทรมของพื้นที่ต่อเติมด้านหลังที่ผู้ใช้อาคารทำไว้โดยการต่อเติมส่วนใหญ่ดำเนินการผิดไปจากข้อกำหนดการควบคุมอาคาร รวมทั้งการใช้วัสดุก่อสร้างที่ไม่ได้มาตรฐาน ความทรุดโทรมเหล่านี้ถือเป็นประเด็นหลักหรือสาเหตุอีกประการหนึ่งของการปรับปรุงซ่อมแซมอาคาร

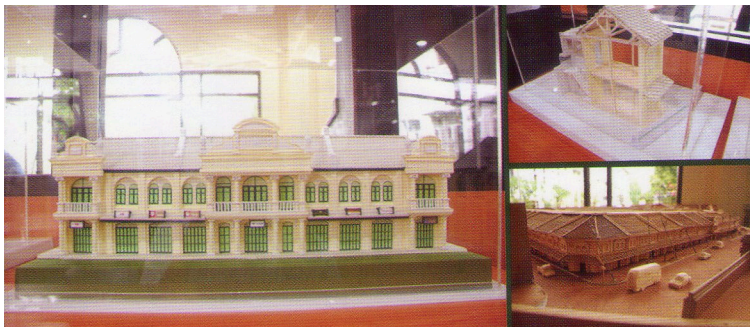
ตึกแถวหน้าพระลานนี้ได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน ตามกฎหมายของกรมศิลปากร ดังนั้น การปรับปรุงซ่อมแซมจึงต้องได้รับความเห็นชอบในเรื่องของรูปแบบ วัสดุ และแนวคิดในการปรับปรุง นอกจากนี้ มาตรการในการซ่อมแซมอาคารยังถูกกำหนดไว้โดยหน่วยงานของรัฐ การออกแบบพื้นที่ใช้สอยจึงเป็นความยาก และความท้าทายในการซ่อมแซมครั้งนี้ เพื่อให้สอดคล้องและไม่ขัดต่อข้อกำหนดของหน่วยงานรัฐดังกล่าว การดำเนินงานในขั้นตอนนี้จึงใช้วิธีการเก็บรักษาส่วนประกอบที่สำคัญของอาคาร หรือส่วนที่มีคุณค่าไว้เป็นลำดับแรก ในขณะที่จะอนุญาตให้มีการเปลี่ยนแปลงเฉพาะในส่วนต่อเติม ซึ่งในส่วนต่อเติมนี้นี้จะต้องไม่ทำให้ส่วนที่มีคุณค่าหรือความสำคัญด้อยคุณค่าลง ผลของการปรับปรุงโดยรวมจะเป็นการยืดอายุการใช้งานอาคารให้เหมาะสมกับการใช้งานในปัจจุบัน โดยสิ่งอำนวยความสะดวก หรือวัสดุอุปกรณ์ใหม่ ๆ เช่น สายไฟ ปัมส่งน้ำ ถูกกำหนดให้อยู่ในบริเวณที่ไม่ทำลายความสำคัญทางโบราณคดี ประวัติศาสตร์ และสถาปัตยกรรม ที่สำคัญของอาคาร

ในด้านของการเลือกใช้วัสดุที่เหมาะสมเพื่อรักษาความสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม และคำนึงถึงหลักการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมที่เหมาะสมตามแบบสากล จึงได้มีการใช้วัสดุประเภทเดิมในการซ่อมแซมปรับปรุงให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และให้มีความสอดคล้องกับสภาพการใช้สอยจริงในปัจจุบัน เช่น ไม้สัก หลังคากระเบื้องซีเมนต์ อิฐขนาดเดิม และการฉาบด้วยปูนแบบเดิม ในส่วนของอาคารอนุรักษ์เดิม ซึ่งวัสดุที่นำมาใช้ทดแทนนี้ ส่วนหนึ่งเป็นวัสดุที่ไม่ได้ผลิต หรือไม่สามารถหาได้ในปัจจุบัน แต่มีลักษณะใกล้เคียงกับของเดิมมากที่สุด หรือมีความเหมาะสมกับการใช้งานตามแนวคิดการอนุรักษ์ วัสดุทั้งหมดสามารถหาได้ในประเทศ สามารถนำมาใช้ทดแทนได้ไม่ยากนัก หากในอนาคตมีบางส่วนส่วนใดชำรุด โดยได้จัดทำบัญชีแหล่งที่มาของรายการวัสดุที่ใช้ในการปรับปรุงครั้งนี้ไว้อย่างละเอียดในทุกรายการ แต่สำหรับส่วนที่ต่อเติมได้กำหนดให้ใช้วัสดุแบบใหม่ เพื่อให้มีความแตกต่างจากของเดิม

เนื่องจากตึกแถวหน้าพระลานทั้ง ๒๙ คูหา มีโครงสร้างแบบผนังรับน้ำหนัก (load-bearing wall) ตั้งอยู่บนฐานรากที่มีเสาเข็มไม้ลิกมาก แตกต่างจากการวางโครงสร้างและการก่อสร้างอาคารในปัจจุบัน ซึ่งผลของการสำรวจพบว่าโครงสร้างของอาคารเดิมยังมีความมั่นคงแข็งแรง ดังนั้น การสร้างอาคารส่วนต่อเติมจึงใช้วิธีการแยกส่วนโครงสร้างและเสาเข็มออกจากอาคารเดิม เพื่อไม่ให้รบกวนอาคารเดิมหากมีการทรุดตัวเกิดขึ้น การเชื่อมต่อภายในของระดับพื้นระหว่างอาคารเดิมและส่วนที่ต่อเติมใช้ตำแหน่งของคาน ซึ่งมีระดับที่ต่ำกว่าพื้นของอาคารเดิม นอกจากนี้ ระดับความสูงของอาคารที่ต่อเติมใหม่ ถูกกำหนดไว้ไม่ให้มีความสูงเกินกว่าอาคารเดิม และมีหลังคาเรียบแบนเพื่อป้องกันระดับการมองเห็นเมื่อมองจากระดับพื้นถนนด้านหน้าอาคาร และยังช่วยไม่ให้ส่วนต่อเติมโดดเด่นกว่าส่วนของอาคารเดิม ซึ่งการออกแบบภายในบริเวณด้านหลังของอาคารส่วนที่ต่อเติมใช้การออกแบบที่เน้นการใช้แสง และ

ช่องลมตามธรรมชาติ เพื่อลดการใช้พลังงาน ตามหลักภาวะน่าสบาย มีการเปลี่ยนและจัดทำขึ้นใหม่โดยเพิ่มขนาด ตำแหน่ง และระยะที่เหมาะสมกับการใช้งานและการบำรุงรักษา เหมาะสมกับการใช้งานภายในอาคาร

แบบจำลองการปรับปรุงอาคารและส่วนต่อเติม

๔. การดำเนินงานปรับปรุงซ่อมแซมอาคาร

ในขั้นตอนนี้สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ดำเนินงานตามขั้นตอนที่ได้วางแผนไว้ และควบคุมงานอย่างใกล้ชิด โดยบันทึกสภาพก่อนการปรับปรุง และภายหลังการปรับปรุงไว้อย่างละเอียด เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินโครงการในลักษณะเดียวกันนี้ในพื้นที่อื่น

สภาพส่วนต่างๆ ของอาคารก่อนการปรับปรุงซ่อมแซม

ผนังภายนอกอาคาร

ผนังภายในอาคาร

ประตูอาคาร

หน้าต่างอาคาร

การดำเนินงานปรับปรุงซ่อมแซมอาคาร

สภาพก่อนและหลังการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารอนุรักษ์
บริเวณรอบพระบรมมหาราชวัง

สภาพช่องแสงก่อนการบูรณะ

สภาพช่องแสงหลังการบูรณะ

สภาพช่องลมก่อนการบูรณะอาคาร

สภาพช่องลมหลังการบูรณะอาคาร

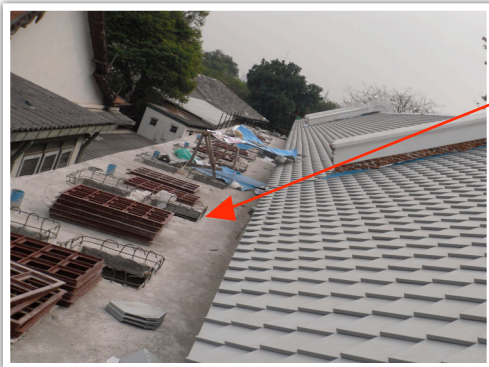

สภาพพื้นก่อนการบูรณะอาคาร

สภาพพื้นภายหลังการบูรณะอาคาร

การเตรียมพื้นที่บางส่วนสำหรับความต้องการของผู้ใช้อาคาร และ สำหรับความเป็นระเบียบเรียบร้อยในการใช้งานอาคาร

ตำแหน่งบริเวณพื้นที่ซึ่งเตรียมไว้สำหรับ
การติดตั้งอุปกรณ์ เครื่องปรับอากาศ
(Condensing Unit) ซึ่งในอดีตไม่มีพื้นที่
ในส่วนนี้เพราะไม่มีการใช้งานเครื่องปรับอากาศ แต่อย่างไรก็ตามพื้นที่ดังกล่าวอยู่ใน
ส่วนของอาคารที่ต่อเติมใหม่

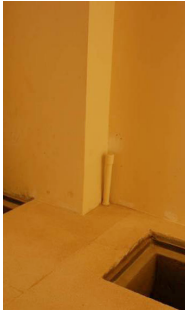

ตำแหน่งช่องเจาะเดินท่อดูดควันที่กำหนดไว้

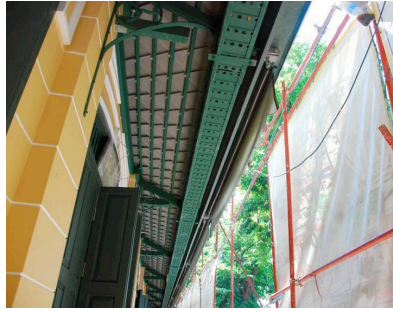

ภายในอาคารใช้การแขวนภาพโดยห้อยภาพ
จากราวแขวนด้านบนเพื่อความเป็นระเบียบ
และลดการเจาะผนังในกรณีที่แขวนภาพ
จำนวนมาก

งานระบบที่มีการเพิ่มเติมโดยไม่รบกวนในส่วนของอาคารโบราณสถาน

ท่อน้ำยากันปลวก

การจัดระบบสายไฟฟ้าในราง

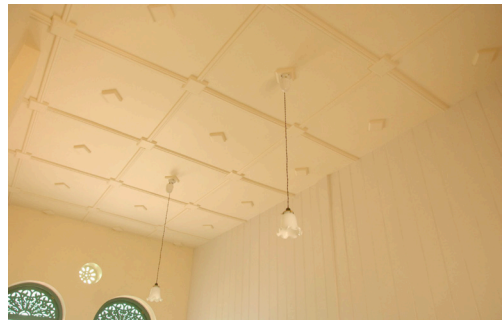

การติดตั้งบ่อพักไขมันเพิ่มเติม

สภาพอาคารภายหลังการปรับปรุงซ่อมแซม

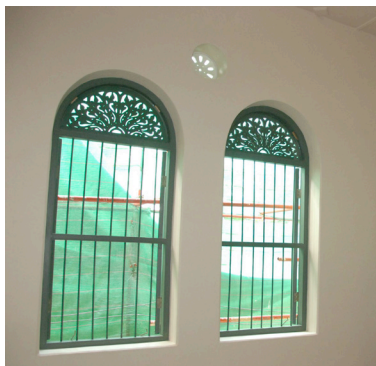
บันได ห้องสุขา และห้องอาบน้ำ

ฝ้าเพดานและโคมไฟเพดาน

ผนังไม้

ผนังปูน

หน้าต่างและช่องลม

๕. กิจกรรมหลังอาคารได้รับการปรับปรุงซ่อมแซมจนแล้วเสร็จ

อาคารหน้าพระลานภายหลังการปรับปรุง

ภายหลังจากการปรับปรุงซ่อมแซมอาคารเสร็จสิ้นแล้ว ผู้เช่าอาคารเดิมที่เคยอยู่มาก่อนได้เข้าไปใช้อาคารดังเดิม สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ร่วมกับผู้เช่าจัดทำข้อกำหนดการใช้อาคาร เพื่อมิให้อาคารที่ปรับปรุงซ่อมแซมนี้ถูกดัดแปลงจนมีสภาพกลับไปทรุดโทรมอีกครั้งหนึ่ง นอกจากนี้ ยังได้จัดกิจกรรมต่างๆ ร่วมกับผู้เช่า อาทิ พิธีทำบุญอาคารอนุรักษ์ และพิธีศฤงคาร อาคารอนุรักษ์บนถนนหน้าพระลาน โดยมี ดร.สุวิทย์ รัชมิภูติ ที่ปรึกษาด้านงานอนุรักษ์สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ เป็นประธานในพิธี พร้อมด้วย คุณวรรณวิมล ศุภประเสริฐ ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ คุณสมบุญรณ์ ชัยเดชสุริยะ ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ร่วมในพิธี ณ อาคารอนุรักษ์ บนถนนหน้าพระลานตอนวังกรมพระสมเด็จฯ ภายในพิธีทำบุญอาคารอนุรักษ์ และพิธีศฤงคาร ได้มีผู้เข้าเข้าร่วมงานเป็นจำนวนมาก ประกอบการแสดงนิทรรศการประวัติความเป็นมาอาคารตึกแถวหน้าพระลาน นำภาพเก่าที่หาชมได้ยากมาแสดงให้ประชาชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของอาคารอนุรักษ์ด้วย

ภูมิทัศน์โดยรอบหลังการปรับปรุงอาคาร

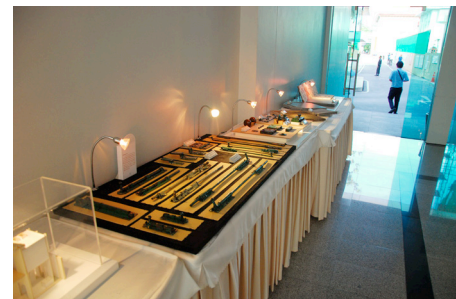
อาคารภายหลังการปรับปรุง

ประธานเปิดพิธีทำบุญ และพิธีผูกหมงคล

พระสงฆ์ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ในพิธีทำบุญ

นิทรรศการแสดงข้อมูลเกี่ยวกับการอนุรักษ์อาคารหน้าพระลาน
มีการแสดงวัสดุอุปกรณ์เดิมที่ติดตั้งบนอาคารด้วย

การปรับปรุงอาคารอนุรักษ์บริเวณนี้ เป็นการพัฒนาพื้นที่ที่สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาของกรุงเทพมหานคร ที่เน้นการฟื้นฟูย่านเมืองเก่าที่มีคุณค่าทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม เนื่องด้วยสภาพที่ตั้งของอาคารที่อยู่หน้าพระบรมมหาราชวัง มีความสำคัญสูงสุดกับการก่อตั้งกรุงรัตนโกสินทร์ เกี่ยวพันกับประเพณี วัฒนธรรมของประเทศไทย ที่เชื่อมโยงกับสถาบันพระมหากษัตริย์ การรักษาอาคารและย่านดังกล่าวไว้ในลักษณะนี้ จะสามารถนำมาเป็นหลักฐานและอธิบายบริบทที่เกี่ยวข้องถึงการพัฒนาบ้านเมือง ความเกี่ยวข้องและความสัมพันธ์ของผู้คนต่างๆ ในหลายมิติได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญระดับชาติที่นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมไม่ต่ำกว่าปีละ ๖ ล้านคน การปรับปรุงอาคารกลุ่มนี้จึงเป็นการแสดงวิธีการอนุรักษ์ที่มีมาตรฐาน แสดงให้เห็นวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม ของเมืองเก่าในกรุงเทพมหานครอย่างเป็นรูปธรรม

ผลของการดำเนินโครงการปรับปรุงนี้ นอกจากจะกระตุ้นกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในเขตเมืองเก่าของกรุงเทพมหานครแล้ว ยังสามารถนำแนวทางและวิธีการปรับปรุงซ่อมแซมในลักษณะนี้เป็นต้นแบบ หรือนำไปประยุกต์ใช้กับเจ้าของหรือผู้ใช้อาคารอนุรักษ์หรืออาคารเก่าในลักษณะนี้ ให้สามารถรักษาความเป็นย่านเมืองเก่าไว้ได้อย่างดี ทำให้กิจกรรมและการใช้งานในย่านอาคารอนุรักษ์มีความต่อเนื่องและยั่งยืน ในด้านกายภาพของพื้นที่ และในด้านกิจกรรมเดิมที่รักษาบรรยากาศของท้องถิ่นไว้

สิ่งสำคัญสุดท้ายคือ ในแผนงานปรับปรุง และแผนงานที่จะเกิดขึ้นต่อไปนั้น ผู้เช่าอาคาร และผู้ใช้อาคาร จะมีส่วนร่วมกับโครงการในด้านการลงทุนเพื่อปรับปรุง การออกแบบปรับปรุงอาคาร และการร่วมแสดงความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อโครงการ ซึ่งจากโครงการพัฒนาตึกแถวถนนหน้าพระลานนี้ คณะกรรมการและหน่วยงานต่างๆ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร กรมศิลปากร

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และสภาการโบราณสถานระหว่างประเทศ (ICOMOS) ที่เกี่ยวข้องได้รับทราบแผนแม่บทของพื้นที่พระบรมมหาราชวังเรียบร้อยแล้ว

เนื่องจากอาคารตึกแถว ๒๙ คูหานี้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถานของกรมศิลปากร ดังนั้น ในการปรับปรุงอาคารและการออกแบบพื้นที่ใช้สอยอย่างเหมาะสมบริเวณด้านหลังอาคาร จะสามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลง และการตัดแปลงอาคารในอนาคต เนื่องจากการขอเปลี่ยนแปลงสภาพจะต้องได้รับอนุญาตจากกรุงเทพมหานคร และกรมศิลปากร นอกจากนี้ สำนักงานทรัพย์สินฯ ในฐานะเจ้าของอาคาร ได้ใช้การควบคุมการเปลี่ยนแปลงอาคารเพิ่มเติมในสัญญาเช่า ซึ่งหากผู้เช่ารายใดเปลี่ยนแปลง หรือใช้อาคารในทางที่ไม่เหมาะสม จะถูกบอกเลิกการเช่า โดยจะมีการตรวจสอบทุก ๓ ปี เมื่อสิ้นสุดระยะเวลาการเช่าในแต่ละงวด เพื่อดูแลสภาพอาคารที่ได้รับการบูรณะแล้ว รวมถึง กิจกรรมและรูปแบบการค้าที่จะเกิดขึ้นให้เหมาะสมกับย่านประวัติศาสตร์ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่ออาคารซ่อมแซมเสร็จเรียบร้อยแล้ว สำนักงานทรัพย์สินฯ ได้จัดให้มีการอบรม และให้ความรู้เรื่องแนวทางการใช้อาคารอนุรักษ์อย่างเหมาะสม โดยนำกรณีตัวอย่างของอาคารอนุรักษ์ในต่างประเทศ รวมทั้งมีการบรรยายโดยที่ปรึกษาของสำนักงานทรัพย์สินฯ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยงธินันท์ พิมลเสถียร อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญทางการอนุรักษ์สถาปัตยกรรม และนายบรรเวท รุ่งรุจี รองอธิบดีกรมศิลปากร)

ในด้านสังคมและเศรษฐกิจ เนื่องจากผู้เช่าอาคารเป็นผู้เช่าเดิมเป็นส่วนใหญ่ กิจกรรมและรูปแบบการค้าจะมีรูปแบบไม่แตกต่างจากเดิม แต่สิ่งที่จะแตกต่างไปคือ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความสวยงามของพื้นที่เพิ่มขึ้น ซึ่งจะเป็นผลให้รูปแบบการค้าแบบเดิมจะคงอยู่ต่อไปอย่างเป็นระเบียบและยั่งยืน

หลังจากการดำเนินโครงการเสร็จสิ้น องค์การศึกษาวិทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNESCO) ประจำภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกได้ประกาศยกย่องและมอบรางวัลเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ปี ค.ศ. ๒๐๑๑ แก่แหล่งศิลปกรรมในภูมิภาคนี้ จำนวน ๙ แห่ง ผลปรากฏว่ามรดกทางวัฒนธรรมของประเทศไทยได้รับรางวัล ๓ รางวัล ได้แก่ หอไตรวัดเทพธิดาราม กรุงเทพมหานคร ได้รับรางวัลการอนุรักษ์ดีเด่น ศาลาโบราณสถานวัดคูเต่า ตำบลแม่ทอม อำเภอบางกล่ำ จังหวัดสงขลา และอาคารโบราณถนนหน้าพระลาน ตรงข้ามพระบรมมหาราชวัง ได้รับรางวัลเกียรติยศ

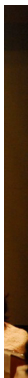

ที่ปรึกษาทางด้านอนุรักษ์ของสำนักงานทรัพย์สินฯ

การบรรยายโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร.ยงธนทร์ พิมลเสถียร

การได้รับรางวัลดังกล่าวเป็นเรื่องที่น่ายินดีและภาคภูมิใจกับมรดกทางวัฒนธรรมของไทย ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ โดยเฉพาะเป็นการแสดงให้เห็นว่าแนวทางในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมที่เน้นการปฏิสังขรณ์ ดูแลร่วมกับชุมชน เป็นสิ่งที่เหมาะสม และก่อให้เกิดความภาคภูมิใจ รวมทั้ง ชุมชนจะได้อะไรกลับมาช่วยกันดูแลอาคารอันควรอนุรักษ์นั้นต่อไป และเป็นกำลังใจแก่กองโครงการอนุรักษ์สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ที่ยังคงต้องมีการดำเนินงานต่อไปในอนาคต เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติต่อไป

บทเรียนจากการศึกษาต่องานการอนุรักษ์ เมืองเก่าในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

การศึกษาดูงานการอนุรักษ์เมืองเก่าในสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ในครั้งนี้ เป็นการศึกษาต่องานในเมืองเก่า ๓ แห่ง ของเวียดนามกลาง ได้แก่ เมืองเก่าเว้ (HUE) เมืองโบราณหมีเซิน (MY SON) และเมืองเก่าฮอยอัน (HOI AN) ซึ่งในแต่ละเมืองมีตัวอย่างของการอนุรักษ์ พัฒนา และบริหารจัดการเมืองเก่าที่สามารถใช้เป็นแนวคิดในการประยุกต์ใช้กับเมืองเก่าในประเทศไทยได้ จะขอแยกกล่าวถึงทีละเมืองดังนี้

เมืองเก่าเว้ (HUE)

เมืองเก่าเว้ หรือที่ภาษาเวียดนามใช้ว่า Huế (化) เป็นเมืองเอกของ จังหวัดถัวเทียน-เว้ ตั้งอยู่ตอนกลางของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม บริเวณริมฝั่งแม่น้ำหอม ห่างจากริมฝั่งทะเลจีนใต้ประมาณ ๓-๕ กิโลเมตร ห่างจากกรุง ฮานอยไปทางใต้ประมาณ ๕๔๐ กิโลเมตร และห่างจากโฮจิมินห์ซิตี้ (ไซ่ง่อน) ไปทางเหนือประมาณ ๖๔๔ กิโลเมตร จำนวนประชากรประมาณ ๓๔๐,๐๐๐ คน

เมืองเว้เคยเป็นเมืองหลวงเก่าในสมัยราชวงศ์เหงียน ซึ่งปกครองพื้นที่ส่วนใหญ่ของเวียดนามตอนใต้ในช่วงปี พ.ศ.๒๓๔๕-๒๔๘๘ เมื่อจักรพรรดิเบ้าไต้แห่ง เวียดนามทรงสละราชสมบัติ และมีการก่อตั้งรัฐบาลของพรรคคอมมิวนิสต์ขึ้น ที่เมืองฮานอย ทางตอนเหนือของเวียดนาม ต่อมาในปี พ.ศ.๒๔๙๒ จักรพรรดิเบ้าไต้

ทรงได้รับการช่วยเหลือจากชาวฝรั่งเศสในอาณานิคม และทรงก่อตั้งเมืองหลวงใหม่ทางตอนใต้ของประเทศ คือ เมืองไซ่ง่อน ซึ่งในช่วงสงครามเวียดนาม เมืองเว้ยังอยู่ในบริเวณชายแดนของเวียดนามใต้ ในปี พ.ศ.๒๕๑๑ ตัวเมืองจึงได้รับความเสียหายอย่างหนักจากการโจมตีที่แม้สงครามสงบลงแล้ว โบราณสถานต่างๆ ในเมืองก็ยังไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่ เนื่องจากถูกกลุ่มผู้นำคอมมิวนิสต์และชาวเวียดนามบางส่วนมองว่าเป็นสัญลักษณ์ของระบอบศักดินาในอดีต แต่หลังจากที่แนวคิดทางการเมืองได้เปลี่ยนแปลงไป ก็เริ่มมีการบูรณะโบราณสถานบางส่วนมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม เมืองเก่าเว้ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกในการประชุมคณะกรรมการมรดกโลกสมัยสามัญครั้งที่ ๑๗ เมื่อปี พ.ศ.๒๕๓๖ ที่เมืองคาร์ตาเฮนา ประเทศโคลอมเบีย ด้วยข้อกำหนดและหลักเกณฑ์ในการพิจารณา ข้อที่ ๔ คือ การเป็นตัวอย่างอันโดดเด่นของประเภทของสิ่งก่อสร้างอันเป็นตัวแทนของการพัฒนาทางด้านวัฒนธรรม สังคม ศิลปกรรม วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี อุตสาหกรรม ในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ

แหล่งศิลปกรรมสำคัญในเมืองเก่าเว้มักตั้งอยู่ทางทิศเหนือของแม่น้ำหอม อาทิ นครจักรพรรดิไคโนย ซึ่งเป็นศูนย์กลางของย่านประวัติศาสตร์ในเมืองเก่าเว้ และวัดเทียนมู่ เป็นต้น ส่วนทางด้านทิศใต้ของแม่น้ำหอมจะเป็นเมืองใหม่ ที่ประกอบด้วยย่านธุรกิจและที่พักอาศัย ซึ่งเป็นตัวอย่างอันดีของการแยกพื้นที่ในการพัฒนาเป็นเมืองใหม่ ออกจากบริเวณของเมืองเก่า ดังปรากฏในรูปถัดไป

ภาพถ่ายเทียมแสดงบริเวณเมืองเก่าเว้ ที่มา: GoogleEarth.com

เมืองเก่าเว้ยังคงปรากฏร่องรอยคูเมือง-กำแพงเมืองของเดิมที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ตัวเมืองเป็นรูปสี่เหลี่ยมที่เกือบจะเป็นจัตุรัสกว้างยาวด้านละประมาณ ๒.๕ กิโลเมตร ดังปรากฏในรูปด้านล่าง

ภาพถ่ายเทียมแสดงเมืองเก่าเว้ริมแม่น้ำหอม ที่มา: GoogleEarth.com

องค์ประกอบของเมืองที่ยังคงปรากฏอยู่ในสภาพสมบูรณ์ ได้แก่ คูเมืองชั้นนอก และคูเมืองชั้นในที่ติดกับป้อมที่ล้อมรอบเมืองโดยซีกปีกกาเชื่อมต่อกัน มีประตูเมืองด้านหน้า (ด้านที่ติดแม่น้ำหอม) ๔ ประตู ส่วนด้านอื่นๆ มีด้านละ ๒ ประตู มีโครงข่ายถนนในเมืองที่มีลักษณะเป็นสายเล็กๆ สำหรับการสัญจรในท้องถิ่น และมีถนนใหญ่ซึ่งเป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักอยู่นอกกำแพงเมือง ทำให้ผลกระทบจากการจราจรต่อพื้นที่เมืองเก่ามีไม่มากนัก อย่างไรก็ตามในพื้นที่เมืองเก่ามีบ้านเรือนปลูกสร้างอยู่ค่อนข้างหนาแน่น และไม่มีการกำหนดระยะถอยร่นจากลำน้ำ หรือแหล่งศิลปกรรม แต่บ้านเรือนที่อยู่อาศัยเหล่านั้นมีการควบคุมความสูงของอาคาร ซึ่งเป็นเรื่องที่ควรดำเนินการอย่างยิ่งในพื้นที่เมืองเก่า เพราะอาคารสูงในพื้นที่เมืองเก่าย่อมส่งผลกระทบในด้านมลพิษอย่างไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

สำหรับสถานที่สำคัญที่ได้ลงพื้นที่ศึกษาโดยละเอียด ได้แก่ นครจักรพรรดิไดโนย วัดเทียนมู่ สุสานจักรพรรดิเตี๋อติก และสุสานจักรพรรดิโคตินห์ มีรายละเอียดดังนี้

นครจักรพรรดิไดโนย (Dai Noi) และพระตำหนักไทฮัว (Thai Hoa)

ตั้งอยู่ในเมืองเก่าเว้ เป็นพระราชวังเก่าแก่ที่ถูกสร้างขึ้นตามแบบแผนความเชื่อจีน ซึ่งมีอิทธิพลทางความคิดต่อชาวเมืองเว้ที่อยู่ภายใต้การปกครองของจีนมาเป็นเวลาหลายปี พระราชวังแห่งนี้สร้างโดยจักรพรรดิยาหลง (Gai Long) หรือที่คนไทยรู้จักในพระนามองเชียงสือ ในปี พ.ศ.๒๓๔๘ จนแล้วเสร็จในรัชสมัยของพระเจ้ามินห์ม่าง (Minh Mang) ในปี พ.ศ.๒๓๗๕ รวมใช้เวลาในการก่อสร้างถึง ๒๗ ปีและได้รับการบูรณะครั้งแรกโดยพระเจ้าโคตินห์ในปี พ.ศ.๒๔๖๗ นครจักรพรรดิบนพื้นที่ประมาณ ๐.๓ ตารางกิโลเมตร แห่งนี้เคยถูกทำลายจากการกลายเป็นสมรภูมิจนถึง ๒ ครั้ง คือ สนามรบในช่วงที่กองทัพฝรั่งเศสบุกยึดเมืองเว้

และการทิ้งระเบิดในช่วงสงครามเวียดนาม ทำให้พระราชวังถูกปล่อยให้รกร้าง และมีชาวบ้านเข้ามาทำนา เลี้ยงสัตว์ และปลูกผัก แต่ในปัจจุบันพระราชวังได้รับการบูรณะขึ้นใหม่ตามรูปแบบเดิม โดยใช้วัสดุ และมีมือช่างดั้งเดิม จึงเป็นการรักษาความแท้ไว้ได้อย่างดียิ่ง ภาพดาวเทียมของนครจักรพรรดิไดโนย และแง่คิดในการอนุรักษ์พระราชวังดังกล่าว มีดังนี้

ภาพดาวเทียมบริเวณนครจักรพรรดิไดโนย ที่มา: GoogleEarth.com

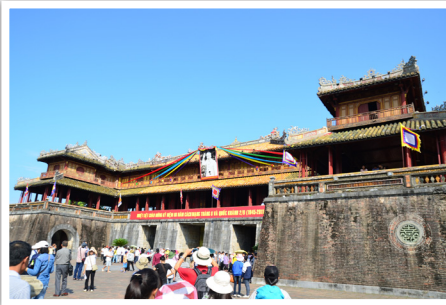
ประตูชั้นนอกยังคงรักษารูปร่างดั้งเดิมไว้โดยไม่มีการขยาย ทำให้รถขนาดใหญ่ไม่สามารถผ่านเข้าไปได้ เป็นการลดผลกระทบในเรื่องของมลพิษทางอากาศ เสียง และความสั่นสะเทือนจากยานพาหนะ อย่างไรก็ตาม รถขนาดใหญ่ก็สามารถใช้ช่องทางด้านหลังพระราชวังได้

สาธารณูปโภค เช่นเสาและโคมไฟส่องสว่าง ควรมีรูปแบบที่เรียบง่ายเพื่อไม่เด่นจนข่มโบราณสถานและควรมีขนาดที่ไม่ใหญ่มากนัก เสาโคมไฟฟ้าของพระราชวังมีรูปแบบที่เรียบง่าย แต่ยังมีขนาดที่ค่อนข้างใหญ่แม้ว่าจะมีรูปแบบที่เรียบง่ายแต่ด้วยขนาดที่ใหญ่จนเกินไป ทำให้มองเห็นเป็นสิ่งแปลกปลอมได้

ลานด้านหน้าพระราชวังได้รับการรักษาให้คงสภาพเป็นลานโล่งปราศจากร้านค้าและการจอดรถ ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ดีในการรักษาที่โล่งซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของโบราณสถาน อย่างไรก็ตาม อาคารชั้นเดียวสีเขียวที่ปรากฏอยู่แม้จะเป็นสิ่งแปลกปลอมแต่ก็ได้รับการทาสีให้กลมกลืนกับรั้วต้นไม้ ทำให้ไม่ดูแปลกแยกมากนัก

ประตูโงมูน (Ngo Mon Gate) ซึ่งเป็นทางเข้าหลัก ด้านบนคือพระที่นั่งหงส์ทั้งห้า ซึ่งตรงกลางจะมุงกระเบื้องสีเหลืองเป็นทางเสด็จพระราชดำเนินของพระจักรพรรดิเท่านั้น ส่วนประตูอื่นจะมุงด้วยกระเบื้องสีเขียว ในการซ่อมแซมยังคงใช้วัสดุเดิมทำให้เรื่องราวและขนบธรรมเนียมไม่สูญหายไปตามกาลเวลาด้วย

ต้นไม้ใหญ่ และบัวเป็นพันธุ์ไม้พื้นถิ่น รวมทั้งคุณภาพน้ำได้รับการดูแลอย่างดีเป็นการรักษาธรรมชาติในแหล่งศิลปกรรมทำให้มีความสวยงามมากขึ้นด้วย

กิจกรรมการให้อาหารปลาสามารถกระทำได้แต่ควรเป็นพันธุ์ปลาพื้นถิ่น และเป็นมุมที่ไม่รบกวนสายตา

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสัตว์พาหนะควรมีการจัดวางแนวเส้นทางเดินที่ชัดเจน และไม่รบกวนบรรยากาศโดยรวม

พระราชวังส่วนที่ทำการบูรณะมีการคลุมผ้ากันฝุ่นเพื่อไม่ให้ฝุ่นที่เกิดขึ้นไปรบกวนโบราณสถานในบริเวณอื่น

พระราชวังในส่วนที่ซ่อมแซมใหม่เสร็จเรียบร้อยแล้ว ยังคงมีรูปแบบเดิม

ช่องลมในส่วนที่ซ่อมแซมยังคงผลิตให้มี
ลวดลายเดียวของเดิม

กระเบื้องหลังคาในส่วนที่ซ่อมแซมมีการ
ผลิตขึ้นใหม่ในรูปแบบเดิม

ถังขยะควรเป็นรูปแบบที่เรียบง่าย (รูปขวา)
เพราะหากผลิตเลียนแบบของโบราณอาจ
ทำให้เกิดความเข้าใจผิด รวมทั้ง ยากต่อ
การเก็บขนขยะด้วย

สิ่งที่น่าสังเกต คือ ผู้ที่เข้าชมพระราชวังโดยส่วนใหญ่เป็นเยาวชนและคนหนุ่มสาว ดังนั้น การเก็บรักษาสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ไว้ย่อมมีประโยชน์ในการเป็นแหล่งเรียนรู้

เจดีย์ริมน้ำวัดเทียนมู่ (Thien Mu Pagoda)

วัดเทียนมู่ เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนานิกายเซน มีเจดีย์ทรงเก๋งจีนแปดเหลี่ยมเก้ายี่สิบแปดชั้น ตั้งเด่นเป็นสง่าอยู่ริมฝั่งแม่น้ำหอม วัดนี้มีความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์และการเมืองในช่วงยุคหลังสงคราม เมื่อเจ้าอาวาสของวัดพระภิกษุ หิจ กวาง ตี้ก เผาตัวเองเพื่อประท้วงประธานาธิบดี โง ดินห์ เดียม ซึ่งดำเนินการปราบปรามพุทธศาสนิกด้วยความรุนแรง เมื่อวันที่ ๑๑ มิถุนายน พ.ศ.๒๕๐๖ ปัจจุบันรถยนต์ออสตินสีฟ้าที่ใช้เป็นพาหนะพาท่านเดินทางไปยังกรุงไซ่ง่อนยังคงถูกเก็บรักษาและจัดแสดงไว้ภายในวัด ภาพดาวเทียมของวัดเทียนมู่ และแนวคิดในการอนุรักษ์ปรากฏในรูปด้านล่าง

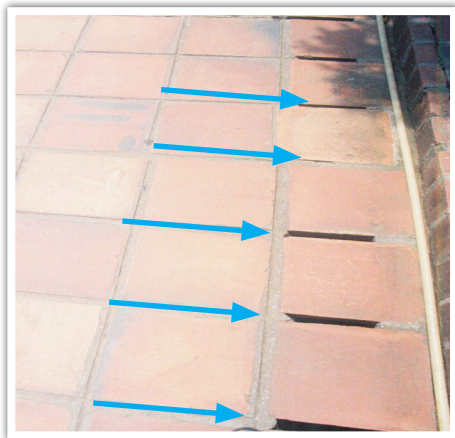
ภาพดาวเทียมของวัดเทียนมู่ที่ตั้งอยู่ริมแม่น้ำหอม
ที่มา: GoogleEarth.com

วัดเทียนมู่เป็นตัวอย่างอันดีของการอนุรักษ์ไม้ใหญ่พันธุ์ดั้งเดิมไว้ ซึ่งช่วยให้บริเวณเจดีย์ริมน้ำมีความร่มรื่น และเสริมให้โบราณสถานมีความสง่างามมากขึ้นด้วย

อาคารต่างๆ ในวัดได้รับการดูแลให้คงความแท้ไว้ได้เป็นอย่างดี

กระเบื้องดินเผาปูพื้นในบริเวณวัด ใช้วิธี
การปูให้ห่างและยาแนวเป็นร่องลึกเพื่อให้
น้ำสามารถระบายผ่านร่องยาแนวระหว่าง
กระเบื้องลงสู่ท่อระบายน้ำที่มองจากด้านบน
จะเห็นเป็นกระเบื้องดินเผาด้วยเช่นเดียวกัน
แต่ไม่มีการยาแนว น้ำจะไหลลงร่องลงสู่ท่อ
ระบายน้ำ เป็นการชอนงานระบบระบายน้ำ
ให้กลมกลืน ในรูปลูกศรสีฟ้าแสดงทิศทาง
การไหลของน้ำลงสู่ท่อระบายที่ซ่อนไว้ใต้พื้น

รถออสตินสีฟ้ายังคงถูกเก็บรักษาไว้อย่าง
ดีทั้งในฐานะของหลักฐานทางประวัติศาสตร์
และเป็นที่ระลึกถึงวีรกรรมของพระภิกษุ
ทิจ กวาง ดิโก

ลำน้ำหอมตลอดเส้นทางจากหน้าวัด
เทียนมู่ถึงนครจักรพรรดิ และเมืองเก่าเว้
ได้รับการดูแลคุณภาพน้ำอย่างดี และไม่
ปรากฏวัชพืชขึ้น เช่น ผักตบชวาให้เห็นเลย

สุสานจักรพรรดิเต๋อติ๊ก (Tu Duc Tombs)

ราชประเพณีของกษัตริย์เวียดนาม ภายหลังจากการขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิ จะต้องมีการสร้างสุสานส่วนพระองค์ไว้ ตามความเชื่อที่ว่าเมื่อสวรรคตแล้ว ดวงพระวิญญาณจะวนเวียนอยู่ในบริเวณนั้น ดังนั้น ในการสร้างสุสานจึงเน้นความสวยงามและยิ่งใหญ่ รวมทั้ง ต้องเลือกทำเลที่ด้านหลังติดเขา และด้านหน้าติดแม่น้ำ (หลังสู่ภูเขา หน้าสู่สายธาร) มีต้นสนขนาดใหญ่ล้อมรอบ มีการขุดบึง สระน้ำ และศาลาพักผ่อน เนื่องจากพระจักรพรรดิบางองค์อาจใช้เวลาอยู่ในสุสานมากกว่าการอยู่ในพระราชวัง

จักรพรรดิเต๋อติ๊กขึ้นครองราชย์เป็นจักรพรรดิองค์ที่ ๔ ของราชวงศ์เหงียน และเป็นองค์ที่ครองราชย์นานที่สุดถึง ๓๕ ปี ทรงมีพระมเหสีถึง ๑๐๔ องค์ แต่ไม่ทรงมีรัชทายาท ในยุคของพระองค์มีการต่อต้านชาวคริสต์อย่างรุนแรงจนเป็นเหตุให้กษัตริย์นโปเลียนที่ ๓ ส่งเรือรบเข้ามาปิดล้อมอ่าวดานังในปี พ.ศ.๒๔๐๑ จนเกิดสงครามและองค์จักรพรรดิทรงยอมสงบศึกโดยมอบดินแดนภาคใต้จำนวน ๖ จังหวัดแก่ฝรั่งเศสในที่สุด

สุสานจักรพรรดิเต๋อติ๊กใช้เวลาในการก่อสร้างถึง ๔ ปีเต็ม (พ.ศ.๒๔๐๗ - พ.ศ.๒๔๑๑) ภายในสุสานมีป้ายจารึกขนาดใหญ่ที่มีน้ำหนักมากถึง ๒๐ ตัน และนำมาจากเมืองดานหัว ซึ่งอยู่ห่างออกไป ๕๐๐ กิโลเมตร องค์จักรพรรดิเป็นผู้ร่างคำจารึกทั้งหมดด้วยพระองค์เอง โดยทรงยอมรับว่าได้ทรงกระทำสิ่งที่ผิดพลาดไปหลายประการ จึงทรงตั้งชื่อสุสานของพระองค์ว่า เคียม แปลว่า อ่อนน้อมถ่อมตน

ภาพดาวเทียมของสุสานจักรพรรดิเต๋อติ๊ก และแนวคิดในการอนุรักษ์ปรากฏในรูปหน้าถัดไป

ภาพถ่ายเทียมแสดงบริเวณสุสานจักรพรรดิติดึก ที่มา: GoogleEarth.com

อาคารที่ปักเจ้าหน้าที่บริเวณประตูทาง
เข้าสร้างขึ้นในรูปแบบเดิม และเน้นความ
เรียบง่าย

ร้านค้าภายในสุสานอยู่บริเวณประตู
ทางเข้าเท่านั้น ไม่มีร้านเข้าไปปะปนด้าน
ในสุสาน เป็นตัวอย่างที่ดีในการแยกพื้นที่
บริการออกมาให้ชัดเจน และห่างจากตัว
แหล่งศิลปกรรมที่มีความสำคัญในฐานะของ
การเป็นมรดกทางวัฒนธรรม

หากมีความจำเป็นต้องเพิ่มเติมองค์ประกอบบางอย่าง อาทิ ราวกันตก ควรให้มีลักษณะโปร่ง และมีสีสันทึกลมกลืนมากที่สุด รวมทั้ง การติดตั้งต้องไม่ทำให้เกิดปัญหากับตัวศิลปกรรมดั้งเดิมด้วย

การค้ำยันประตูก่อด้วยโลหะและลวดสลิง ควรเป็นไปชั่วคราวเพื่อรอการบูรณะเท่านั้น

งานระบบต่างๆ ควรติดตั้งในจุดที่หลบสายตา หรือหากมีความจำเป็นควรใช้สีที่ทำให้กลมกลืนไม่แปลกแยกจากตัวโบราณสถาน

รูปปูนปั้นลอยตัวในส่วนที่ชำรุดแตกหัก และไม่สามารถหาชิ้นส่วนเดิมมาประกอบได้ สามารถเติมในส่วนที่หายไปได้ แต่ต้องแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนว่าเป็นการซ่อมแซมใหม่ ในรูปใช้เป็นปูนปั้นเดิมเข้าไป แต่สีของปูนแสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างส่วนที่ซ่อมใหม่กับส่วนเดิม

ป้ายบอกทางเป็นแบบเรียบง่ายและขนาดเล็ก เพื่อไม่รบกวนสายตา แต่หากทำให้ดูบางเบาเกินไป และใช้การปักโดยไม่พอกปูนที่โคนเสาจะทำให้ดูโปรงและเบาได้มากขึ้น ส่วนถึงขยะเป็นแบบเรียบง่าย เล็ก และเก็บขนะสะดวก ทำให้ไม่เกิดการรบกวนสายตา และบรรยากาศโดยรวม

งานระบบต่างๆ ควรติดตั้งในจุดที่หลบสายตา หรือหากมีความจำเป็นควรใช้สีที่ทำให้กลมกลืนไม่แปลกแยกจากตัวโบราณสถาน

ตราประทับรูปดอกไม้เนื้อมีอยู่บนแผ่นดินเผา
ปูทางเดิน เพื่อแสดงให้เห็นว่าอิฐดินเผาชิ้น
นี้เป็นชิ้นที่ทำขึ้นใหม่เพื่อการซ่อมแซม และ
เพื่อไม่ให้เกิดความเข้าใจผิดในภายหลังว่า
ส่วนใดเป็นส่วนเดิมแท้ และส่วนใดเป็นส่วน
ที่ทำขึ้นใหม่

แต่ก็มีตราประทับอีกหลายแห่งที่น่าจะ
เกิดขึ้นโดยมิได้ตั้งใจในบริเวณโรงงานผลิต
อิฐดินเผา

การรักษาสภาพธรรมชาติ ทั้งพืชพันธุ์
และคุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่ดีในบริเวณ
รอบศาลาริมน้ำในสุสาน ช่วยสร้างให้เกิด
บูรณภาพระหว่างตัวศิลปกรรมกับสภาพ
แวดล้อม

บริเวณแท่นหินจารึกจะเห็นได้ว่ายังคงมีการรักษาต้นไม้เก่าแก่ดั้งเดิมไว้ซึ่งช่วยให้เกิดความร่มรื่น และช่วยสร้างบรรยากาศที่ดีแก่แหล่งศิลปกรรม

รางระบายน้ำเดิมเป็นปูนปั้นรูปปลา ซึ่งเวลาฝนตกน้ำจะไหลออกทางปากของปลา ปูนปั้นนี้ ระบบนี้ยังคงได้รับการดูแลให้ใช้งานได้ดี และไม่มีการติดตั้งรางน้ำเพิ่มเติม เป็นตัวอย่างที่ดีของการไม่รบกวนโบราณสถาน และยังสามารถคงไว้ซึ่งความเป็นของแท้ได้

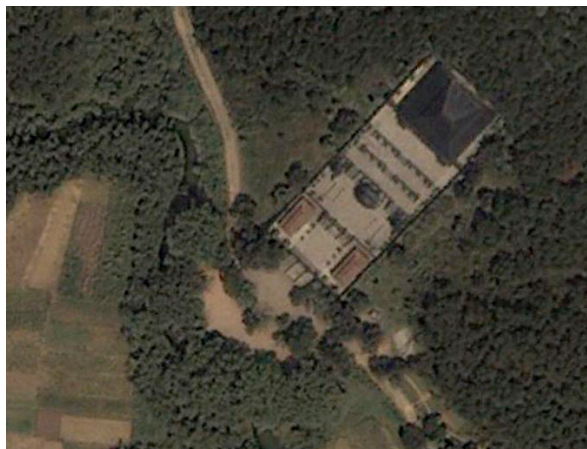
เด็กและเยาวชนของเวียดนามได้รับการปลูกฝังให้เข้ามาเรียนรู้ในแหล่งศิลปกรรม ซึ่งเป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า การอนุรักษ์แหล่งศิลปกรรมในเมืองเก่าไว้ มีได้อำนวยประโยชน์ในด้านการท่องเที่ยวแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังใช้ประโยชน์ในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ได้ด้วย

สุสานพระเจ้าไคดินห์ (Khai Dinh Tombs)

จักรพรรดิไคดินห์เป็นพระราชบิดาบุญธรรมของพระเจ้าเป๋าไ่ซึ่งเป็นจักรพรรดิองค์สุดท้ายของราชวงศ์เหียนก่อนสิ้นสุดการปกครองในระบอบกษัตริย์ จักรพรรดิไคดินห์ทรงครองราชย์อยู่นาน ๙ ปี แต่สุสานนี้ใช้เวลาสร้างถึง ๑๑ ปี ดังนั้น จึงสำเร็จในสมัยของจักรพรรดิเป๋าไ่นั่นเอง

รูปแบบสถาปัตยกรรมของสุสานจักรพรรดิไคดินห์เป็นการผสมผสานระหว่างศิลปะตะวันออกและตะวันตก กล่าวคือเป็นรูปแบบผสมระหว่าง จีน เวียดนาม และยุโรป จึงแปลกกว่าสุสานแห่งอื่นๆ ของจักรพรรดิในราชวงศ์เหียน โดยเฉพาะภายในมีการตกแต่งด้วยกระเบื้องสี และภาพจิตรกรรมขนาดใหญ่ รูปมังกรในม่านเมฆบนเพดานห้องโถงกลาง ซึ่งจิตรกรใช้เท้าวาด นอกจากนี้ปูนซิเมนต์ที่ใช้ในการก่อสร้างสุสานเป็นปูนซิเมนต์ที่สั่งนำเข้าจากประเทศไทย

ภาพดาวเทียมของสุสานจักรพรรดิไคดินห์ และแง่คิดในการอนุรักษ์ปรากฏในรูปด้านล่าง

ภาพดาวเทียมแสดงบริเวณสุสานจักรพรรดิไคดินห์ ซึ่งแวดล้อมด้วยป่าไม้ธรรมชาติ

ที่มา: GoogleEarth.com

การสร้างห้องสุขาเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยวควรอยู่ในบริเวณพื้นที่บริการ ในมุมที่ไม่สามารถมองเห็นได้อย่างเด่นชัด การสร้างไว้ด้านหน้าบริเวณทางเข้า แม้จะเป็นการสะดวกในการใช้งาน แต่ก็ยังเป็นมลทัศนสำหรับแหล่งศิลปกรรม

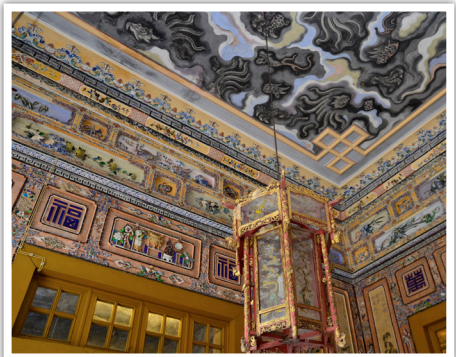
ป้ายนี้แสดงให้เห็นถึงการคุ้มครองพื้นที่รอบสุสานจักรพรรดิไคดินห์ โดยกำหนดพื้นที่สีแดงซึ่งคลุมบริเวณสุสานทั้งหมดเป็นพื้นที่ซึ่งมีมาตรการเข้มงวดในการห้ามกระทำกิจกรรมต่างๆ ที่อาจส่งผลกระทบต่อตัวสุสาน และมีพื้นที่สีฟ้าเป็นพื้นที่กันชน (Buffer Zone) ซึ่งมีมาตรการในการควบคุมที่อ่อนกว่าพื้นที่แรก แต่ป้ายนี้ควรมีภาษาอังกฤษเพื่อให้คนต่างชาติได้เข้าใจ

บริเวณภายนอกสุสานยังคงรักษาสภาพธรรมชาติแวดล้อมไว้ได้เป็นอย่างดีดีเป็นการช่วยสร้างบรรยากาศที่ดี และมีบูรณภาพ

ภายในสุสานได้รับการดูแลอย่างดี รวมทั้งยังคงมีการอนุรักษ์ให้ใช้อุปกรณ์เดิมในหลายจุด

โคมไฟยังคงเป็นของเดิม รวมทั้ง กระเบื้องที่ประดับผนังเป็นของเดิมทั้งสิ้น

การต่อเติมถึงน้ำคอนกรีตติดกับตัวอาคารของสุสาน เพื่อทำเป็นลานซักล้าง เป็นเรื่องที่ไม่สมควรทำ เพราะนอกจากจะเป็นมลทัศน์ และเป็นการทำลายความแท้แล้ว ความชื้นจะเป็นตัวเร่งทำให้ผนังอาคารเกิดการชำรุดได้เร็วยิ่งขึ้น

เมืองโบราณหมีเซิน (MY SON)

หมีเซินในภาษาเวียดนาม หมายถึง ภูเขาอันงดงาม เมืองโบราณแห่งนี้สร้างขึ้นในอารยธรรมของชนชาติจาม (Champa) ที่เริ่มต้นในสมัยพระเจ้าภัทรวรมันในพุทธศตวรรษที่ ๙ อาณาจักรจามมีกษัตริย์ปกครองถึง ๗๘ พระองค์จาก ๑๔ ราชวงศ์ และสิ้นสุดลงเมื่อชาวจามสวามิภักดิ์กับอาณาจักรไฉ่เวียดในราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ หลังจากนั้น โบราณสถานต่างๆ ในศาสนาฮินดูที่ชาวจามสร้างถวายพระศิวะกว่า ๗๐ แห่งถูกทิ้งร้างลง และในช่วงสงครามเวียดนาม โบราณสถานจำนวนมากได้ถูกทำลายจากการทิ้งระเบิดของเครื่องบิน B๕๒ ของสหรัฐอเมริกา

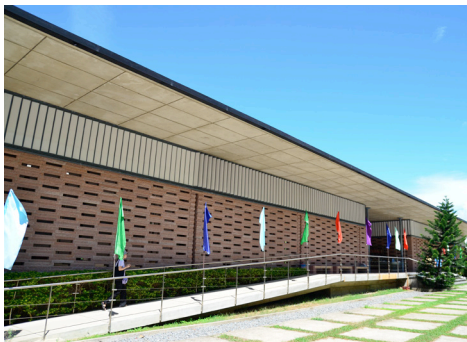
อย่างไรก็ตาม หมีเซินมีลักษณะเป็นเมืองโบราณ มิใช่เมืองเก่า เนื่องจากไม่ได้มีการอยู่อาศัยอย่างต่อเนื่องในบริเวณดังกล่าว ปัจจุบันเมืองโบราณหมีเซินได้รับการบริหารจัดการโดยอยู่ในรูปของอุทยานประวัติศาสตร์หมีเซิน (My Son Sanctuary) และได้รับเลือกจากองค์การยูเนสโกให้เป็นมรดกโลกทางวัฒนธรรม ในปี พ.ศ.๒๕๔๒

การบริหารจัดการที่เป็นตัวอย่างอันดีก็คือ การวางมาตรการในการควบคุมการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยรอบ รวมทั้ง การวางผังในอุทยานประวัติศาสตร์ที่มีการแยกพื้นที่บริการออกจากตัวเมืองโบราณอย่างชัดเจน รวมทั้ง การควบคุมยานพาหนะของผู้เข้าชมโดยใช้สะพานและขนาดของถนนเป็นตัวจำกัด ดังปรากฏในภาพดาวเทียม

ภาพถ่ายเทียมบริเวณเมืองโบราณหมีเขิน ซึ่งมีการแยกพื้นที่บริการ (ก) กับแหล่งศิลปกรรม (ข) ออกจากกัน
อย่างชัดเจน ลูกศรสีแดงในภาพแสดงสะพานที่ข้ามจากพื้นที่บริการเข้าสู่บริเวณแหล่งซึ่งขนาดของสะพาน
สามารถจำกัดขนาดของรถยนต์ที่จะข้ามเข้าไปยังบริเวณแหล่งได้

ที่มา: GoogleEarth.com

ศูนย์ข้อมูล และร้านขายของที่ระลึกตั้งอยู่ในพื้นที่
บริการมีทางลาดเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้พิการ

ภายในมีการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย
ช่วยในการนำเสนอข้อมูล

ถนนในส่วนแรกที่ยอมให้รถยนต์นั่งส่วนบุคคลผ่านเป็นถนนปูด้วยหินทรายธรรมดาไม่ได้มีการลาดยาง (รูปซ้าย) แต่หากดำเนินการบริหารจัดการโดยห้ามรถยนต์นั่งส่วนบุคคลผ่าน และใช้รถไฟฟ้าขนาดเล็ก แทนได้จะเหมาะสมกับขนาดของถนนมากกว่านี้ อย่างไรก็ตามเมื่อเข้าใกล้แหล่งจะมีป้ายห้ามรถยนต์ผ่าน และต้องเดินเท้าผ่านทางเดินซึ่งเป็นถนนดินเข้าไป (รูปขวา)

โรงละครซึ่งเป็นที่แสดงศิลปะการร่ายรำของชนชาติจาม เป็นโรงเรือนที่ปลูกสร้างอย่างง่าย ๆ ด้วยวัสดุในท้องถิ่น แต่ก็อยู่ห่างจากบริเวณโบราณสถาน

ถังขยะมีรูปแบบง่ายๆ กลมกลืน และเก็บขน
สะดวกโดยจะมีวางในส่วนที่เป็นพื้นที่บริการ
เท่านั้น

โบราณสถานในภาพรวมไม่ปรากฏสิ่งแปลกปลอมที่สร้างขึ้นใหม่เลย แต่ควรมีการดูแลรักษาโดยรอบบริเวณ
เพื่อมิให้เกิดการเสื่อมสภาพโดยกระบวนการทางชีวภาพ (Biodeterioration)

อาคารโบราณสถานบางแห่งได้รับการปรับปรุงเพิ่มเติมในส่วนของโครงสร้างหลังคา เพื่อให้สามารถเก็บโบราณวัตถุไว้ภายในอาคารได้ โดยไม่ต้องกังวลกับความเสียหายเนื่องจากน้ำฝน และความชื้น แต่สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ หลังคาที่เพิ่มเติมขึ้นนี้ มีลักษณะลาดเทลงตรงกลางเพื่อมิให้มองเห็นได้จากด้านนอก รวมทั้งน้ำฝนที่ตกลงตรงกลางจะไหลผ่านรางน้ำสู่ท่อระบายตรงปลายห้องเพื่อปล่อยออกสู่ด้านนอกได้โดยไม่รบกวนโบราณสถาน ข้อควรระวังคือ โครงสร้างที่สร้างขึ้นใหม่นี้ไม่ควรมีส่วนใดส่วนหนึ่งเกาะ หรือยึดโยงกับตัวโบราณสถาน และหากพิจารณาใช้พื้นเดิมของตัวอาคารในสภาพธรรมชาติโดยไม่ปูกระเบื้องหรือเทพื้นขึ้นใหม่น่าจะเหมาะสมมากกว่านี้

เมืองเก่าฮอยอัน (HOI AN)

ฮอยอัน เป็นเมืองอยู่ทางภาคกลางของเวียดนาม และเป็นเมืองท่าที่มีความมั่งคั่งเมืองหนึ่ง ในอดีตฮอยอันเป็นเมืองท่าที่มีการค้าขายติดต่อกับประเทศในแถบเอเชียและทั่วโลก และในช่วงที่เป็นยุคทองของการค้าขายทางเรือ มีชาวญี่ปุ่น ชาวจีน พ่อค้า และบาทหลวงจากแถบยุโรปมาท่องเที่ยวและพำนักอาศัยอยู่ในเมืองฮอยอัน ทำให้เป็นเมืองที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมและเป็นเมืองที่น่าประทับใจอีกเมืองหนึ่ง

สะพานญี่ปุ่น (Japanese Covered Bridge)

สมาคมจีนฟุกเกียน (Phoc Kien)

บ้านเลขที่ ๑๐๑

ภาพถ่ายเทียมแสดงบริเวณย่านเมืองเก่าฮอยอัน และสถานที่สำคัญบางแห่ง

อาคารบ้านเรือนในย่านเมืองเก่าฮอยอัน

เสน่ห์ดึงดูดของเมืองฮอยอันคือ แนวของบ้านไม้ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ที่มีอายุกว่า ๒๐๐ปี ชุมชนบ้านไม้แห่งนี้ มีความยาวเป็นอันดับหนึ่งของเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ โดยบ้านไม้ในฮอยอันมีลักษณะเป็นแบบเดียวกันกับบ้านไม้ใน เกียวโต ประเทศญี่ปุ่น ฮอยอันถือได้ว่าเป็นเมืองที่มีความสวยงามและมีโครงสร้าง ที่เป็นเอกลักษณ์โดดเด่นของเวียดนามกลาง

การซ่อมแซมและการอนุรักษ์

จุดเริ่มต้นของการซ่อมแซมและอนุรักษ์เมืองเก่าฮอยอันเกิดขึ้นจากการที่ รัฐบาลเวียดนามประกาศให้ฮอยอันเป็นเมืองประวัติศาสตร์และเป็นสมบัติ ทางวัฒนธรรมของชาติ เมื่อเดือนมีนาคม ปี พ.ศ.๒๕๒๘ จึงได้มีการเริ่มโครงการ อนุรักษ์ขึ้น ในปี พ.ศ.๒๕๓๔ โดยมีการประชุมระดับนานาชาติที่เมืองดานัง มีผู้เข้าร่วมประชุมจากหลายประเทศ อาทิ ประเทศญี่ปุ่น ฝรั่งเศส ออสเตรเลีย

สหภาพโซเวียต และโปแลนด์ เป็นต้น การประชุมครั้งนี้ได้ยกเอาเรื่องของการอนุรักษ์เมืองเก่าฮอยอันขึ้นมากลางใจกันอย่างเร่งด่วน หลังจากการประชุมจึงได้มีการสำรวจ และรวบรวมข้อมูลทุกด้านทั้งข้อมูลทางด้านสถาปัตยกรรม รูปแบบของเมือง ประวัติศาสตร์ของเมือง โบราณคดี ฯลฯ หลังจากนั้น การซ่อมแซมบ้านเรือนต่างๆ จึงเกิดขึ้นโดยเป็นการดำเนินการร่วมกันในระดับนานาชาติ

การซ่อมแซมบ้านแห่งประวัติศาสตร์ เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๓๖ ในบ้านเลขที่ ๑๐๑ การรื้อถอนและการซ่อมแซมได้ดำเนินการสำเร็จเป็นไปได้ด้วยดี โดยมีการพบประจักษ์พยานทางประวัติศาสตร์ที่หลากหลายจากการบำรุงรักษาบ้าน จนกระทั่งในเดือนเมษายน พ.ศ.๒๕๓๘ ได้มีการก่อตั้งสมาคมเพื่อสนับสนุนการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมฮอยอัน และมรดกทางสถาปัตยกรรมเป็นที่รู้จักกันในชื่อของ Hoi An Society โดยมีวัตถุประสงค์หลักในการสนับสนุนและส่งเสริมการอนุรักษ์เมืองฮอยอัน มีกิจกรรมในการสนับสนุนเงินเพื่อการซ่อมแซมบ้านประวัติศาสตร์ในฮอยอันด้วย

บ้านเลขที่ ๑๐๑ ถนนเหงียนไทฮ็อก (Nguyen Thai Hoc) (Old House of Tan Ky) อายุกว่า ๒๐๐ ปี
ผู้อาศัยปัจจุบันเป็นทายาทรุ่นที่ ๗

พื้นที่ที่ได้รับการอนุรักษ์

ในพื้นที่ประวัติศาสตร์ในฮอยอันมีบ้านเรือนกว่า ๔๕๐ หลัง ที่ได้รับการอนุรักษ์นับเป็นงานหนักมาก แต่โชคดีที่ความพยายามในการอนุรักษ์ถนนสายหลักนั้น ชาวบ้านได้รับแรงจูงใจที่ดีจากผู้นำชุมชนจึงได้ความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดีด้วย

การวางระเบียบในการอนุรักษ์

ผู้บริหารที่มีอำนาจในเมืองฮอยอันได้วางระเบียบ และข้อห้ามต่างๆ สำหรับการค้าขาย การทิ้งขยะ และป้ายขนาดใหญ่ ซึ่งเป็นการส่งเสริมความเป็นเมืองฮอยอันให้เป็นรูปเป็นร่างมากขึ้น โดยมีระเบียบในการห้ามการใช้พื้นที่ขนาดใหญ่วางหน้าร้าน ห้ามทิ้งขยะบนถนน ห้ามการติดตั้งป้ายขนาดใหญ่ที่บดบังหน้าร้าน รวมทั้งห้ามรถวิ่งบนถนนในเมืองเก่าฮอยอัน ดังนั้น นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ในเมืองเก่าฮอยอันจึงเดิน หรือนั่งรถสามล้อรับจ้างได้เท่านั้น

การเก็บขยะมูลฝอยใช้ถนนเส้นรถบรรทุกขยะ ซึ่งสะดวกในการเก็บ และไม่น่ารังเกียจสำหรับผู้พบเห็น

ภายในเมืองห้ามใช้รถยนต์นั่งส่วนบุคคลมีเพียงรถสามล้อรับจ้าง และรถจักรยานเท่านั้นที่ได้รับอนุญาตให้วิ่งได้

ร้านค้าในเขตเมืองเก่ามีข้อห้ามมิให้วางสินค้าเลยจากหน้าร้านออกมานบนถนน

อาคารในบริเวณเมืองเก่าที่มีใช้ไม่จะเห็นการทาสีอยู่เพียง ๒ สี เท่านั้น คือ สีเหลืองและสีฟ้า

อาคารในยุคหลังถูกปรับให้มีรูปแบบที่เรียบง่ายและใช้สีอ่อนจึงสามารถกลมกลืนไปได้กับสถาปัตยกรรมในเมืองเก่า

ต้นไม้ในเมืองเก่า รวมถึงคุณภาพของน้ำในแม่น้ำได้รับการดูแลอย่างดีส่งผลให้เมืองมีความร่มรื่นและมีเสน่ห์มากขึ้น

การบริหารจัดการเมืองเก่า

สิ่งที่ได้พบเห็นจากการศึกษาดูงานการบริหารจัดการเมืองเก่าฮอยอันสามารถประมวลแ่งคิด ดังปรากฏในรูปด้านล่าง

ทางเข้าสู่เมืองเก่าฮอยอัน มีการจัดทำป้ายบอกให้ผู้มาเยือนได้ทราบว่ากำลังเข้าสู่เขตเมืองเก่า

มีการเก็บค่าธรรมเนียมก่อนเข้าสู่เมืองเก่าฮอยอัน สามารถนำรายได้ไปใช้ในการอนุรักษ์เมืองเก่าได้

ในเมืองเก่าฮอยอัน สามารถเห็นตัวอย่างของการให้ความสำคัญกับธรรมชาติ ในเมืองได้อย่างกว้างขวาง โดยเฉพาะการเพิ่มพื้นที่สีเขียวที่แม้ในบริเวณเมืองเก่า โดยเฉพาะอาคารต่างๆ ในเขตเมืองเก่าจะมีพื้นที่จำกัด แต่ชาวฮอยอันก็ได้ให้ความสำคัญกับปลูกต้นไม้ในพื้นที่อันจำกัดนั้น ดังปรากฏตัวอย่างในรูปด้านล่างนี้

ตัวอย่างการปลูกต้นไม้กรณีที่มีพื้นที่จำกัด เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวในเมืองเก่า

สิ่งหนึ่งที่หากไม่มีการควบคุมจะทำให้เกิดภาวะมลพิษในเมืองเก่า คือ ป้าย ซึ่งในเมืองเก่าฮอยอันได้มีการควบคุมป้ายร้านค้าให้มีขนาดเล็ก และใช้สีน้ำตาลเข้ม ให้มีความกลมกลืนกับอาคารในพื้นที่เมืองเก่า ส่วนป้ายไฟฟ้าจะมีขนาดเล็ก เช่นเดียวกับป้ายชื่อถนนในพื้นที่เมืองเก่าที่มีขนาดเล็กเช่นเดียวกัน ดังปรากฏตัวอย่างในรูปด้านล่าง

ป้ายที่มีความกลมกลืนกับอาคารในพื้นที่เมืองเก่า

สะพานญี่ปุ่น เป็นสัญลักษณ์ของเมืองเก่าฮอยอัน (มรดกโลก)
จะเห็นว่ามีการควบคุมไม่ให้มีสิ่งแปลกปลอมทั้งปาย และสาธารณูปโภคต่างๆ

ถังขยะได้รับการออกแบบให้เรียบง่าย มีสีสันทนกลมกลืนกับอาคารในเมืองเก่า
และขนาดไม่ใหญ่ รวมทั้งเก็บขนง่าย

เสาโคมไฟฟ้าแสงสว่างมีลักษณะเรียบง่าย รวมทั้ง มีสีสันที่กลมกลืนกับสภาพของเมืองเก่า

ในบริเวณเมืองเก่ามีการนำสายไฟฟ้าลงดิน โดยจะสังเกตเห็นได้จากแต่ละอาคารจะมีการเดินสายไฟฟ้าขึ้นจากดินสู่หม้อแปลงเพื่อใช้ในอาคาร

ทางเท้าในเขตเมืองเก่าใช้วัสดุที่เรียบง่าย ในส่วนที่สร้างใหม่ใช้กระเบื้องดินเผาที่กลมกลืน
กับสีของอาคารในเมืองเก่า

หลังคาของอาคารที่ปรับปรุงใหม่ยังคงใช้วัสดุเหมือนเดิมในการซ่อมแซม เป็นการคงความแท้ในด้านวัสดุ รูปแบบ และฝีมือช่าง

อาคารในบริเวณเมืองเก่าที่ซ่อมแซมปรับปรุงใหม่ยังคงมีรูปแบบเหมือนเดิม ใช้วัสดุเดิม และฝีมือช่างเดิม เพื่อเป็นการรักษาความเป็นของเดิม

ส่วนสำคัญในบ้านเก่าได้รับการดูแลอย่างดีให้คงความเป็นของแท้ไว้ได้

อย่างไรก็ตามในด้านการสร้างแรงจูงใจในการอนุรักษ์แก่ผู้อยู่อาศัยอยู่ในเมืองเก่าชอยอันนั้น ผู้บริหารเมืองได้มีการกำหนดให้รางวัลสำหรับการอนุรักษ์แก่ผู้อยู่อาศัยที่ดูแลรักษา ซ่อมแซม และอนุรักษ์บ้านของตนได้ดีที่สุด

แผนการตรวจสอบ การขยายและการปฏิสังขรณ์

ในประวัติศาสตร์ของเมืองฮอยอันนั้น การปรับปรุงบ้านใหม่ และการขยายหรือต่อเติมสิ่งก่อสร้างต่างๆ เป็นสิ่งที่ต้องได้รับการอนุญาตก่อน ซึ่งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการอนุญาตคือ ศูนย์อนุรักษ์สถานฮอยอันเพื่อการจัดการและการอนุรักษ์ โดยหน่วยงานดังกล่าวจะทำหน้าที่ตรวจสอบ แผนการขยาย และการปฏิสังขรณ์ที่ผู้อาศัยเป็นผู้มาดำเนินการยื่นด้วยตนเอง ทั้งนี้ ปัจจุบัน ได้มีผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์สถาปัตยกรรมจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นตัวแทนระดับนานาชาติมาประจำอยู่ที่ศูนย์แห่งนี้อย่างถาวรด้วย

ในด้านการวิจัยและสำรวจ เจ้าหน้าที่ของศูนย์อนุรักษ์สถานฮอยอันเพื่อการจัดการ และการอนุรักษ์ ยังคงดำเนินการวิจัยและสำรวจพื้นที่อนุรักษ์ในฮอยอัน โดยได้รับความร่วมมือจากชาวเวียดนาม และองค์กรต่างประเทศ มาจนถึงปัจจุบันนี้

บ้านเก่าในฮอยอันบางหลังในยามค่ำคืนเปิดเป็นโรงเรียนสอนเด็กๆ ให้สามารถขับร้องเพลงพื้นเมืองได้ เป็นหนึ่งในวิถีชีวิตของชาวฮอยอันที่สามารถแสดงให้ผู้มาเยือนได้ชมอย่างภาคภูมิใจ

นักท่องเที่ยวยังคงเดินเที่ยวชมเมืองเก่าฮอยอันทั้งกลางวันและกลางคืน

การอนุรักษ์เมืองเก่าฮอยอันนี้เป็นตัวอย่างที่ดี สำหรับการตอบคำถาม ที่มักจะได้รับจากผู้อยู่อาศัยในเมืองเก่าเสมอว่า “อนุรักษ์ไปแล้วจะได้อะไร?” เพราะการอนุรักษ์เมืองเก่าฮอยอัน นอกจากจะสามารถดำรงรักษาคุณค่าของ เมืองที่มีความเจริญสืบเนื่องมาว่า ๔๐๐ ปีไว้ได้แล้ว การอนุรักษ์ยังช่วยรักษา วิถีชีวิตที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษอันเป็นที่น่าภาคภูมิใจ ช่วยรักษาหลักฐาน ทางประวัติศาสตร์ และที่สำคัญคือช่วยให้วิถีชีวิตในปัจจุบันสามารถดำเนินไปได้ อย่างสมดุล และสอดคล้องกับประวัติศาสตร์ พลังแห่งความร่วมมือในการอนุรักษ์ เมืองเก่าฮอยอัน นอกจากจะส่งผลให้เมืองเก่าฮอยอันได้รับการยกย่องเป็นมรดก โลกแล้ว เมืองฮอยอันยังกลายเป็นพื้นที่สำคัญทางเศรษฐกิจที่สามารถดึงดูด รายได้จากนักท่องเที่ยวอีกด้วย ดังนั้น หากปรารถนาการพัฒนาทางด้าน เศรษฐกิจ ที่ทำให้คุณภาพชีวิตของผู้ที่อาศัยอยู่ในเมืองเก่ายังคงอยู่ในระดับที่ดีแล้ว การอนุรักษ์ก็เป็นวิถีทางหนึ่งที่จะช่วยอำนวยความสะดวกได้ นอกจากการรื้อทำลาย เมืองเก่าเพื่อพัฒนาเป็นย่านการค้า ย่านธุรกิจ และย่านเศรษฐกิจ

บรรณานุกรม

เอกสารภาษาไทย

กรมศิลปากร. ๒๕๒๖. จารึกสมัยสุโขทัย. กรมศิลปากร: กรุงเทพมหานคร.

กรมศิลปากร. ๒๕๓๒. เอกสารกองโบราณคดี หมายเลข ๑/๒๕๓๒

ทฤษฎีและแนวปฏิบัติการอนุรักษ์อนุรักษ์สถานและแหล่งโบราณคดี.

บริษัทพิริยพัฒน์ จำกัด: กรุงเทพมหานคร.

กรณีการ วิมลเกษม. ๒๕๒๖. อักษรฝักขามที่พบในศิลาจารึกภาคเหนือ.

มหาวิทยาลัยศิลปากร: นครปฐม.

กองโครงการอนุรักษ์. ๒๕๕๒. รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการเก็บรวบรวม

ข้อมูลอาคารอนุรักษ์จังหวัดเพชรบุรี. ฝ่ายบริหารงานอนุรักษ์

สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์: กรุงเทพมหานคร.

กองโครงการอนุรักษ์. มปป. โครงการปรับปรุงพื้นที่ปลูกแถวถนนหน้าพระลาน.

ฝ่ายบริหารงานอนุรักษ์ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์:

กรุงเทพมหานคร.

คณะกรรมการชำระพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน. ๒๕๔๒.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๔๒.

บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด: กรุงเทพมหานคร ๑,๔๓๖ หน้า.

คณะกรรมการอนุรักษ์และพัฒนากรุงรัตนโกสินทร์และเมืองเก่า. ๒๕๔๘.

ยุทธศาสตร์การอนุรักษ์และพัฒนาเมืองเก่า พ.ศ. ๒๕๔๘ – ๒๕๕๒.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม,

กรุงเทพมหานคร.

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ๒๕๓๙.

โครงการศึกษาเพื่อจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพ
แวดล้อมเมืองเก่าพิษณุโลก เสนอต่อสำนักงานนโยบายและ

แผนสิ่งแวดล้อม, กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม
กรุงเทพมหานคร.

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๓๖.

โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุง
สภาพแวดล้อมเมืองเก่ากำแพงเพชร เสนอต่อสำนักงาน

นโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,
กรุงเทพมหานคร.

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๓๗.

โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุง
สภาพแวดล้อมเมืองเก่าลพบุรี เสนอต่อสำนักงานนโยบายและ

แผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี

และสิ่งแวดล้อม. บริษัทสหธรรมิก จำกัด กรุงเทพมหานคร.

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๓๙.

โครงการจัดทำแผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อม
เมืองเก่านครศรีธรรมราช

เสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม

กระทรวงวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม.

บริษัทสหธรรมิก จำกัด กรุงเทพมหานคร.

ชาติรี เจริญศิริ. ม.ป.ป. เมื่อนานได้ถูกเลือกเป็นเมืองเก่า.

เอกสารอัดสำเนา ม.ป.ท.

นิจ หิฎฐิระนันท์. ๒๕๒๐. การอนุรักษ์ธรรมชาติและศิลปกรรมในเมือง.

ข่าวสารสำนักผังเมือง. ๓๓/๒๕๒๐ หน้า ๒๖-๒๙.

บริษัทวิทยารักษ์ จำกัด. ๒๕๔๑. แผนการจัดการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อมเมืองเก่าพิมาย เสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อม, กรุงเทพมหานคร.

ประสงค์ เอี่ยมอนันต์. ๒๕๕๐. การพัฒนาเมือง/ชุมชนเมืองในแนวอนุรักษ์. เอกสารประกอบการสัมมนาโครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่าภายใต้โครงการบริหารจัดการและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม. หน้า ๑-๓๑

ประสิทธิ์ พงศ์อุดม. ๒๕๓๙. “นันทบุรีศรีนครน่าน” ประวัติศาสตร์ สังคม และคริสต์ศาสนา. ห้างหุ้นส่วนจำกัดโรงพิมพ์ชวนพิมพ์: กรุงเทพมหานคร

พงสาวดารเมืองน่าน. ๒๕๐๗. ประชุมพงสาวดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่ม ๔ ภาคที่ ๑๐. สำนักพิมพ์ก้าวหน้า: กรุงเทพมหานคร

พรรณเพ็ญ เครือไทย. ๒๕๔๕. อักษรไทยนิเทศ. สถาบันวิจัยมหาวิทยาลัยเชียงใหม่: เชียงใหม่

ภาควิชาภาษาตะวันออก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๔๖. ภาษา – จารึก ฉบับที่ ๙. โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร: นครปฐม

ศูนย์นิติศาสตร์. ๒๕๔๑. คู่มือประชาชน กฎหมายองค์การบริหารส่วนตำบล. โครงการเผยแพร่วิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพมหานคร

ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณภาพ. ๒๕๕๐. กฎหมาย-ไทย มิตรภาพแห่งความสุขไร้พรมแดน. บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด: กรุงเทพมหานคร

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท และคณะสิ่งแวดล้อม
และทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และ
คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๓๖.
โครงการจัดทำแผนการจัดการการอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อม
เมืองเก่าสงขลา เสนอต่อสำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม.
กรุงเทพมหานคร.

สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบทและคณะสิ่งแวดล้อม
และทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดลและคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๓๗. โครงการจัดทำแผนการจัดการและ
อนุรักษ์สภาพแวดล้อมเมืองเก่าเชียงใหม่ เสนอต่อสำนักงานนโยบาย
และแผนสิ่งแวดล้อม. บริษัทสหธรรมิก จำกัด กรุงเทพมหานคร.

สมาคมอนุรักษ์ศิลปกรรมและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๔๒.
โครงการศึกษาสำรวจกำหนดแนวทางอนุรักษ์และปรับปรุงสภาพแวดล้อม
เมืองเก่าลำปาง เสนอต่อ สำนักงานนโยบายและแผนสิ่งแวดล้อม
กระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม
และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร. ๒๕๔๔.
แนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม. บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง
แอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน) กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๔๗.
รายงานฉบับสมบูรณ์โครงการแนวทางการจัดทำแผนแม่บทเพื่อ
การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ.

สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร
สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๔๘.

ระบบเพื่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรม.

โครงการความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยและเดนมาร์กด้าน
การจัดการมรดกทางวัฒนธรรม.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๔๘.

รายงานฉบับสมบูรณ์แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และ
พัฒนาบริเวณเมืองเก่าน่าน. บริษัท ชินครอนกรุ๊ป จำกัด และ
บริษัท มรดกโลกจำกัด: กรุงเทพมหานคร

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๔๘.

รายงานขั้นสุดท้ายโครงการศึกษา สำรวจ และจัดทำบัญชีรายชื่อ
มรดกทางวัฒนธรรมเมืองเก่าทั่วประเทศ เมืองสำคัญอันดับ๑
(ภาคเหนือตอนบน-ภาคเหนือตอนล่าง).

ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี

มหาวิทยาลัยศิลปากร: กรุงเทพมหานคร

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๔๘.

แผนที่ชุมชนเมืองเก่าน่าน. กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ
ศิลปกรรม: กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๔๘.

แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมนครลำปาง. กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม
ธรรมชาติและศิลปกรรม: กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๕๐.

โครงการจัดทำมาตรฐานคุณภาพสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม: เมืองเก่า ภายใต้โครงการบริหาร
จัดการและฟื้นฟูสิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม.

สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์:

กรุงเทพมหานคร. ๒๒๑ หน้า

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๕๓.

โครงการบูรณาการเพื่อจัดทำแนวเขตและมาตรการ
กำหนดเขตคุ้มครองสิ่งแวดล้อมศิลปกรรม พื้นที่เมืองศรีมโหสถ
จังหวัดปราจีนบุรี. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่ง
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์: กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. ๒๕๕๓.

แผนแม่บทและผังแม่บทการอนุรักษ์และพัฒนาบริเวณ
เมืองเก่าลำพูน. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อม: กรุงเทพมหานคร.

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. มปป.

โครงการกำหนดขอบเขตพื้นที่เมืองเก่า.
กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม:
กรุงเทพมหานคร.

สำนักส่งเสริมการปลูกป่า. ๒๕๓๖. การปลูกป่าไม้. กรมป่าไม้:
กรุงเทพมหานคร.

เอกสารภาษาอังกฤษ

Cleere, Henry (ed.). ๑๙๘๓. Approaches to the Archaeological
Heritage: A Comparative Study of World Cultural
Resource Management Systems. Cambridge:
Cambridge University Press.

Cohen, Nahoum. ๑๙๙๙. Urban Conservation. Cambridge:
The MIT Press.

Eiam-anant, Prasong. ๑๙๙๗. Guidelines on Conservation of
Northern Vernacular Houses” paper no ๐๑๙ presented
in International Conference on Conservation and

- Revitalization of Vernacular Architecture, May, Bangkok.
- Feilden, M. Bernard & Jokilehto, Jukka. 1984. Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites, Rome: ICCROM.
- Feilden, M. Bernard & Jokilehto, Jukka. 1984. Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites. Rome: ICCROM.
- Feilden, B. M. & Jokilehto, J. 1984. Management Guidelines for World Cultural Heritage Sites. second edition. Rome: ICCROM/UNESCO/ICOMOS.
- Goakes, J. Robert. 1984. How to Design the Aesthetics of Townscape, Australia: Boolarong Publications.
- Holliday, John, C. 1978. British City Centre Planning in Holliday (ed.) City Centre Development: A Strategy of British City Centre Planning and Case Studies of Five City Centres, London: Charles Knight and Co.
- ICOMOS. 1984. Charter for the Conservation of Historic Towns and Urban Areas (Washington Charter).
- Lynch, Kevin. 1960. A Theory of Good City Form. Cambridge: The MIT Press.
- Lynch, Kevin. 1960. The Image of the City. Cambridge: The MIT Press.
- Manley, Sandra and Guise, Richard. 1984. "Conservation in the Built Environment in Greed, C. and Roberts, M. (eds.). Introducing Urban Design. Essex: Longman. pp. 14-16.

- Ministry of Culture-Information. 2009. World Heritage Hoi An. Hoi An People Committee: Hoi An
- Nguyen The Thuc. 2000. The former capital of Hue. NXB Thong Tan: Hue
- Ngo Van Doanh. 2008. My Son Relics. The Gioi Publishers: Ha Noi
- Punter, John. 1988. Design Guidelines in American Cities. Liverpool: Liverpool University Press.
- Schuster, Mark, J., Monchaux, J. and Riley, Il. C. A. (eds.). 1987. Preserving the Built Heritage: Tools for Implementation. Salzburg seminar, Hanover and London: University Press of New England.
- Spreiregen, Paul, D. 1985. Urban Design: The Architecture of Town and Cities. New York: McGraw Hill.
- Stovel, Herb. 1988. Risk Preparedness: A management Manual for World Cultural Heritage. Rome: ICCROM.
- Stovel, Herb. 2002. Approaches to Managing Urban Transformation for Historic Cities in Lung, David (ed.) The Conservation of Urban Heritage: Macao Vision. Macao S.A.R.: Instituto Cultural. pp. 108-120.
- Swigielski, W. Konrad. Leicester in Holliday, J. C. (ed.), 1988. City Centre Development: A Study of British City Centre Planning and Case Studies of Five English City Centres. London: Charles Knight.
- Tunnard, Christopher. 1978. The United States: Federal Funds for Rescue. The Conservation of Cities. Paris:UNESCO, pp. 80-100.

อินเทอร์เน็ต

กองอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมธรรมชาติและศิลปกรรม เรื่อง แผนที่มรดกทางวัฒนธรรม

กระบวนการเรียนรู้ของชุมชน (Cultural Heritage Atlas).

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, สืบค้นเมื่อวันที่

๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔, จาก <http://www.onep.go.th/ncecd>

โครงการสื่อชุมชนลุ่มน้ำโขง เครือข่ายอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ

วัฒนธรรมลุ่มน้ำโขง-ล้านนา. เรื่อง การทำกิจกรรมแผนที่

ชุมชนของกลุ่มเยาวชนในตำบลศรีดอนชัย จังหวัดเชียงราย.

สืบค้นเมื่อวันที่ ๗ กรกฎาคม ๒๕๕๔,

จาก <http://www.mekonglover.com>

แผนที่ย่านอนุรักษ์บริเวณถนน Moody. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ กุมภาพันธ์

๒๕๕๔, [http://www.cheshireeast.gov.uk/images/](http://www.cheshireeast.gov.uk/images/Moody%20St%20Map.jpg)

[Moody%20St%20Map.jpg](http://www.cheshireeast.gov.uk/images/Moody%20St%20Map.jpg)

พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว.

สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๔,

จาก <http://www.kingdomthai.ob.tc/test6.1.html>

พระบรมฉายาลักษณ์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระปรมินทร

มหาภูมิพลอดุลยเดช สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๕๔,

จาก [http://www.ohmpps.go.th/searchsheetlist_](http://www.ohmpps.go.th/searchsheetlist_en.php?get=1&offset=34209)

[en.php?get=1&offset=34209](http://www.ohmpps.go.th/searchsheetlist_en.php?get=1&offset=34209)

ภาพดาวเทียมเมืองเก่า. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๕๔, จาก

[http://www/GoogleEarth.com](http://www.GoogleEarth.com) และ

<http://www.PointAsia.com>

รูปการจัดกิจกรรมการประกวดสำหรับนักเรียนในโรงเรียน ในเขตอำเภอ

ศรีเชียงใหม่ จังหวัดหนองคาย. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔,

จาก http://www.bannapo.org/print.php?type=N&item_id=36
รูปการจัดกิจกรรม “ถนนคนเดินเชียงคาน” จังหวัดเลย. สืบค้นเมื่อวันที่
๑ กรกฎาคม ๒๕๕๔, จาก www.chiangkan.com/wp/
รูปการจัดกิจกรรม “ถนนคนเดินย่านเมืองเก่าบ้านสิงห์ท่า” เทศบาลเมือง
ยโสธร จังหวัดยโสธร. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔, จาก
http://travel.thaiza.com/detail_182246.html
รูปการจัดงานสัมมนาเชิงวิชาการและงานนิทรรศการ ณ ตลาดน้ำโบราณ
บางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔,
จาก www.paknam.com
รูปการจัดนิทรรศการภาพถ่ายในชุมชนริมน้ำจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี.
สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔,
จาก <http://www.chanthaboonriver.com>
รูปกำแพงเมืองเก่ากำแพงเพชร. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๕๔,
จาก <http://thaagoon.wordpress.com>
รูปกำแพงเมืองเก่าสุโขทัย. สืบค้นเมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๕๔,
จาก <http://travel.kapook.com/view27348.html>
รูปแจ้ง. สืบค้นเมื่อวันที่ ๒๑ มิถุนายน ๒๕๕๔,
จาก <http://www.oknation.net/blog/lovecondo3/2009/09/17/entry-2>
รูปงานเทศกาลแห่เทียนพรรษา ณ บริเวณทุ่งศรีเมือง จังหวัดอุบลราชธานี.
สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๕๔, จาก: <http://guideubon.com>
และ <http://www.muangthai.com>
รูปงานแสดงประกอบแสง สี เสียง ชุด “วิมานนาฏการ” ณ บริเวณหน้า
อุทยานประวัติศาสตร์พิมาย อำเภอพิมาย จังหวัดนครราชสีมา.
สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔,
จาก <http://www.krungshing.com/forum/showthread.php?t=175>

รูปผลการประกวดภาพถ่าย “วิถีชีวิตย่านเมืองเก่าภูเก็ต” ครั้งที่ ๑๒.

สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔,

จาก <http://fws.cc/lifephoto/index.php?topic=737>.

รูปแผนที่สามชุกตลาดร้อยปี จังหวัดสุพรรณบุรี.

สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม ๒๕๕๔,

จาก <http://www.samchuk.in.th/flight-market.html>

รูปพิพิธภัณฑ์ลพ. สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔,

จาก http://mayorasablogspot.com/๒๐๑๐/๑๑/blog-post_๒๐.html

รูป Franklin Court. สืบค้นเมื่อวันที่ ๘ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๔, จาก

<http://pioneer.chula.ac.th/~yongyudh/book๑/post.html>

วรรณศิลป์ พิรพันธุ์. ระเบียบผังเมือง : เว็บไซต์เพื่อการเรียนการสอน

เรื่อง แผนที่มรดกทางวัฒนธรรมชุมชนบางน้อยนอก

จังหวัดสมุทรสงคราม. สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๕๔,

จาก <http://pioneer.netser.chula.ac.th/~pwannasi/student.htm>